

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การจัดกลุ่ม โรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ข้อมูล ผลการประเมินภายนอกรอบแรก ระหว่าง ปี 2544-2548 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับคุณภาพ
2. การประกันคุณภาพการศึกษา
3. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
4. แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนใต้
5. แนวคิดและวิธีการดำเนินการ ในการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. การประกันคุณภาพการศึกษาของสมศ.
7. มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก :ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
8. การวิเคราะห์การรวมกลุ่ม(Cluster Analysis)
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับคุณภาพ

สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งที่ผลิตคนที่มีความรู้ออกไปรับใช้สังคม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นเรื่องจำเป็นที่รัฐจะต้องดำเนินการ โดยจะต้องให้การศึกษามีคุณภาพแก่ประชาชน เพื่อให้สัถยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (อกษ์ ประกอบผล, 2548)และการที่สถานศึกษาจะสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ตามเป้าหมายนั้นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาเอง

ปัจจุบันองค์กรทางการศึกษาต่างให้ความสำคัญถึงการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพขององค์กรให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่รวดเร็ว และให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ หรือลูกค้า ซึ่งได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และนายจ้าง เป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อที่จะให้องค์กรเป็นที่ยอมรับในการให้บริการในระดับกว้าง ทั้งนี้จรรวมไปถึงการยอมรับทั้งองค์กรภายในภายนอกประเทศด้วย

1.1 แนวคิดเรื่องคุณภาพ

ความจริงแล้วแนวคิดพื้นฐานเรื่องการจัดการด้านคุณภาพมีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เช่น ในจีน สมัยราชวงศ์ Zhou (1000 ถึง 500 ปีก่อนคริสตกาล) มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นห้าแผนก เพื่อดูแลเกี่ยวกับการผลิต เช่น การจัดเก็บ การผลิต การประกอบ การตรวจสอบ เป็นต้น งานผลิตในสมัยโบราณจะอาศัยทักษะของช่างฝีมือ จึงมีการจารึกชื่อของช่างลงบนชิ้นงาน เช่น บนอาวุธ โลหะ หากพบว่างานชิ้นไหนไม่ได้คุณภาพ ก็จะเชื่อว่าใครเป็นผู้ผลิตและช่างฝีมือผู้นั้นก็จะถูกลงโทษ

และต่อมาในยุคที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป(ค.ศ.ที่ 18) จุดประกายให้เกิดการจัดการด้านคุณภาพยุคใหม่ ประเด็นสำคัญของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งนี้คือ เปลี่ยนจากการผลิตที่ใช้แรงงานคนมาเป็นการใช้เครื่องจักรและผลิตในปริมาณมาก(Mass production) ความสม่ำเสมอของคุณภาพสินค้าจึงเป็นสิ่งจำเป็น การจัดการคุณภาพในช่วงแรกๆ มักเป็นการตรวจสอบและคัดของเสียทิ้งไป แต่วิธีนี้มีข้อเสียคือ ความสิ้นเปลือง และในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีนักคิดด้านคุณภาพมากมาย เช่น(ภาควิชา อุตสาหการคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

- ปี ค.ศ.1924 W.A.Shewhart (อ้างถึงใน อุตสาหการคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548) เขียนหนังสือ The Economic Control of the Quality of Manufacturing Product ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการควบคุมคุณภาพ การควบคุมกระบวนการโดยแผนภูมิควบคุม (Control Chart)

- ปี 1950 Dr. W.E.Deming(อ้างถึงใน ภาควิชาอุตสาหการคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548) เดินทางไปบรรยายเรื่อง Statistical Control of Quality ที่ประเทศญี่ปุ่น และในปี 1952 Dr.J.M.Juran(อ้างถึงใน ภาควิชาอุตสาหการคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548) ก็ไปบรรยายเรื่อง Quality Management ซึ่งก่อให้เกิดการตื่นตัวและพัฒนาทางด้านคุณภาพอย่างกว้างขวางในญี่ปุ่น

- หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 Dr. G.Taguchi (อ้างถึงใน ภาควิชาอุตสาหกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)วิศวกรชาวญี่ปุ่น พัฒนาเทคนิคที่เรียกว่า Taguchi Method ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการที่ช่วยให้ผลิตสินค้าได้ตรงกับเป้าหมายมากที่สุด เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด ด้วยการปรับค่าตัวแปรต่างๆที่มีผลต่อการผลิตอย่างเหมาะสม

ความหมายของคุณภาพ

ตาม ISO 8402:1994 Quality Vocabulary(อ้างถึงใน ภาควิชาอุตสาหกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548) ได้ให้ความหมายของคำว่า Quality หรือ คุณภาพไว้ว่าคุณภาพ คือ คุณสมบัติทุกประการของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทั้งชนิดที่ระบุโดยชัดแจ้ง(ทั้งด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร) และชนิดที่มีได้ระบุไว้แต่ย่อมนั้นที่รู้ได้โดยนัย

ซึ่งจากนิยามดังกล่าว สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณภาพ คือ คุณค่าของสินค้า/บริการที่รับรู้โดยลูกค้า

1.2 พัฒนาการของแนวคิดเรื่องคุณภาพ

จากความหมายและลักษณะของคุณภาพที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ก็พอจะให้เราทราบถึงคุณลักษณะเบื้องต้นของคำว่า “คุณภาพ” ซึ่งแนวคิดด้านคุณภาพได้พัฒนาจากการตรวจสอบ (Inspection) การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ไปสู่การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) และการบริหารคุณภาพ (Quality Management)(ภาควิชา อุตสาหกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

1.2.1 คุณภาพจากการตรวจสอบ (Quality by Inspection)

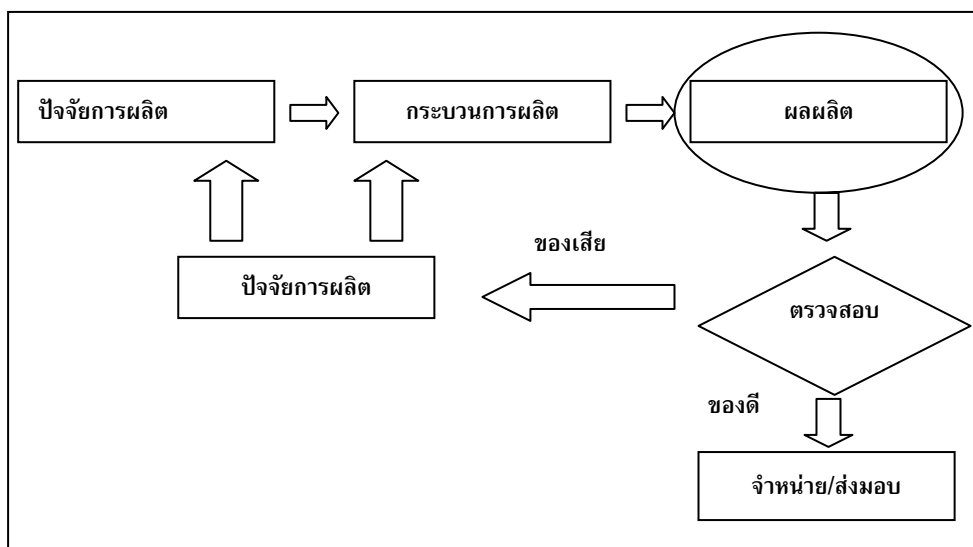
ISO 8402 ได้ให้คำนิยามการตรวจสอบ หรือ Inspection ไว้ว่า คุณภาพจากการตรวจสอบ หมายถึง “การตรวจสอบพินิจด้วยสายตา ด้วยการวัด ด้วยการทดสอบ ด้วยการวัด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่ง ลักษณะเฉพาะทางคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือ บริการ เพื่อประเมินหาความสอดคล้องกับข้อกำหนด” (ภาควิชาอุตสาหกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

และได้กล่าวอีกว่า “คุณไม่สามารถใส่ คุณภาพ เข้าไปในผลิตภัณฑ์ ด้วยการตรวจสอบ แต่ทว่าต้องสร้าง คุณภาพ เข้าไปในผลิตภัณฑ์ ขณะทำการผลิต เท่านั้น”

1.2.2 การควบคุมคุณภาพ (Quality Control: QC)

ตามนิยามของ ISO 8402: 1994 การควบคุมคุณภาพ หมายถึง “การควบคุมคุณภาพ คือ กิจกรรมและเทคนิคในระดับปฏิบัติการ ซึ่งนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับข้อกำหนดด้านคุณภาพ” (ภาควิชาอุตสาหกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

จากความหมายของการควบคุมคุณภาพหรือ QC ข้างต้นแล้ว เราสามารถนำเขียนเป็นแผนภาพกลไกการควบคุมคุณภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 แสดงกลไกของการควบคุมคุณภาพ(ภาควิชาอุตสาหกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

จากแผนภาพที่ 2.1 สามารถที่จะสรุปเป็นขั้นตอนของกระบวนการควบคุมคุณภาพได้ดังนี้

1. กำหนดมาตรฐาน ลักษณะเฉพาะทางคุณภาพ
2. การตรวจสอบ และ/หรือ การทดสอบผลการผลิต/การปฏิบัติงาน
3. การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติ กับ ข้อกำหนดทางคุณภาพเพื่อค้นหาสิ่งที่ไม่

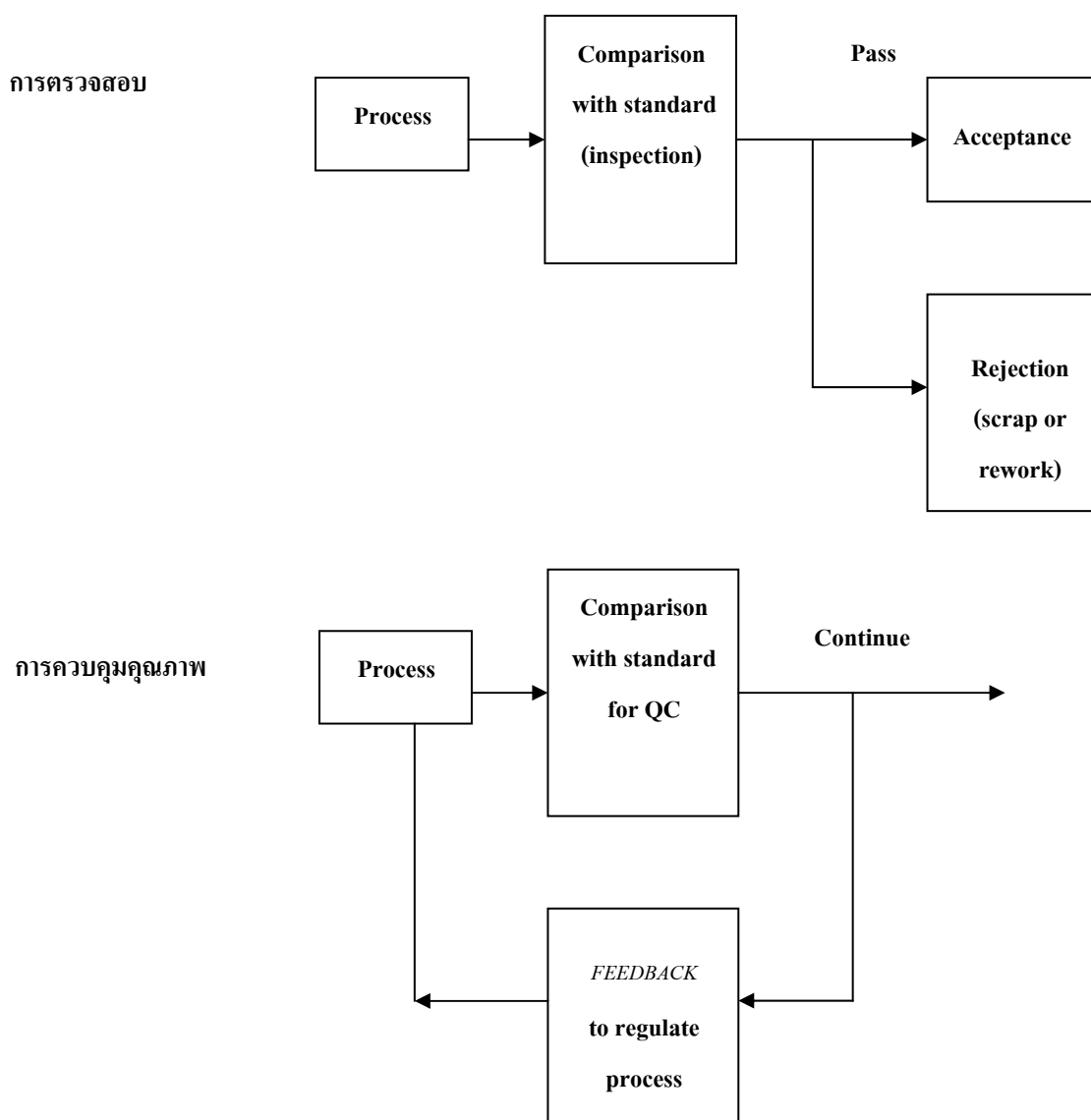
เป็นไปตามข้อกำหนด (ปัญหา)

4. การปฏิบัติการแก้ไขที่ สาเหตุของปัญหา

อย่างไรก็ตามการบริหารคุณภาพโดยการตรวจสอบเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดคุณภาพได้ เนื่องจากการบริหารคุณภาพโดยการตรวจสอบนั้นมีจุดอ่อนดังต่อไปนี้

1. เป็นการไล่ตามหลังปัญหา โดยคัดแยกของดีออกจากของเสีย และทำการแก้ไขหลังจากได้ผลผลิตของเสียขึ้นมาแล้ว

2. เป็นการแก้ปัญหาแบบรายวัน (daily fire fighting) คือ พบปัญหา-หาทางแก้-คอยดูต่อไป-พบปัญหา-แก้ใหม่-ดูต่อไป
3. เป็นการทำงานในบรรยากาศแบบหนูกับแมว คือ มีฝ่ายผลิต (ผู้ทำผิด) และมีฝ่ายตรวจสอบ (ผู้ที่คอยจับผิด)

แผนภาพที่ 2.2 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างการตรวจสอบ (Inspection) และการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) (ภาควิชาอุตสาหกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบเน้นการระบุหรือแยกแยะว่าสินค้าเป็นของดีหรือของเสีย โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ในขณะที่การควบคุมคุณภาพเน้นการนำข้อมูลย้อนกลับจากการเปรียบเทียบมาใช้ในการกำหนดกระบวนการ และหลังจากที่กระบวนการเกี่ยวกับคุณภาพได้พัฒนา มาจนถึงขั้นของการกำหนดกระบวนการแล้วนั้น การกำหนดกระบวนการเกี่ยวกับคุณภาพดังกล่าว ได้ช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการที่เรียกว่า การประกันคุณภาพซึ่งเป็นการรวม กระบวนการ ตรวจสอบ และกระบวนการควบคุมคุณภาพไว้ด้วยกันเพื่อกำจัดจุดด้อยของทั้งสองระบบ

1.3 การประกันคุณภาพ (Quality Assurance: QA)

การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิผล หรือการตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วเกิดผลดีนั้นเป็นเรื่องที่พึงปรารถนา แต่จะมีหลักประกันอย่างไรว่าการบริหารจัดการหรือการตัดสินใจที่ได้ผลดีนั้นจะยังคงได้ผลตามที่ปรารถนาทุกครั้ง และแนวทางที่จะให้ได้ผลตามที่ปรารถนาทุกครั้ง หรือได้ผลเท่ากันทุกครั้งที่ขึ้นอยู่กับเมื่อครั้งที่ดำเนินการจนได้ผลดีนั้นทำอย่างไร หากดำเนินการเหมือนอย่างที่เคยทุกครั้ง โดยไม่มีปัจจัยแวดล้อมใด ๆ มาแทรกซ้อนผลที่เกิดขึ้นมากก็จะเป็นอย่างนั้นทุกครั้ง การเน้นให้ดำเนินการเหมือนครั้งที่ได้ผลดีจึงถือเป็นการประกันคุณภาพ หากวิธีการแปลผลลัพท์นั้นได้มาตรฐานตามที่กำหนด และสามารถสร้างความพึงพอใจให้ผู้ใช้ได้ถือว่าผลลัพท์นั้นมี "คุณภาพ"

1.3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพ

กาญจนา สุคนธมณี (2549) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพไว้ว่า สารของ กระบวนการประกันคุณภาพ คือ การจัดการว่าด้วยการนำเอาความรู้และความเข้าใจในการทำงาน ตามองค์ประกอบ ดัชนีชี้วัด และเกณฑ์การตัดสินใจ เก็บรวบรวมและเรียบเรียงให้เป็นรายงาน การศึกษาตนเอง (Self Study Report) หรือรายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report) ดูเหมือนง่าย ในขณะที่เดียวกันก็แฝงความยากที่จะเข้าใจด้วยตัวของมันเอง

ISO 8402 ให้คำนิยามการประกันคุณภาพไว้ว่า “Quality Assurance is all those planned and systematic actions necessary to provide adequate confidence that a product or service will satisfy given requirements for quality” หมายถึง “การประกันคุณภาพ คือ บรรดา การกระทำทั้งหลายที่มีการ วางแผน ไว้ล่วงหน้าและเป็นไป อย่างมีระบบ ซึ่งจำเป็นที่ต้องมี เพื่อให้ความมั่นใจได้ว่า ผลิตภัณฑ์ หรือ บริการ จะสามารถตอบ สนอง ความต้องการด้านคุณภาพ ได้ตามที่ได้ตกลงกัน” (ภาควิชาอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548)

โดยสรุปการประกันคุณภาพ หมายถึง การจัดการด้วยการนำเอาความรู้และความเข้าใจในการทำงาน มาใช้ในการวางแผน ไว้ล่วงหน้าเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์หรือบริการจะสามารถตอบสนองความต้องการได้

1.3.2 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพ

พัฒนาการของการประกันคุณภาพอาจกล่าวอ้างได้ว่ามาจากวงจรเดมมิง (Demming Cycle) ซึ่งประกอบด้วย P-D-C-A หรือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) ตรวจสอบผลการปฏิบัติตามแผน (Check) และแก้ไขปรับปรุงหลังจากตรวจสอบผลแล้ว (Act) ซึ่งถือเป็นการนำเอาข้อมูลที่เกิดจากการปฏิบัติย้อนกลับ (Feedback) มาใช้ในการปรับปรุงให้ดีขึ้น

ดังนั้นองค์ประกอบของการประกันคุณภาพจึงประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ (สถาบันพัฒนารัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

1. นโยบายคุณภาพ เป็นข้อความที่เป็นลายลักษณ์อักษรระบุถึงความมุ่งมั่น และแนวทางดำเนินการทางด้านคุณภาพทั้งหมดขององค์กรที่ได้แถลงไว้อย่างเป็นทางการ โดยผู้บริหารระดับสูง ประการสำคัญผู้บริหารระดับสูงจะต้องเข้ามามีบทบาทเป็นอันดับแรก ซึ่งบางครั้งในการบริหารงานคุณภาพ ผู้บริหารระดับสูงอาจไม่ต้องดำเนินการเอง แต่มอบหมายให้มีผู้ดูแลที่มีอำนาจเพียงพอต่อการสั่งการข้ามหน่วยงานภายในได้ทุกระดับ หากไม่มีอำนาจเพียงพอแล้วจะทำให้ นโยบายคุณภาพไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ และมาตรการสำคัญคือต้องให้มวลสมาชิก (Stakeholders) ในองค์กรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในคุณภาพที่เกิดขึ้นขององค์กรด้วย

2. การบริหารงานคุณภาพ

ตามนิยามของ ISO 8402 : 1994 การบริหารคุณภาพ คือ กระบวนการจัดการ ทั้งปวง ภายในระบบคุณภาพที่กำหนดนโยบายคุณภาพ วัตถุประสงค์ด้านคุณภาพ และความรับผิดชอบต่อเพื่อนำไปปฏิบัติโดยวิธีการต่างๆ เช่น การวางแผนด้านคุณภาพ, การควบคุมคุณภาพ, การประกันคุณภาพ และการพัฒนาคุณภาพ(สถาบันพัฒนารัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548) การบริหารงานคุณภาพ เป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรทางการบริหาร ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรที่สำคัญ เช่น เงิน คน วัสดุ ระบบวิธีการ เพื่อให้บรรลุนโยบายคุณภาพอย่างถูกต้องครอบคลุม อย่างน้อยต้องเป็นไปตามมาตรฐานการบริหารงานคุณภาพจึงต้องประกอบด้วย(สถาบันพัฒนารัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

2.1 การวางแผนคุณภาพ เป็นกระบวนการในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของลูกค้า (Customers Satisfaction) มากำหนดเป็นเป้าหมาย และกำหนดวิธีการที่มี

มาตรฐานเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น โดยต้องมีทั้งการควบคุมและการประเมินผลอย่างครอบคลุม ครอบคลุมทุกขั้นตอนของการผลิตหรือปฏิบัติ

2.2 การออกแบบคุณภาพ กิจกรรมที่จะสนองความพึงพอใจของลูกค้าได้ดีคือการมีผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สามารถสนองความพึงพอใจของลูกค้าให้ได้ การออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการให้มีคุณภาพ เพื่อสนองความพึงพอใจของลูกค้าจึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อตามให้ทันความต้องการของลูกค้า

2.3 การผลิตหรือให้บริการคุณภาพ ความคาดหวังของลูกค้าในผลิตภัณฑ์หรือบริการเป็นตัวกำหนดรูปแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการ แต่ความมั่นใจในกระบวนการผลิตหรือวิธีการให้บริการว่าเป็นไปตามแบบแล้วจะสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าตลอดไป โดยไม่รู้จักพัฒนากระบวนการผลิตหรือวิธีการ ถือเป็นอันตรายอย่างยิ่งของระบบคุณภาพ เพราะความต้องการของลูกค้านั้นพลวัตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การวิจัยเพื่อพัฒนาการผลิตสิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ ให้ลูกค้าพึงพอใจจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ดังนั้นการสร้างความพึงพอใจเกินความคาดหวังของลูกค้าจึงเป็นแนวคิดใหม่ของการผลิตหรือให้บริการคุณภาพ "เกินความคาดหวัง" เป็นเครื่องกระตุ้นให้ต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการให้ "เกิน" ความคาดหวังของลูกค้าอยู่ตลอดเวลา

2.4 การส่งมอบผลิตภัณฑ์และบริการคุณภาพ จากการสำรวจความต้องการความคาดหวังของลูกค้าแล้วนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนบริหารงานคุณภาพ โดยการกำหนดเป้าหมายคุณภาพ และออกแบบให้มีคุณภาพเรียบร้อยแล้วก็นำมาสู่การผลิตเมื่อผลิตออกมาแล้วไม่มีการจำหน่ายหรือส่งมอบให้กับลูกค้า ผลิตภัณฑ์คุณภาพนั้นก็ไม่มีคามหมาย เพราะไม่สามารถนำไปสู่การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ เมื่อลูกค้าได้ใช้ผลิตภัณฑ์แล้วก็ต้องการให้มีบริการหลังการขายตรงเท่าที่สินค้านั้นยังถูกใช้อยู่ กระบวนการทั้งหมดนี้ก็ต้องถูกนำมาวางระบบให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าทั้งกระบวนการ ซึ่งหมายความว่าผู้ให้บริการทุกคนหรือทุกแผนกต้องรู้จัก และสามารถสนองนโยบายคุณภาพการส่งมอบผลิตภัณฑ์และบริการหลังการขายอย่างต่อเนื่องด้วยจึงจะถือว่ามีบริการประกันคุณภาพอย่างครบกระบวนการ

3. ระบบคุณภาพ (Quality System)

ตาม ISO 8402 Quality System ระบบคุณภาพ จะประกอบด้วย โครงสร้างการ จัดการองค์กร, การกำหนดอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคลากร, กระบวนการทำงาน, เอกสารระเบียบขั้นตอนการดำเนินงาน / วิธีปฏิบัติงาน และทรัพยากรการจัดการต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อ

เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารคุณภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้านคุณภาพ(สถาบันพัฒนารัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

ตารางที่ 2.1 แสดงถึงเหตุผลของการที่จะต้องจัดทำระบบคุณภาพขึ้นมา(สถาบันพัฒนารัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

สิ่งที่จะเกิดเมื่อไม่มีระบบคุณภาพ	สิ่งที่จะเกิดเมื่อมีระบบคุณภาพ
การจัดการด้านคุณภาพไม่ชัดเจน	การจัดการชัดเจน
มีของเสีย ของชำรุดสูงมาก	ลดของเสีย ของชำรุดลง
การประสานงานไม่ชัดเจน สับสน	การประสานงานชัดเจน วางใจได้
การสนองตอบลูกค้าไม่ดีพอ	มีการตอบสนองลูกค้าที่ดี
การควบคุมภายในไม่มีประสิทธิภาพ	การควบคุมภายในมีประสิทธิภาพ
ผู้ซื้อในต่างประเทศไม่รู้จักรเราอาจไม่มั่นใจในผลิตภัณฑ์จากเรา	ผู้ซื้อในต่างประเทศมีความมั่นใจ แม้ว่าจะไม่รู้จักรเป็นการส่วนตัวก็ตาม

เพื่อประกันว่าคุณภาพการบริหารจัดการจะมีประสิทธิภาพเพียงพอจึงจำเป็นต้องที่จะต้องควบคุมให้ระบบการผลิต หรือการให้บริการมีมาตรฐานซึ่งเป็นมาตรฐานโครงสร้างขององค์กร หน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กร และหน่วยงานในองค์กรอันหมายถึงความรวมไปถึงบุคลากรด้วย กล่าวคือ ในองค์กรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ระดับคือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร ทั้ง 3 ระดับนี้ถือเป็นองค์ประกอบของระบบคุณภาพ ระบบคุณภาพที่จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ควรทำให้เข้าใจง่ายเพียงพอที่จะบรรลุวัตถุประสงค์คุณภาพ และในระบบถ้าหากมีการทำความตกลงหรือทำสัญญา หรือคำสั่งให้ปฏิบัติในระบบ จะต้องจัดทำหลักฐานขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าได้มีการนำไปปฏิบัติจริงในระบบคุณภาพ(สถาบันพัฒนารัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

4. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) หมายถึง กิจกรรมและกลวิธีการปฏิบัติเพื่อที่จะสนองความต้องการด้านคุณภาพ ซึ่งได้กล่าวถึงไว้แล้วใน 2.3 รวมถึงการกำจัดสาเหตุของสมรรถนะที่ไม่พอประสงค์ในขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกันในวงจรคุณภาพ (Quality loop of quality spiral) การประกันคุณภาพ (QA) จึงเป็นเรื่องของการกำหนดให้มั่นนโยบายคุณภาพบริหารงานคุณภาพอย่างครบถ้วนทั้งระบบ และมีการควบคุมคุณภาพให้เป็นไปตามความผูกพันที่กำหนดไว้ในนโยบายคุณภาพที่ได้แถลงไว้(สถาบันพัฒนารัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

5. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นกิจกรรมสำคัญที่จะติดตามตรวจสอบว่า นโยบายคุณภาพได้ถูกนำไปใช้ปฏิบัติจนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินคุณภาพนี้มีการประเมินโดยผู้ประเมิน (Auditors / Assessors) ตามที่ได้กล่าวไว้ใน 2.3 บางส่วนซึ่งมีอยู่ 3 ระดับคือ(สถาบันพัฒนาวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

5.1 การประเมินตัวเอง (First Party Auditing / First Assessment) เมื่อปฏิบัติตามแผนคุณภาพแล้ว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบคุณภาพทุกขั้นตอนต้องประเมินในผลงานตนเอง หากปฏิบัติแล้วเกิดผลตามที่ประสงค์หรือตามรูปแบบรายละเอียด (Specification) อย่างสม่ำเสมอถูกต้องก็จัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อใช้เป็นฐานในการปฏิบัติงาน แต่ถ้าหากผลการปฏิบัติงานนั้นไม่เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด หรือเกิดความสูญเสียในขั้นตอนปฏิบัติ ก็ต้องรีบทบทวนแก้ไข หรือศึกษาวิจัยหาแนวทางแก้ไขพัฒนาต่อไป

5.2 การประเมินโดยบุคคลที่สอง (Second Party Auditing / Second Assessment) บุคคลที่สองอาจเป็นทั้งลูกค้าภายนอก (External Customers) และลูกค้าภายใน (Internal Customers) เช่น โรงงานผลิตเสื้อสำเร็จรูป ฝ่ายคิดกระดุมจะเป็นลูกค้าของฝ่ายผลิตกระดุม หากกระดุมที่ผลิตขึ้นมาไม่ได้รูปร่างตามกำหนด มีรูสำหรับเย็บไม่ครบถ้วน ฝ่ายคิดกระดุมก็จะไม่พึงพอใจในผลงานของฝ่ายผลิตกระดุม การประเมินเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ไปให้ฝ่ายผลิตกระดุมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ส่วนลูกค้าภายนอกนั้นหมายถึงผู้ใช้เสื้อของโรงงาน หากเสื้อที่ซื้อมาหรือได้รับการส่งมอบนั้นไม่มีความดีไม่สมบูรณ์ครบถ้วนถูกต้องก็จะไม่พึงพอใจ ดังนั้นการประเมินโดยลูกค้าหรือตัวแทนของลูกค้าจึงถือเป็นการประกันคุณภาพการส่งมอบสินค้าตามระบบคุณภาพ ISO 9003

5.3 การประเมิน โดยบุคคลที่สาม (Third Party Auditing / Assessment) บุคคลที่สามเป็นองค์กรหรือตัวแทนองค์กรมาตรฐานที่จะตรวจสอบประเมินว่า กระบวนการผลิตหรือให้บริการทั้งระบบได้เป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่ เช่น ISO 9000 มีอนุกรมมาตรฐานหลักในการประกันคุณภาพอยู่ 20 หัวข้อ สำหรับ ISO 9001 องค์กรที่ให้ประกาศนียบัตรรับรองก็จะตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตามอนุกรมมาตรฐานทั้ง 20 หัวข้อหรือไม่ หากมีการปฏิบัติตามก็เป็นการประกันว่ามีคุณภาพ โดยองค์การรับรอง (Registration Body) จากองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบสามารถสรุปเป็นสมการได้ดังนี้(สถาบันพัฒนาวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

โดยสรุปแล้วองค์ประกอบของการประกันคุณภาพ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อยได้แก่ นโยบายคุณภาพ การบริหารงานคุณภาพ ระบบคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดล้วนมีความสำคัญในการจัดการประกันคุณภาพให้ได้ผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่สามารถสนองความต้องการของลูกค้าได้

2. การประกันคุณภาพการศึกษา

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่แต่ละประเทศจะต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศึกษาที่มีอยู่ในตัวบุคคลนั้นได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรมคุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของไทยจะต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง โดยในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษานั้นมีคุณภาพตามมาตรฐาน

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า ผู้เรียนที่จบการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งนี้กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบ ด้วย 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรกคือ การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้อย่างรัดกุมทุกขั้นตอน ส่วนที่สอง คือ การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) มี 2 รูปแบบ คือ การตรวจสอบคุณภาพภายใน (Internal Audit) เป็นการตรวจสอบคุณภาพภายในให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และ การตรวจสอบคุณภาพภายนอก (External Audit) หมายถึงกระบวนการประเมินผลการดำเนินการของโรงเรียนสาธิต ฯ โดยหน่วยตรวจสอบคุณภาพภายนอกตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนที่สาม ซึ่งเป็นส่วนสุดท้าย คือ การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) ซึ่งหมายถึง กระบวนการประเมินผลการดำเนินการของโรงเรียนสาธิต ฯ เป็นภาพรวมว่าเมื่อได้มีการใช้ระบบการประกันคุณภาพหรือระบบการควบคุมคุณภาพแล้ว ทำให้ผลผลิตและบริการของโรงเรียนสาธิต ฯ มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดมาน้อยเพียงใด (โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549)

2.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา จึงรวมถึงกิจกรรม หรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบ และแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์ (ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ม.ป.ป)

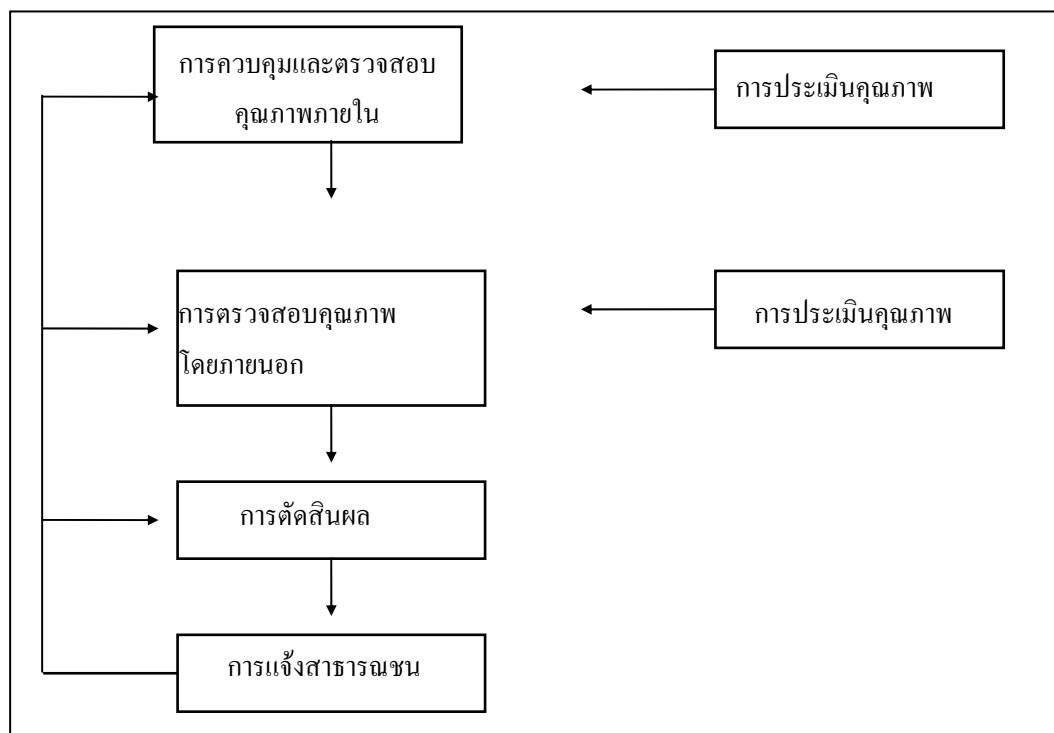
การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การปฏิบัติการหรือการทำกิจกรรมใดๆ เกี่ยวกับการศึกษาอย่างมีระบบตามแผนที่กำหนดไว้ แล้วทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าผลผลิตที่เกิดขึ้นจะมีคุณภาพตามลักษณะที่ต้องการ (สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549)

และอุทุมพร จามรมาร (2543) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เกี่ยวข้องกับคำอีก 4 คำ คือ Quality Control, Quality Audit, Quality Accreditation และ Quality Assessment ซึ่งจะได้อธิบายความหมายและความเกี่ยวข้องกันดังเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\text{Quality Assurance} = f (\text{Quality Control, Quality Audit, Quality Assessment})$$

- การประกันคุณภาพ หมายถึง การระบุความชัดเจนในวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ
- การควบคุมคุณภาพ(Quality Control) หมายถึง การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ อย่างรัดกุมทุกขั้นตอน
- การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) แยกได้เป็น การตรวจสอบคุณภาพภายใน (Internal Quality Audit) เป็นการตรวจสอบคุณภาพโดยตัวเองตามเกณฑ์ที่ตนกำหนดขึ้น และการตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก (External Quality Audit) เป็นการตรวจสอบคุณภาพโดยหน่วยงาน/กลุ่มภายนอก ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น
- การรับรองคุณภาพ (Quality Accreditation) หมายถึง การรับรองหรือไม่รับรองคุณภาพตามมาตรฐาน ซึ่งบางครั้งเป็นมาตรฐานทางกายภาพ เช่น พื้นที่ จำนวนอุปกรณ์ ฯลฯ
- การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพของผลผลิต/บริการของหน่วยงานตามเกณฑ์ที่กำหนด ในประเทศอังกฤษ และสก็อตแลนด์ หมายถึง การทบทวนและตัดสินผลโดยหน่วยงาน/กลุ่มภายนอก โดยเน้นเฉพาะด้านการเรียนการสอนเท่านั้น

อุทุมพร จามรمان(2543)ได้สรุปความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษา จึงหมายถึง การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพภายใน และจากภายนอก แล้วตัดสินตามเกณฑ์ ซึ่งเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพภายใน และจากภายนอก

จากความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน และผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม

2.2 วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพศึกษามีวัตถุประสงค์ ดังนี้(อุทุมพร จามรมาน, 2543)

(1) เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษาได้พัฒนาคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษา และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้อง

(2) เพื่อให้สังคมมั่นใจเกี่ยวกับผลผลิต/บริการของหน่วยงานทางการศึกษา

- (3) เพื่อให้สำนักงานประมาณ จัดสรรงบประมาณได้ถูกต้องและเหมาะสม
- (4) เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ปกครอง ผู้จ้าง รัฐบาล เกี่ยวกับกลไกในการดำเนินงานของสถานศึกษา
- (5) เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในกระบวนการจัดการศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะการนำเงินภาษี-อากรของประชาชนมาใช้

2.3 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพทางการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาแยกได้ 2 อย่าง คือ การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นการควบคุมและตรวจสอบโดยตัวเอง เพื่อให้รู้จุดบกพร่อง เพื่อการแก้ไขปรับปรุงกับเสริมจุดแข็งให้แข็งแกร่งขึ้นและ การประกันคุณภาพการศึกษาโดยภายนอก เป็นการตรวจสอบจากกลุ่มผู้มีความรู้ความสามารถหรือเกี่ยวข้องกับการใช้งานบัณฑิต การตรวจสอบจากภายนอก มักจะใช้การเยี่ยมชมเพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจตามเกณฑ์ภายนอกที่กำหนด(อุทุมพร จามรมาน, 2543)

ในระบบประกันคุณภาพการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้(การประกันคุณภาพการศึกษา, ม.ป.ป.)

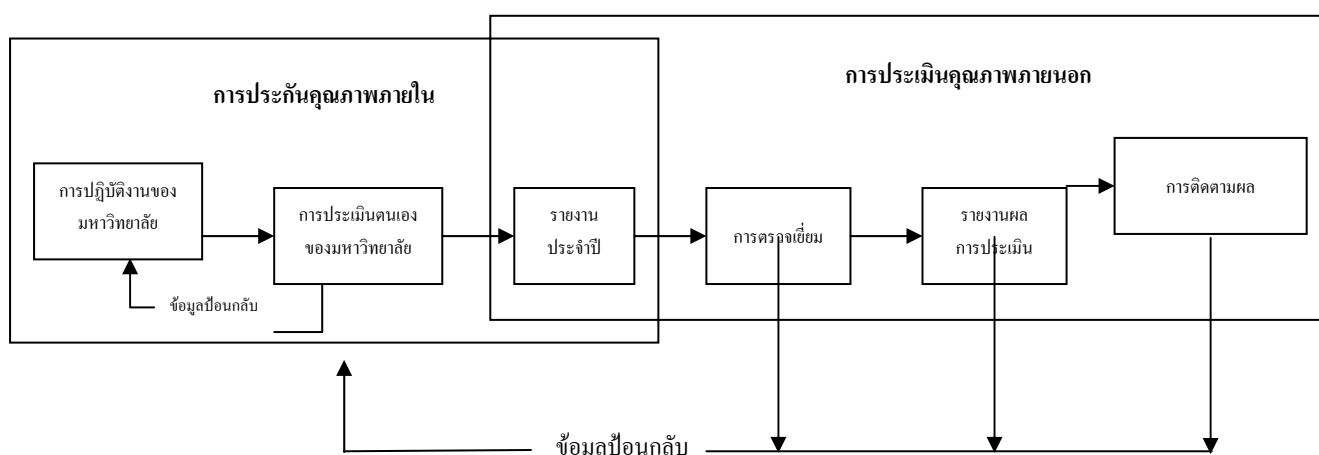
2.3.1 การประกันคุณภาพภายใน เป็นระบบการประกันคุณภาพที่สถานศึกษาหรือสถาบันหรือองค์กรรับผิดชอบดำเนินการภายในสถานศึกษาหรือสถาบันหรือองค์กรให้เกิดคุณภาพในผลผลิตและบริการซึ่งจะต้องดำเนินการ 3 เรื่องที่ต่อเนื่องกัน คือ การพัฒนาคุณภาพ การติดตามตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ ทุกองค์กรและระบบในการดำเนินการของสถานศึกษาหรือสถาบันหรือองค์กร การประกันคุณภาพจึงเกี่ยวข้องและเป็นเรื่องของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาหรือสถาบันหรือองค์กรต้องช่วยกัน

บุคลากรของสถานศึกษาหรือสถาบันหรือองค์กร คือ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของระบบประกันคุณภาพที่ต้องทำงานในระบบคุณภาพ หรือใช้วงจรคุณภาพ (Quality cycle) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Action) อย่างต่อเนื่องในแต่ละโครงการหรือกิจกรรม หมายถึงว่า การทำงานใด ๆ ต้องมีแผนที่ชัดเจน มีการปฏิบัติตามแผน มีการประเมินแผน และปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องคือ หัวใจของการพัฒนาคุณภาพ กระทำจนเป็นวิธีการทำงานประจำให้เป็นวัฒนธรรมคุณภาพ พร้อมให้ความร่วมมือหน่วยงานในการประกันคุณภาพในส่วนที่ตนเกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินการทุกขั้นตอนจะต้องมีการบันทึกข้อมูลเพื่อเป็นฐานข้อมูล (base line) ในการกำหนดเป้าหมาย (Target) ในการพัฒนาต่อไป และนำสรุปข้อมูลเป็นรายงานประจำปีเสนอต่อสาธารณชน ฐานข้อมูลหรือศูนย์ข้อมูลจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพ(การประกันคุณภาพการศึกษา, ม.ป.ป.)

2.3.2 การประกันคุณภาพภายนอก เป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพที่ผ่านกระบวนการประกันคุณภาพภายใน โดยการประเมินคุณภาพ และให้การรับรองโดยหน่วยงานประเมินภายนอก ตามพรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 49 คือ สมศ. จะรับผิดชอบประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งกำหนดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และมาตรา 50 กำหนดให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือเตรียมข้อมูลสำหรับการประเมินภายนอก

ดังนั้น หน่วยงานทุกหน่วยงานจะต้องเตรียมข้อมูลหรือเอกสารผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และหลักฐานทุกชนิดอย่างเป็นระบบ เพื่อตรวจสอบได้ง่าย เช่น SAR ของหน่วยงาน ทุกปี หลักฐานที่เชื่อมโยง ข้อเสนอแนะของสมศ. และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเข้าสู่ระบบ Intranet ของสถาบัน และจัดทำระบบ E-SAR เพื่อรองรับการตรวจประเมินภายนอก (การประกันคุณภาพการศึกษา, ม.ป.ป)

แผนภาพที่ 2.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

2.4 ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกันคุณภาพการศึกษา

อภิขัย ประกอบผล (2548) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่สถานศึกษาจะได้รับจากการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาไว้หลายประการด้วยกันดังนี้

1. ผู้เรียนและผู้ปกครองมีหลักประกันและความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
2. อาจารย์ได้ทำงานอย่างมืออาชีพ มีการทำงานที่เป็นระบบ โปร่งใส มีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และเน้นคุณภาพ ได้พัฒนาตนเองและผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

3. ผู้บริหารได้ใช้ภาวะผู้นำและความรู้ความสามารถในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และมีความโปร่งใส เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและนิยมชมชอบของผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็น ประโยชน์ต่อสังคม
4. กรรมการสถานศึกษา ได้ทำงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม เป็นผู้ที่ทำประโยชน์ และมีส่วนพัฒนาสถานศึกษาและคุณภาพทางการศึกษาให้แก่เยาวชนและชุมชนร่วมกับผู้บริหารและครู สมควรที่ได้รับความไว้วางใจให้มาเป็นกรรมการสถานศึกษา
5. หน่วยงานที่กำกับดูแล ได้สถานศึกษาที่มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระในการกำกับ ดูแลสถานศึกษา และก่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพของสถานศึกษา
6. ชุมชนและสังคมประเทศชาติ ได้เยาวชนและคนที่ดี มีคุณภาพและศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาองค์กร ชุมชน และสังคมประเทศชาติต่อไป
7. ผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจจากการให้บริการของหน่วยงาน

3. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ในวงการอุตสาหกรรม ระบบประกันคุณภาพได้เกิดขึ้นหลายระบบ เพื่อประกันผลผลิตว่ามีคุณภาพตามมาตรฐานหรือไม่ในวงการศึกษาก็ได้ดัดแปลงระบบการประกันคุณภาพดังกล่าวมาใช้ ซึ่งสรุปได้ 5 ระบบ ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

3.1 ระบบ ISO

3.1.1 หลักการและแนวคิดของระบบ ISO

ระบบคุณภาพ ISO 9000 (International Organization for Standardization) มักถูกยกมากล่าวถึงเสมอ เมื่อมีการพูดถึงมาตรฐานครุภัณฑ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เนื่องจากในปัจจุบันมีสินค้าที่มีวางจำหน่ายอยู่ตามท้องตลาดทั่วไปมากขึ้น แต่มีมาตรฐานการผลิตแตกต่างกัน ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะได้สิ่งของที่ดีและมีคุณภาพคุ้มค่าแก่การเสียค่าใช้จ่าย นอกเหนือจากการใช้ความรู้ และประสบการณ์ส่วนตัวพิจารณาคัดเลือกแล้ว ผู้บริโภคส่วนมากไม่มีเกณฑ์ใด ๆ ยืนยันคุณภาพของสิ่งของนั้น ๆ ได้เลย (วิทยาลัยเทคนิคยโสธร, 2548)

ความจริงมาตรฐานคุณภาพ ISO 9000 ไม่ได้ใช้เฉพาะกับโรงงานอุตสาหกรรม หรือเฉพาะระบบงานธุรกิจ เท่านั้นระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 9000 สามารถใช้กับกิจการและกิจกรรมเกือบทุกประเภทรวมถึงทางด้านการศึกษาด้วย (วิทยาลัยเทคนิคยโสธร, 2548)

ISO 9000 หมายถึง ระบบคุณภาพที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้ประกันคุณภาพการบริหารกระบวนการต่าง ๆ ในองค์กรของผู้ผลิต (MANUFACTURER) ประกอบด้วยข้อกำหนดทั้งหมด 20 ข้อ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางหรือ เเงอนไข ในการตกลงระหว่างผู้ซื้อสินค้า (PURCHASRE) หรือ ลูกค้า(CUSTOMER) กับผู้ส่งมอบสินค้า (SUPPLIER) หรือผู้ผลิตสินค้า โดยลูกค้ามีสิทธิที่จะเลือกทำการค้ากับผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการรับรองแล้วว่ามีการบริหารคุณภาพตามข้อกำหนดในระบบคุณภาพ ISO 9000 (วิทยาลัยเทคนิคยโสธร, 2548)

ISO ย่อมาจากคำว่า "International Organization for Standardization" หรือ องค์กรระหว่างประเทศ ว่าด้วยมาตรฐาน ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1947 ทำหน้าที่กำกับดูแลมาตรฐานต่าง ๆ ทั่วโลก ตั้งอยู่ ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ปัจจุบันมีสมาชิกมากกว่า 118 ประเทศ ISO 9000 เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพที่องค์กรทั่วโลกใช้ เพื่อรับรองระบบการบริหารการดำเนินงานของ องค์กร แนวทางของระบบ ISO 9000ในการกำหนดมาตรฐาน คือ เน้นการจัดวางระบบการบริหารเพื่อการสร้าง ความมั่นใจในคุณภาพที่สามารถตรวจสอบได้โดยผ่านระบบเอกสาร ISO 9000 ฉบับแรกมีการประกาศใช้ในปี ค.ศ.1987 ต่อมาได้มีการปรับปรุงให้ทันสมัยโดยที่ฉบับปัจจุบันที่ ใช้กันอยู่เป็นฉบับปี ค.ศ.1994 (วิทยาลัยเทคนิคยโสธร, 2548)

3.1.2 อนุกรมมาตรฐาน ISO 9000

เมื่อก้าวถึงระบบคุณภาพ ISO 9000 มีการกำหนดกลุ่มมาตรฐานออก 5 ฉบับหลัก กล่าวคือ(วิทยาลัยเทคนิคยโสธร, 2548)

มาตรฐานชุดที่ 1 : ISO 9000 เป็นบทมาตรฐานที่แนะนำการใช้มาตรฐานอื่นในกลุ่ม ISO 9000 ที่มีเนื้อหา ว่าด้วยแนวทางเลือก กรอบการเลือกใช้มาตรฐานให้เหมาะสมกับระบบงานที่จะรองรับซึ่งผู้ใช้สมควรทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและนำไปใช้อย่างถูกต้อง

มาตรฐานชุดที่ 2 : ISO 9001 มีเนื้อหาที่ว่าด้วยมาตรฐานระบบคุณภาพ ซึ่งกำกับดูแลทั้งการออกแบบ การ พัฒนา การผลิต การติดตั้งและการบริการ ใช้เมื่อต้องการรับประกันว่าการออกแบบ การพัฒนา การผลิต การติดตั้ง และการบริการเป็นไปตามข้อกำหนด เป็นมาตรฐานที่ใช้ในการทำสัญญาข้อตกลงได้ (Contractual)

มาตรฐานชุดที่ 3 : ISO 9002 มีเนื้อหาว่าด้วยมาตรฐานระบบคุณภาพ ซึ่งกำกับดูแลเฉพาะการผลิต การติดตั้ง และการบริการ ต่างจาก ISO 9001 คือ ไม่มีการออกแบบ ซึ่งถือเป็นมาตรฐานที่ใช้ในการทำสัญญาข้อตกลงได้ (Contractual)

มาตรฐานชุดที่ 4 : ISO 9003 มีเนื้อหาว่าด้วยมาตรฐานระบบคุณภาพ ซึ่งกำกับดูแลเรื่องการตรวจและการ ทดสอบขั้นสุดท้าย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานที่ใช้ในการทำสัญญาข้อตกลงได้ (Contractual)

มาตรฐานชุดที่ 5 : ISO 9004 มีเนื้อหาที่ว่าด้วยแนวทางในการจัดการการบริหารคุณภาพ เป็นคู่มือที่ใช้ในการอ้างอิงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคุณภาพ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สาระสำคัญข้างต้นจะพบว่ามาตรฐานระบบคุณภาพที่ใช้เพื่อรับรองนั้นมีด้วยกันเพียง 3 มาตรฐาน คือ ISO 9001, ISO 9002, ISO 9003 เท่านั้น

3.1.4 ขั้นตอนการทำ

เมื่อตัดสินใจนำระบบ ISO 9000 มาใช้ มีขั้นตอนการทำ 2 ลักษณะ กล่าวคือ ประการแรก คือ มอบหมายให้มี ที่ปรึกษา (Consult) เป็นผู้กำหนดและกำกับการทำ แต่ต้องเลือกที่ปรึกษาให้ดี ข้อดี คือ ช่วยให้ได้ผลเร็วขึ้น ประการ ที่สอง คือ การทำด้วยองค์กรเอง ซึ่งอาจมีความลับสนล่าช้า ลองผิด ลองถูก และสามารถดำเนินขั้นตอนในการขอใบ รับรองได้ ดังนี้ (วิทยาลัยเทคนิคยโสธร, 2548)

ขั้นตอนที่ 1 : ประชุมฝ่ายบริหารเพื่อขอการสนับสนุนในการจัดทำ

ขั้นตอนที่ 2 : ตั้งคณะกรรมการนำร่อง อาจให้ผู้บริหารสูงสุดเป็นประธาน และมีคณะกรรมการเป็น ผู้บริหาร ผู้จัดการแต่ละแผนกแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อดูแลให้กระบวนการเป็นไปตามแนวทางที่กำหนด มีผู้ตรวจการ ภายในเป็นผู้ตรวจสอบเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 3: ชี้นำนโยบายคุณภาพ วิธีปฏิบัติและคำแนะนำที่จำเป็น พร้อมทั้งจัดทำเอกสาร 3 ฉบับ (เอกสารระดับ 1, เอกสารระดับ 2, เอกสารระดับ 3) และผังแบบฟอร์ม

ขั้นตอนที่ 4 : ลงมือปฏิบัติตามระบบการบริหารคุณภาพใหม่ที่ได้กำหนดขึ้นมา ระบบเก่าควรได้รับการ ปรับปรุงให้ดีขึ้น การลงมือปฏิบัติอาจใช้เวลา 3-6 เดือน

ขั้นตอนที่ 5 : เริ่มปรึกษากับบริษัทจดทะเบียน (Certified Body) และหาข้อมูลบริษัทผู้จดทะเบียนและติดต่อโดยกรอกข้อมูลบริษัทเพื่อขอข้อมูลของแต่ละแห่งมาเปรียบเทียบตามความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 6 : ตรวจสอบความสอดคล้องในระดับใหม่ ได้ทำเข้าสู่เป้าหมายหรือยัง โดยใช้ผู้ประเมินภายในรายงานผลการประเมินครั้งสุดท้าย เพื่อทำการปรับระบบสุดท้าย

ขั้นตอนที่ 7 : เลือกบริษัทจดทะเบียน

ขั้นตอนที่ 8 : กำหนดเวลาให้มีการตรวจเยี่ยมขั้นต้น โดยหัวหน้ากลุ่มบริษัทผู้ประเมิน(Head Assessor)

ขั้นตอนที่ 9 : ก้าวสู่การประเมิน (Proceed to Assessment) ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการของบริษัทจดทะเบียนรายชื่อองค์กรผู้ออกใบรับรองในประเทศไทย (กลุ่ม Certified Bodies)

3.1.5 ปัญหาและอุปสรรคในการทำ ISO 9000

การดำเนินการทำ ISO 9000 นั้นมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการอยู่หลายขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งแต่ละขั้นตอนผู้ปฏิบัติต้องมีความเข้าใจอย่างทอ่งแท้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่อย่างไรก็ดีผู้ปฏิบัติก็ยังประสบปัญหาในการทำ ISO 9000 ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้(วิทยาลัยเทคนิคยโสธร, 2548)

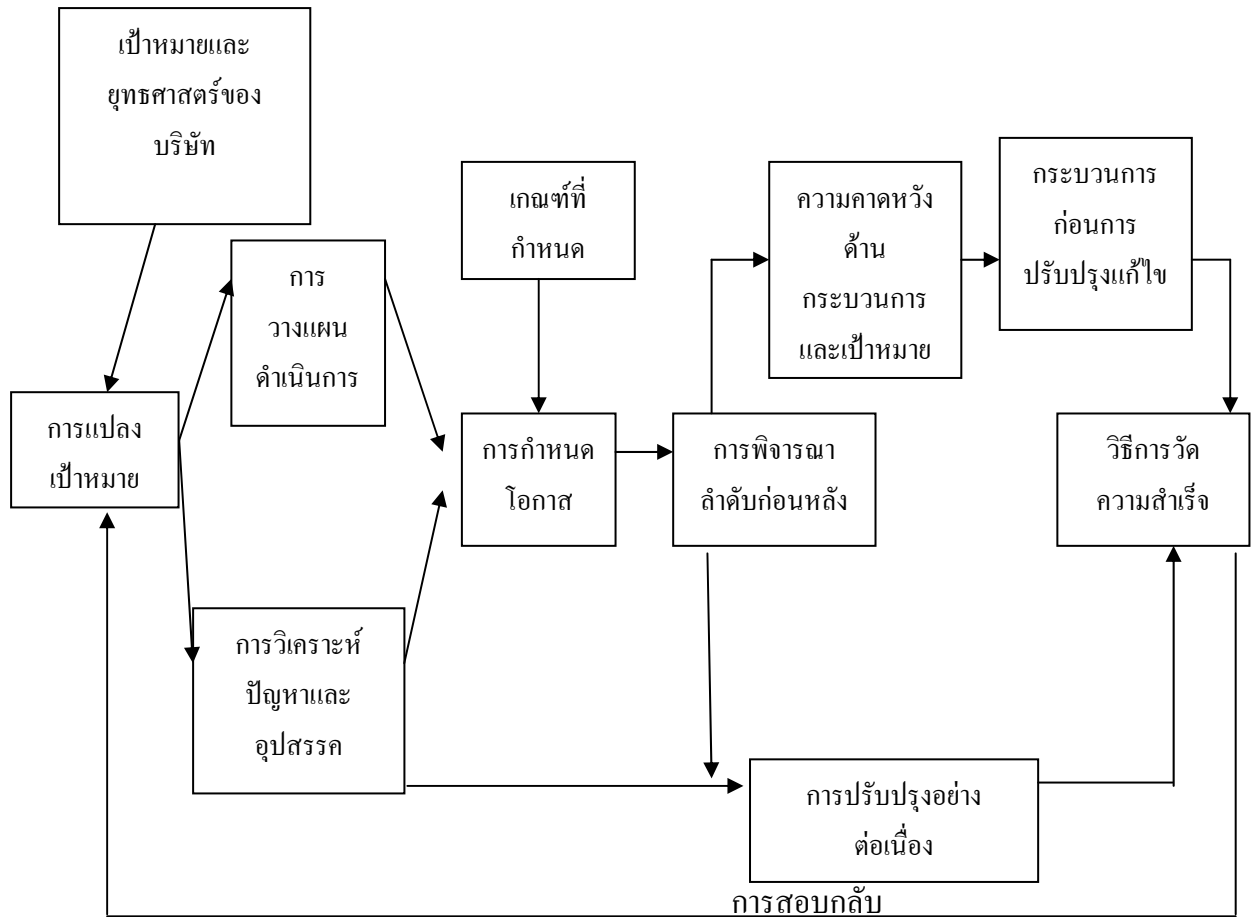
1. ผู้บริหารต้องเอาจริง ต่อเนื่อง สนับสนุนทั้งเวลาและกำลังใจ
2. ไม่มีเวลาทำ (ไม่ยอมหยุดมาแก้ระบบ แต่มีเวลาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า)
3. วัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้บริหารและบุคลากรบางคนที่ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ศึกษาแล้วไม่เข้าใจ (ไอ เอส โอ ต้องลงมือทำเลยศึกษาอย่างเดียวไม่พอเพียง)
4. ก่อนที่จะเริ่มต้นนำระบบ ISO 9000 มาใช้นั้น สมควรให้มีการเตรียมการศึกษาทำความเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ ของระบบให้พอเพียง เพราะเพียงมดที่ประชุมที่เห็นชอบอย่างเดียวยอมไม่ใช้การเริ่มต้นที่ถูกต้องแต่อย่างใด การสร้างความเข้าใจให้ทุกคนให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้อง ออกนอกระบบ ความสำคัญในการนำระบบมาตรฐานคุณภาพมาใช้เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงถือันับได้ว่าเป็นการเริ่มต้นเข้าสู่ระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 9000 ที่ถูกต้องที่สุด
5. ความเข้าใจในข้อกำหนดและประโยชน์ของการใช้ ISO 9000 อย่างถ่องแท้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ช่วยให้ การจัดทำระบบคุณภาพสำเร็จ
6. ISO 9000 เป็นเรื่องเกี่ยวกับ "การทำงานตามที่เราเขียน เขียนตามที่เราทำ มีหลักฐานว่าได้ทำเป็นเอกสาร ทำครบข้อกำหนดที่ ISO ต้องการ ถูกกฎหมาย ถูกตามนโยบายองค์กร และที่สำคัญที่สุดถูกต้องตามความที่ลูกค้าต้องการ"

โดยสรุประบบ ISO เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพที่มีการเน้นในหลักการ เป้าหมายและจุดประสงค์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต หรืองานบริการที่รวมการประกันคุณภาพและการควบคุมคุณภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตหรือบริการเป็นไปตามความต้องการทางคุณภาพของลูกค้า โครงสร้าง ISO 9000 ประกอบด้วย ISO 9001, ISO 9002, ISO 9003, และ ISO 9004 ในจำนวนนี้ ISO 9001 ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับระบบการศึกษา แต่อย่างไรก็ดีก็ต้องการคำนึงถึงปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การทำ ISO สำเร็จได้เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ ISO และต้องคำนึงถึงความแตกต่างและความพร้อมของหน่วยงานที่จะนำระบบการประเมินระบบ ISO ไปใช้

3.2 ระบบ Total Quality Management (TQM)

TQM เป็นระบบที่ปรับปรุงการวางแผน การจัดองค์กร และการทำความเข้าใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแต่ละบุคคลในแต่ละระดับเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ ให้มีความยืดหยุ่นเพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้ TQM เป็นระบบที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกองค์กร ประสิทธิภาพของการจัดองค์กรในระบบนี้ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของทุกคนในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย

แกนสำคัญของระบบ TQM คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ส่วนสำคัญของกระบวนการอยู่ที่การจัดการที่จำเป็นสำหรับระบบ เครื่องมือ และทีมงาน ระบบนี้ได้เตรียมขอบข่ายความก้าวหน้าของงานไว้เพื่อความพร้อมสำหรับการตรวจสอบ แผนภาพของ TQM นี้ อาจแสดงได้ดังต่อไปนี้(อุทุมพร จามรมาน, 2543)

แผนภาพที่ 2.5 กระบวนการ TQM(อุทุมพร จามรมาน, 2543)

TQM จึงเป็นเรื่องที่คุ้นเคยกันดีในวงการอุตสาหกรรมรถยนต์และเครื่องใช้ไฟฟ้า
ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมทั้งสองประเภทนี้มีผลผลิตที่มีคุณภาพมากกว่าที่เคยผลิตเมื่อ 10-20
ปีแล้วมา

ในวงการฝึกอบรมและการจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา ไม่มีความกดดันให้ต้อง
แข่งขันเหมือนในวงการอุตสาหกรรม แต่ปัจจุบันมีการแข่งขันกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสื่อ
ที่ทันสมัยเข้ามาช่วย ลูก้าหรือผู้เรียน มีความจำเป็นต้องกลับไปเรียนหรือฝึกหัดในสถาบันการศึกษา
น้อยลงทุนสถาบันการศึกษาที่จัดการฝึกอบรมหรือจัดการศึกษา จึงตระหนักว่าต้องพบการแข่งขัน
ทั้งทางด้านคุณภาพและราคา สถานการณ์เช่นนี้ต้องใช้บริหารจัดการจัดการคุณภาพ TQM

3.2.1 จุดมุ่งหมายของ TQM

TQM มีสมมุติฐานว่า การจัดการฝึกอบรมและการจัดการศึกษาจะคงอยู่ได้ถ้าพิสูจน์ให้เห็นว่ามีทั้งคุณภาพและราคา ความคิดนี้มีใช้ความคิดใหม่ในวงการอุตสาหกรรม แต่เพียงมีการนำมาใช้การฝึกอบรมและการจัดการศึกษา เราคงจะเคยได้ยินว่า ครูบางคนขอทรัพยากรสนับสนุนเพื่อจะให้เกิดคุณภาพ แต่ TQM จะเป็นการพิสูจน์คุณภาพ โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดที่จะสามารถแข่งขันได้องค์กรจะเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องที่ไม่มีคุณภาพน้อยลงด้วยการทำสิ่งที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มแรกกล่าวโดยสรุปจุดมุ่งหมายของ TQM มีดังนี้(รัตนา ประเสริฐสม, 2549)

1. มุ่งที่ความต้องการของตลาด
2. ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพสูงสุดในทุกส่วนมิใช่เฉพาะผลผลิตหรือบริการเท่านั้น
3. ใช้กลวิธีที่ง่ายแต่ให้เกิดคุณภาพ
4. ทบทวนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อขจัดความสูญเปล่า
5. พัฒนาวิธีการวัดผลการปฏิบัติงาน
6. เข้าใจเรื่องการแข่งขัน และพัฒนากลยุทธ์การแข่งขัน
7. มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
8. มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

รัตนา ประเสริฐสม (2549) ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง QA และ TQM สิ่งที่สำคัญก็คือ TQM คิดถึงค่าลงทุนเพื่อสร้างคุณภาพและถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ เงินลงทุนจะต้องลดลงแต่เพิ่มคุณภาพด้วยการป้องกันปัญหา มีการตรวจสอบน้อยลง และทำงานเสียหายหรือต้องกลับมาทำใหม่ต้องลดลง โดยรวมก็ถือว่ามีคุณภาพที่ดีกว่าแต่ราคาลดลงส่วน QA ไม่คิดค่าลงทุนดังกล่าว

3.2.2 หลักการของ TQM

รัตนา ประเสริฐสม (2549) ได้อธิบายหลักการของ TQM ไว้ดังนี้

1. การออกแบบ(Design) เริ่มต้นด้วยการออกแบบสินค้าหรือผลผลิตอย่างถูกต้อง โดยคิดถึงความต้องการที่แท้จริงของตลาด
2. การป้องกัน(Prevention) ใช้วิธีการลดต้นทุนด้วยการป้องกันไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่ถูกต้องและต้องกลับมาทำใหม่ดังตัวอย่างเช่น การที่ผู้เรียนต้องเรียนซ้ำเพราะขาดประสบการณ์ในการทบทวนฝึกหัด การวางแผนการสอนไม่ดี สื่อการสอนไม่เหมาะสม เป็นต้น เหตุผิดพลาดเช่นนี้คณะทำงานต้องมาทบทวนและวางแผนใหม่

3. มีการแนะนำอย่างต่อเนื่อง(Continuous monitoring) โดยผู้ที่รับผิดชอบและรู้เทคนิควิธีที่จะทำงานให้ได้ผลดี

3.2.3 วิธีการของTQM

รัตนา ประเสริฐสม (2549) ได้อธิบายวิธีการของ TQM ไว้ดังนี้

1. กลุ่มคุณภาพ(Quality Circles) การประยุกต์ใช้ TQM ต้องอาศัยการทำงานเป็นกลุ่ม หากเป็นกลุ่มทำงานมีมากกว่า 10 คนก็อาจจะแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มต้องสำรวจคุณภาพการทำงานในส่วนของตน ระบุส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขปัญหาอย่างมีคุณภาพ กลุ่มงานต้องได้รับการฝึก หัดให้รู้วิธีแก้ไขปัญหาดังๆ อาทิเช่น

วิชา X มีนักศึกษา ถอนชื่อออกจำนวนมากจะแก้ไขอย่างไร

วิชา Y นักศึกษาสอบผ่านได้คะแนนที่ต่ำจะแก้ไขอย่างไร

วิชา A มีราคาทุนสูงกว่าวิชา B จะลดราคาทุนได้อย่างไร

จะทำให้วิชาที่สอนน่าสนใจได้อย่างไร

จะทำอย่างไรจึงจะมั่นใจได้ว่า เมื่อนั้นศึกษาเรียนแล้วจะจบหางานทำได้ง่าย

2. การวัดคุณภาพ (Measuring Quality)TQM เน้นให้คณะทำงานกำหนดพิสัยของการวัดคุณภาพเมื่อกำหนดแล้วจะต้องตรวจสอบเป็นระยะๆหลักของTQM ก็คือจะต้องมีข้อมูลย้อนกลับบ่อยๆเพื่อให้ทำงานมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นดังนั้นในการฝึกอบรมและจัดการศึกษา TQM จะวัดคุณภาพที่กระบวนการสอนมากกว่าที่จะไปวัดผลเมื่อนักศึกษาเรียนจบหลักสูตรแล้ว

3. การแก้ปัญหา (Problem Solving) TQM เน้นเรื่องการแก้ปัญหาในวงจรคุณภาพแก้ปัญหาจากสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุด เพื่อหาวิธีที่แก้ปัญหาที่ดีที่สุด การฝึกให้รู้จักแก้ปัญหาเป็นเรื่องที่สำคัญของTQM ในการฝึกอบรมและการจัดการศึกษาหากครูและนักเรียนพบปัญหา ครูต้องวางแผนการสอนใหม่เพื่อมิให้เกิดปัญหาอีก

4. ภารกิจของกลุ่ม (Task Groups) คือการแก้ปัญหาในการทำงานต้องจำกัดขอบเขตของปัญหาบางปัญหาอาจเป็นปัญหาที่คาบเกี่ยวกันหลายๆด้านเช่น ความร่วมมือระหว่างความต้องการของตลาดกับการสอน การกำหนดวิธีการให้คะแนนเพื่อประเมินผลของผู้เรียน และการจัดสรรงบประมาณ

5. แสวงหาคำแนะนำ (Suggestions) ทุกคนต้องการจะได้ความคิดเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพ แต่มักจะไม่ทราบว่าจะได้ความคิดมาจากใครดังนั้น TQM จะจัดหากล่องใต้ความคิดเห็นมาติดตั้งไว้ บางหน่วยงานได้คำแนะนำที่นำไปใช้ได้ถึง 40 อย่าง ภายใน 1 ปีแต่คำแนะนำ ต่างๆจะไม่เกิดผลหากเราไม่ทำตามคำแนะนำ

3.2.4 ความแตกต่างระหว่าง QA และ TQM

รัตนา ประเสริฐสม (2549) ได้สรุป ความแตกต่างระหว่าง QA และ TQM ไว้ดังนี้

3.2.4.1 QA เป็นระบบพื้นฐานของการบริหารจัดการ มีสาระสำคัญดังนี้

มีการกำหนดพันธกิจ มีลำดับขั้นการทำงานมีระบบการตรวจสอบเพื่อดูว่าเป็นไปตามลำดับขั้นการทำงานหรือไม่ มีระบบการแก้ไขเพื่อให้ทำงานได้ถูกต้อง และมีการทบทวน มีการนิเทศเพื่อพัฒนาระบบ

3.2.4.2 พื้นฐานความคิดของระบบ QA

มาตรฐานคุณภาพได้จากความต้องการของลูกค้า และงานจะสำเร็จได้ ถ้าทุกคนช่วยกันกำหนดระบบการทำงานให้เป็นไปตามมาตรฐานและเขียนกระบวนการทำงาน ระบบประกันคุณภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทุกคนทำตามข้อตกลง

3.2.4.3 ลักษณะที่สำคัญของ TQM มีดังนี้

ผู้ร่วมงานทุกคนพอใจที่จะพยายามพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ทีมงานตรวจสอบคุณภาพการทำงานของตน กลุ่มย่อยของหน่วยงาน จะแก้ปัญหาทันทีพบ และวิธีการทำงานอาจปรับได้ ถ้ากลุ่มการทำงานพบวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพกว่า เพื่อให้ได้คุณภาพมากยิ่งขึ้น

3.2.4.4 พื้นฐานความคิดของ TQM มีดังนี้

มาตรฐานคุณภาพ ควรปรับปรุงตามกาลเวลา มาตรฐานต้องเป็นสิ่งที่ดีกว่า และทุกคนสามารถบอกปัญหาและมีส่วนช่วยคิดแก้ปัญหา

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเลือกใช้QA หรือTQM มาประยุกต์ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษา จะเห็นผลไม่แตกต่างกัน แต่ TQM เป็นระบบที่สามารถนำมาปรับใช้กับการประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างเหมาะสมกว่า โดยที่ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพขององค์กร

3.2.5 หลักของ TQM ที่นำมาใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษา

รัตนา ประเสริฐสม (2549) ได้เสนอหลักการของ TQM ที่นำมาใช้ในการศึกษา ไว้หลายประการด้วยกันดังนี้ เน้นความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เน้นผลผลิต ได้แก่คุณภาพของบัณฑิตและผลงานตามพันธกิจ เน้นกลยุทธ์ มีการกำหนดมาตรการในการทำงานเน้นกระบวนการ เน้นแหล่งคุณภาพ เน้นการทำงานเป็นทีม เน้นบทบาทของผู้บริหารในการบริหารจัดการ เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการเปรียบเทียบสมรรถนะ

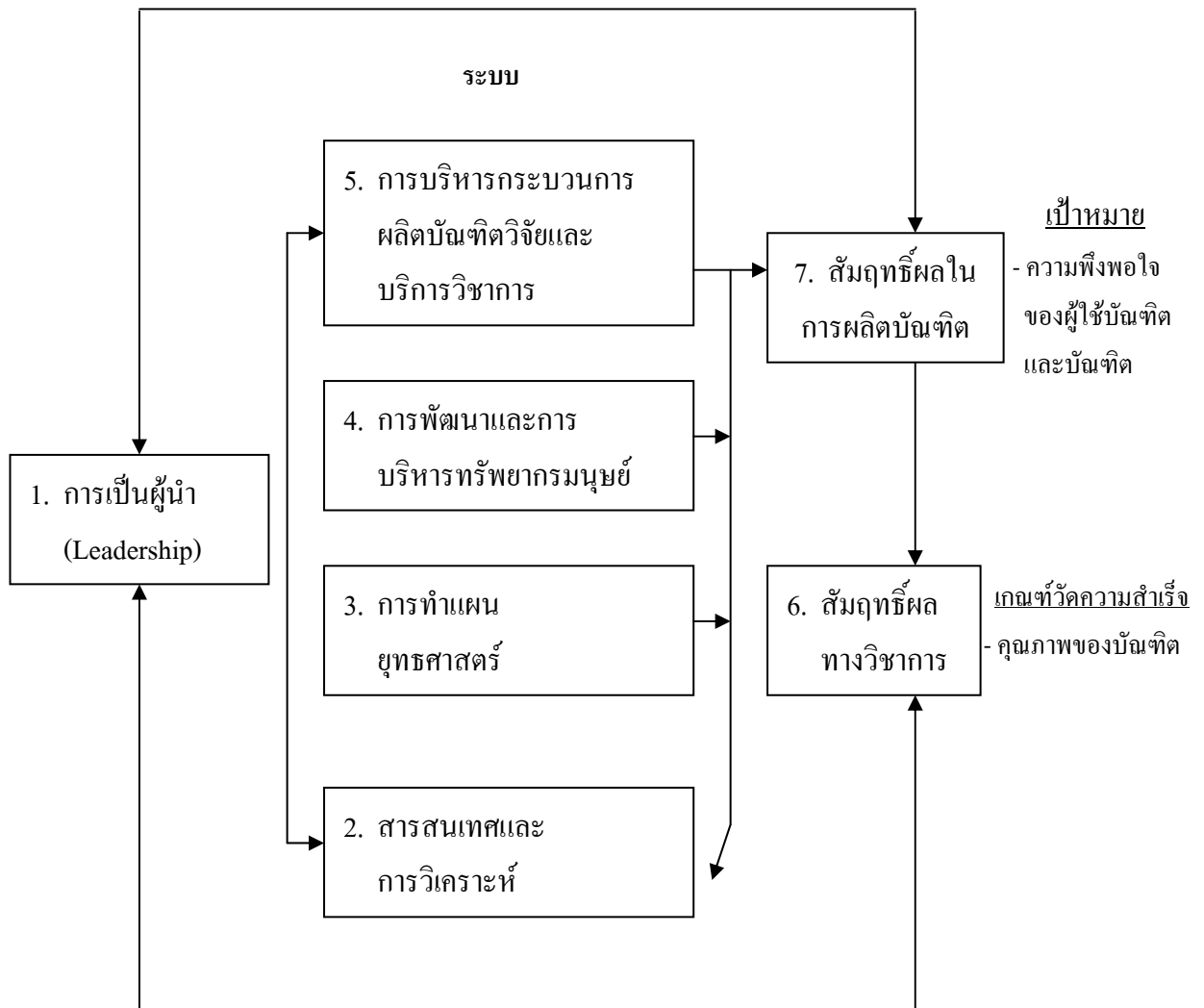
ซึ่งการประกันคุณภาพการศึกษาด้วยการบริหารการจัดการทั่วไป(TQM) จะต้องเป็นไปตามหลักการของการประกันคุณภาพดังนี้

1. มีความโปร่งใส(Transparency) ทุกคน ต้องการกำหนดภาระงาน

2. ตรวจสอบได้(Accountability)
 3. สร้างวัฒนธรรมคุณภาพ(Quality Culture) เริ่มจากง่าย ๆ ที่คนยอมรับและเพิ่มไปเรื่อยๆและทำให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต
 4. เป็นคุณภาพของตนเอง(Preventive Quality) จัดระบบเพื่อไม่ให้มีปัญหาเกิดขึ้น
 5. เน้นกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เรียนรู้เพื่อพัฒนา
 6. ทำสิ่งที่มีอยู่ให้ดีที่สุด(Do the Best the Less)
 7. มีการปรับปรุงและพัฒนา(Improvement and Development)ทำให้คุณภาพสูงขึ้นตามลำดับ
 8. เป็นข้อมูลเข้าสู่สังคมได้(Public Information)
- โดยสรุปในวงการจัดการศึกษาจะมีการพัฒนาตามลำดับตามลักษณะวิชาชีพจนเมื่อเทคโนโลยี ก้าวหน้าขึ้น มีการแข่งขันกันสูง สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง จึงมีการนำเอาแนวคิดเรื่องการประกันคุณภาพมาใช้ในการศึกษา แต่ด้วยเหตุผลที่สถาบันทางการศึกษาเป็นองค์กรที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายมีระบบการทำงานที่ต้องประสานกันเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน จึงมีความเหมาะสมที่จะนำวิธีการบริหารจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์กร(TQM) มาใช้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อให้สามารถควบคุมตรวจสอบได้และมีผลให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสูงขึ้นตามลำดับ

3.3 ระบบ The Malcom Baldrige National Quality Award

The Malcom Baldrige National Quality Award เป็นแนวทางการตรวจสอบคุณภาพองค์กร ซึ่งแนวทางนี้อาจนำมาใช้ในการตรวจสอบคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา โดยกระบวนการตรวจสอบ อาจแสดงได้ตามแผนภูมิดังต่อไปนี้(อุทุมพร จามรมาร, 2543)

แผนภาพที่ 2.6 แสดงแนวทางการตรวจสอบคุณภาพองค์กร (อุทุมพร จามรมาร, 2543)

ซึ่งการตรวจสอบตามแนวทางนี้ จะตรวจสอบองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน ดังต่อไปนี้(อุทุมพร จามรมาร, 2543)

1. การเป็นผู้นำ คือ ความเป็นผู้นำของผู้บริหารองค์กร ระบบการนำและความร่วมมือภายในองค์กร และความเชื่อถือของสังคมและความสำคัญต่อสาธารณะ

2. **สารสนเทศและการวิเคราะห์** คือ การบริหารสารสนเทศและระบบข้อมูล ระบบสารสนเทศและการสนับสนุนความเป็นผู้นำทางวิชาการ และการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ
3. **การจัดทำแผนยุทธศาสตร์** คือ กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และกระบวนการถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์
4. **การพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์** คือ การวางแผนด้านทรัพยากรมนุษย์ การมีส่วนร่วมของบุคลากร การศึกษา การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร ความพึงพอใจของบุคลากร และการประเมินผลงานและการตอบแทน
5. **การบริหารกระบวนการผลิตบัณฑิต วิจัย และบริการวิชาการ** คือ กระบวนการคัดเลือกนักเรียน/นักศึกษาที่มีคุณภาพ กระบวนการบริหารวิชาการ การบริหารกระบวนการสนับสนุน และปรับปรุงสมรรถนะของผู้ผลิตบัณฑิต
6. **สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ** คือ สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ สัมฤทธิ์ผลทางการวิจัย สัมฤทธิ์ผลทางบริการวิชาการ สัมฤทธิ์ผลทางศิลปและวัฒนธรรม
7. **สัมฤทธิ์ผลในการผลิตบัณฑิต** คือ ความรู้เกี่ยวกับความต้องการและความคาดหวังของสังคมต่อบัณฑิต การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับสังคม ความพึงพอใจของสังคม-กระบวนการประเมิน และความพึงพอใจของสังคม-ผลลัพธ์และการเปรียบเทียบ

3.4 ระบบ CIPP

ระบบ CIPP มีชื่อเต็มคือ Context, Input, Process, Product ซึ่งหมายถึง การประเมินตามด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านการดำเนินการ และด้านผลผลิต(อุทุมพร จามรมาร, 2543)

ระบบ CIPP เป็นแนวคิดและโมเดลชิปในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ซึ่งในปี ค.ศ.1971 สตัฟเฟิลบีม และคณะ ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมามีชื่อ "Education Evaluation and Decision Making" หนังสือเล่มนี้ได้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาของไทย เพราะได้ให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผลการศึกษาไว้อย่างน่าสนใจและทันสมัย นอกจากนั้นสตัฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971, อ้างถึงใน ธเนศ จำเกิด, 2549) ได้ให้นิยามคำว่า "การประเมิน" ไว้ดังนี้ "การประเมิน" คือ กระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมถึงการ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่จัดเก็บมาแล้วนั้น มาจัดทำให้เกิดเป็นสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการประกอบการตัดสินใจต่อไป

จากนิยามดังกล่าว มีสาระสำคัญที่สามารถขยายความเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การประเมิน เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงานอย่างครบวงจร และย้อนกลับมาสู่อุปใหม่ของวงจรด้วย

2. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการระบุหรือบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ

3. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ระบุหรือบ่งชี้ไว้

4. กระบวนการประเมิน จะต้องมีการนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาแล้วนั้น มาจัดทำให้เป็นสารสนเทศ

5. สารสนเทศที่ได้มานั้น จะต้องมีความหมาย และมีประโยชน์

6. สารสนเทศดังกล่าวจะต้องได้รับการนำไปเสนอเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่หรือแนวทางดำเนินการใด ๆ ต่อไป

แนวคิดของสตฟเฟิลบีม มีลักษณะที่จะแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหา และนำผลการประเมินที่ได้ นั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี

ซึ่งสตฟเฟิลบีมและคณะ, อ้างถึงใน ชเนศ จำเกิด (2549) ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมิน ก่อนที่จะลงมือดำเนินการโครงการใด ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักการและเหตุผล รวมทั้งเพื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการดังกล่าว การชี้ประเด็นปัญหาตลอดจนการพิจารณาเหมาะสมของเป้าหมายของโครงการ

2. การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนเทคโนโลยี และแผนของการดำเนินงาน

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) ส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อ

3.1 หาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ เพื่อทำการแก้ไข ให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้น ๆ

3.2 หาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่จะสั่งการเพื่อการพัฒนางานต่าง ๆ

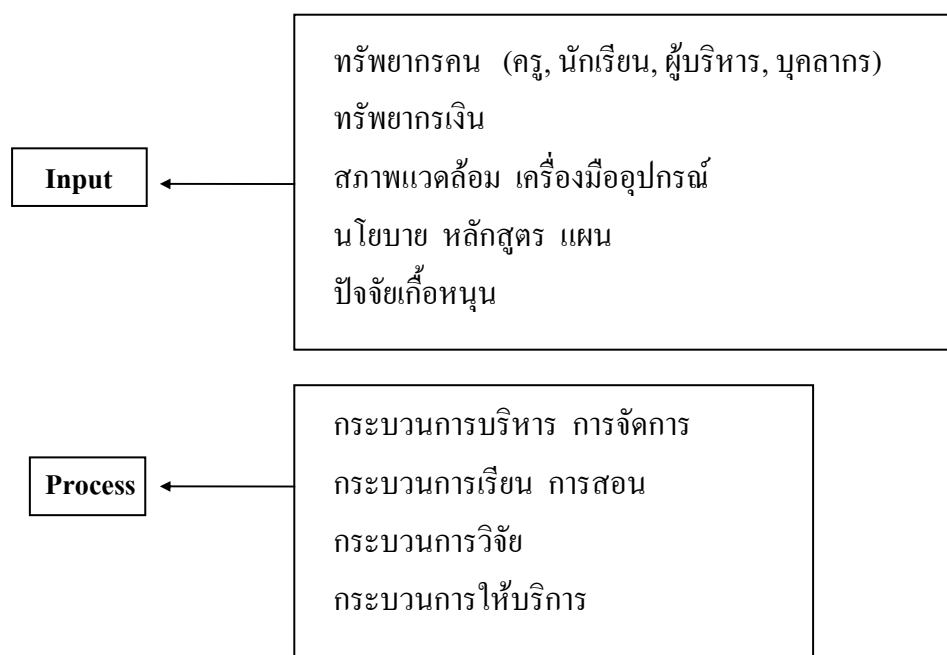
3.3 บันทึกภาวะของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน

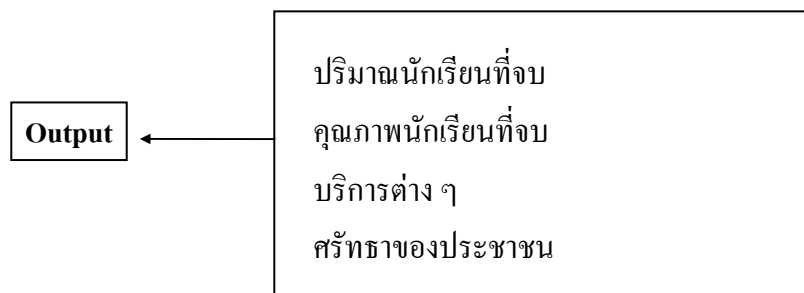
4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P)เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการ กับ เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้แต่ต้น รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการการจัดประเภทของการประเมินดังกล่าว แสดงถึงการประเมินที่พยายามให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอน ตามแนวคิดที่รู้จักกันดีในนามว่า “CIPP” สิ่งที่ควบคู่กับการประเมินทั้ง 4 ประเภทข้างต้นได้แก่การตัดสินใจเพื่อดำเนินการใด ๆ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544)

โดยสรุปแล้วการประเมินแบบ CIPP นั้น หมายถึง การประเมินตามด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 4 ด้าน คือ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านการดำเนินการ และด้านผลผลิต ซึ่งเป็นกระบวนการประเมินที่ครอบคลุมในทุกส่วนของการดำเนินงาน โดยเริ่มตั้งแต่มก่อนเริ่มโครงการจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงานนั้น ซึ่งผู้ประเมินจะต้องมีความรู้และเข้าใจระบบการประเมินแบบนี้เป็นอย่างดี ไม่เช่นนั้นแล้วก็จะไม่เป็นการประเมินแบบ CIPP ที่แท้จริง แต่จะเป็นการประเมินแบบอื่นแทน ซึ่งหากมีการละเลยในเรื่องนี้ก็จะส่งผลอย่างยิ่งต่อระบบการประเมิน

3.5 ระบบ Input Process Output

อุทุมพร จามรมาร(2543)ได้อธิบายเกี่ยวกับระบบ Input Process Outputว่า เป็นระบบพื้นฐานที่ใช้กับทุกวงการ ในการศึกษาสามารถใช้ระบบนี้ได้ โดยพิจารณาว่าปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยผลผลิต (Output) คืออะไร เช่นตัวอย่าง

แผนภาพที่ 2.7 แสดงกระบวนการระบบ Input Process Output (อุทุมพร จามรมาร, 2543)

โดยสรุปแล้วการประเมินแบบ Input Process Output คือการพิจารณาว่าปัจจัยนำเข้า (Input) คืออะไรบ้างแต่ละส่วนมีลักษณะเป็นอย่างไร กระบวนการ (Process) เป็นอย่างไรมีการดำเนินการเป็นไปตามแผนหรือเป็นไปตามที่ควรจะเป็นหรือไม่เกิดปัญหาในขั้นตอนใด และปัจจัยผลผลิต (Output) เป็นอย่างไรทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพ และอาจต้องศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของ Feedback หรือข้อมูลตอบกลับ เช่น ปัญหา ความพึงพอใจ การยอมรับ ความศรัทธาของประชาชน หรือผู้รับบริการ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุงระบบการดำเนินการให้ดีขึ้นในระดับต่อไป

4. แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนใต้

4.1 การจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้หลายประการ และได้เสนอประเด็นที่เน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การจัดการศึกษาแนวใหม่ ที่มีลักษณะเป็นการปฏิรูปการศึกษา โดยกล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบบการศึกษาแนวการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา รวมทั้งเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประเด็นที่กฎหมายระบุนี้ถือได้ว่าครอบคลุมสาระเนื้อหาที่จำเป็นในการจัดการศึกษามากอยู่แล้ว และผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษามีภาระในการขยายความ หรือลงรายละเอียดภาคปฏิบัติเพื่อนำไป ดำเนินการให้เกิดผล (ปรัชญา เวสารัชช์, 2546)

สาระของการจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยสังเขป ดังนี้

4.1.1 ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

ในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

ตามความข้างต้น เป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงอยู่ที่คนไทยโดยทั่วไป ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี มีประโยชน์ มีความครบถ้วนทุกด้าน คือ(ปรัชญา เวสารัชช, 2546)

1. ทางกาย คือมีสุขภาพดี สมบูรณ์ แข็งแรง หมายความว่าจัดการศึกษาต้องครอบคลุมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัย เช่น ส่งเสริมการออกกำลังกาย ส่งเสริมกีฬา ส่งเสริมความรู้ด้านโภชนาการ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อสุขลักษณะ ปลอดภัยจากภาวะมลพิษ ปลอดภัยจากยาเสพติด และปลอดภัยทั้งหลายที่อาจกระทบกระเทือนต่อสุขภาพอนามัยของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นภัยจากมนุษย์ (อุบัติเหตุ การประทุษร้าย) หรือธรรมชาติ (น้ำท่วม ไฟไหม้ พายุ โรคภัยไข้เจ็บ) นอกเหนือจากหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพแล้ว ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาต้องคาดการณ์และเตรียมการป้องกันไว้ล่วงหน้าเพื่อผ่อนคลายหรือแก้ไขปัญหาได้ทันการณ์

2. ทางจิตใจ คือมีจิตใจที่อดทนเข้มแข็ง สามารถเผชิญกับปัญหาหลากหลายที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตัวเอง สามารถอดทนอดกลั้นต่อแรงกดดันต่างๆ

3. ทางสติปัญญา คือการใช้ความคิดและเหตุผล

4. ความรู้ คือการมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้และทักษะด้านภาษา คณิตศาสตร์ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การประยุกต์ภูมิปัญญาไทย ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

5. คุณธรรมและจริยธรรม แสดงออกในรูปของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รักษาดี ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความละเอียดต่อการประพฤติตนในทางเสื่อมเสียหรือก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้อื่นและสังคม

6. มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต รักวัฒนธรรมไทย มีเอกลักษณ์ไทย มีมรรยาทและการวางตนในสังคม รู้จักประมาณตนเอง

7. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผู้ได้รับการศึกษาจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ประณีประนอม มีความเมตตากรุณา มีสัมพันธที่ดีต่อผู้อื่น และดำเนินบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุป คุณลักษณะที่กล่าวข้างต้นเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษานั้น เริ่มต้นที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาซึ่งจะเป็นผู้ปลูกฝังถ่ายทอดอบรม หมายความว่าครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาต้องเป็นตัวอย่างที่ดี คือรักษาหรือพัฒนาคุณลักษณะที่ดีไว้เป็นแบบอย่าง คุณลักษณะที่ดีอื่นเป็นที่พึงประสงค์นี้ถือเป็นมาตรฐานหรือดัชนีชี้วัดครู ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา โดยผู้นำชุมชน และประชาชนต้องช่วยกันส่งเสริมสนับสนุน ยกย่องและตั้งความคาดหวังให้แม่แบบสำหรับลูกหลานคนให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณลักษณะดังกล่าว เพราะหากแม่แบบไม่ดี เยาวชนก็จะยึดถือเป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติของพวกเขาตามไปด้วย

4.1.2 หลักการในการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดหลักการศึกษาไว้ และใช้หลักการดังกล่าวเป็นตัวกำหนดสาระเนื้อหาของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาหลักสำคัญในการจัดการศึกษา (ตามมาตรา 8) กำหนดไว้ 3 ประการ คือการศึกษาตลอดชีวิต การมีส่วนร่วม และการพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้(ปรัชญา เวสารัชช, 2546)

1. การศึกษาตลอดชีวิต ถือว่าการจัดการศึกษานั้นเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนหลักการคือคนทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษานี้ต้องครอบคลุมทุกด้าน มิใช่เฉพาะชีวิตการทำงานเท่านั้น เพราะไม่เพียงบุคคลต้องพัฒนาตนเองและความสามารถในการประกอบอาชีพของตน คนแต่ละคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนและประเทศโดยส่วนรวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้ เพราะสังคม เศรษฐกิจสภาพแวดล้อม และพัฒนาการทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นไปรอบตัวเพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

2. การมีส่วนร่วม สังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมนั้นแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมติดตามประเมิน ส่งเสริมให้กำลังใจและปกป้องผู้ปฏิบัติงานที่มุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม หลักการนี้ถือว่าอนาคตของประเทศและความจำเริญรุ่งเรืองของสังคมไทย เป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคนมิใช่ถูกจำกัดโดยตรงในการจัดการศึกษาดังนั้นจึงเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคของการจัดการศึกษา ช่วย

ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและช่วยดูแลการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

3. การพัฒนาต่อเนื่อง การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลาให้ทันกับความรู้ที่ก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนานี้มีทั้งการค้นคิดสาระและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ การประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหาสาระที่มีอยู่ และการติดตามเรียนรู้เนื้อหาสาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดค้นมาแล้ว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าครูผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา ต้องถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญ ในการปรับปรุงตนเองให้ทันโลก และทันสมัย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมเพื่อประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้การรับความรู้มาถ่ายทอดโดยปราศจากคลยพินิจอาจก่อความเสียหายโดยไม่คาดคิด จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะช่วยกันดูแลให้ความรู้ใหม่ๆ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้กฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ยังได้ระบุหลักในการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาไว้ด้วยในมาตรา 9 ซึ่ง ปรชญา เวสารัชช์ (2546) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. หลักเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ หมายความว่า การจัดการศึกษาจะเน้นนโยบาย หลักการ และเป้าประสงค์ร่วมกัน แต่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ คลยพินิจเลือกเส้นทางและวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการทำงานของตน

2. หลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการบริหารที่ให้สถานศึกษาบริหารจัดการได้เอง (School-based management) ตามหลักการนี้ จำเป็นต้องแยกภาระงานด้านนโยบายเกณฑ์และมาตรฐานออกจากงานด้านปฏิบัติหรืองานบริการ ทั้งนี้ หน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบาย เกณฑ์และมาตรฐาน ส่วนเขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องกระจายอำนาจให้หน่วยปฏิบัติดูแลและรับผิดชอบ การตัดสินใจด้วยตนเองโดยหน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่ติดตาม ประเมิน ตรวจสอบ ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยปฏิบัติที่ได้รับมอบอำนาจสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ตามหลักการนี้ ในเมื่อหน่วยปฏิบัติได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการได้อย่างคล่องตัวพอควรแล้ว ก็จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้หน่วยปฏิบัติรับผิดชอบ เพราะการมอบอำนาจโดยไม่มีกติกาก็เท่ากับมอบให้ทำงานโดยไม่มีเป้าหมาย ซึ่งไม่สามารถประเมินได้ในเมื่อรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทรัพยากรสนับสนุนแก่สถานศึกษา และหน่วยงาน

การศึกษา ซึ่งอาจเปรียบ เสมือนการซื้อขายสินค้าหรือบริการก็ต้องมีสิทธิกำหนดคุณค่าและลักษณะของ สิ่งที่ต้องการซื้อ โดยยึดเป้าหมายผลการจัดการศึกษาเป็นหลัก ได้แก่ มาตรฐานการศึกษา รวมทั้ง หน่วยปฏิบัติเองก็ต้องวางระบบประกันคุณภาพเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้ซื้อสินค้าและบริการของตน จากนั้นจำเป็นต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษาโดยพิจารณาจากมาตรฐานและระบบประกันคุณภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย อย่างน้อยผลการประเมินจะส่งเสริมให้ผู้จัดการศึกษาแต่ละระดับ ได้ตระหนักว่าผลการดำเนินการของตนเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับมาตรฐานการศึกษาและเกณฑ์ชี้วัดของระบบประกันคุณภาพ และต้องหาทางปรับปรุงผลการจัดการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานและรักษาระดับการประกันคุณภาพของตนให้คงได้ รวมทั้งยกระดับการจัดการศึกษาให้สูงขึ้นด้วย

4. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาต่อเนื่อง โดยกำหนดมาตรการต่างๆ เช่น การกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ การส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามหลักสูตรการอบรมมาตรฐานต่างๆ ทั้งนี้ โดยมีเจตนาเพื่อรักษาคุณภาพของผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้อยู่ในระดับที่พึงประสงค์ และกระตุ้นส่งเสริมให้พัฒนาปรับปรุงตลอดเวลา อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ได้รับการศึกษาโดยตรง

5. การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้เพื่อการจัดการศึกษา ทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ได้แก่ ทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญในการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ ล้วนเป็นทรัพยากรจำเป็นแต่รัฐไม่สามารถจัดหาสนับสนุนได้อย่างเพียงพอ จึงถือเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนในการจัดการศึกษาจะเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น ครูอาจเชิญผู้เฒ่าในหมู่บ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมาช่วยสาธิตหรือสอนวิชาที่เกี่ยวข้องได้

6. การมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา โดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือ องค์กรต่างๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมเสนอแนะ กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม

โดยสรุปหลักในการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษานั้น ได้แก่ หลักเอกภาพด้านนโยบาย หลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุก

ระดับและประเภทการศึกษา การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาต่อเนื่อง การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้ในการจัดการศึกษา และหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นส่วนที่สำคัญที่จะทำให้การดำเนินการจัดการศึกษาดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบระเบียบ และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มากที่สุด อันจะส่งผลให้มีประชากรที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาประเทศในลำดับต่อไป

อย่างไรก็ดีการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงหลักการดังกล่าวข้างต้นนั้นยังต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนด้วย ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าการศึกษามีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องได้รับอย่างเสมอภาคกันโดยไม่มีการจำกัดวัย หรืออายุ ในการเข้ารับการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้ในทุกระดับจึงต้องมีการกำหนดระบบการจัดการศึกษาขึ้นในรูปแบบระบบที่หลากหลายซึ่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็ได้กล่าวถึงระบบการจัดการศึกษาไว้เช่นกัน

4.2 ระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ระบบการศึกษาในแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่ยึดแนวทางมาตรฐานเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการเทียบเคียงระหว่างกันได้ ยิ่งสังคมโลกพัฒนาไปมากเท่าใด ความใกล้ชิดที่เกิดขึ้นจากพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบโทรคมนาคม ก็ยิ่งทำให้แต่ละประเทศมีระบบการศึกษาใกล้เคียงกันมากขึ้น ในเรื่องนี้จะกล่าวถึงระบบการศึกษาของประเทศไทยเป็นสำคัญ ตามสาระต่อไปนี้(ปรัชญา เวสารัชช์, 2546)

4.2.1 รูปแบบของการจัดการศึกษา

รูปแบบการศึกษาที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดนั้นแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่ง ปรัชญา เวสารัชช์ (2546) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การศึกษาในระบบเช่นนี้ หมายถึงการศึกษาที่จัดรูปแบบไว้แน่นอนเป็นเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน ส่วนใหญ่จัดในโรงเรียน วิทยาลัยมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น ซึ่งเรารู้จักคุ้นเคยกันคืออยู่แล้ว การศึกษาในระบบอาจจัดในชั้นเรียนหรือเป็นการศึกษาทางไกลก็ได้

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา

และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานอกระบบ ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ เป็นต้น

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษานอกระบบที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ การศึกษารูปแบบนี้มีความยืดหยุ่นสูง เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเรียนรู้สามารถเลือกเนื้อหาที่สนใจเป็นประโยชน์กับตนได้ และสามารถใช้เวลาที่ปลอดจากภารกิจการทำงานอื่นศึกษาเล่าเรียนได้ จึงเรียกว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยมีหลากหลาย เช่น การฟังบรรยายพิเศษ การศึกษาจากเอกสาร การเยี่ยมชม การชม การสาธิต การรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ การสืบค้นเนื้อหาสาระจากอินเทอร์เน็ตหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ร่วมกับชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้ผู้บริหารและครูควรเข้ามามีส่วนใกล้ชิดร่วมมือกับประชาชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ

โดยสรุป ระบบการจัดการศึกษาของประเทศมี 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีเป้าหมายที่จะสนองความต้องการและความพร้อมที่แตกต่างกันของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้การศึกษาอย่างทั่วถึง และได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาอย่างสูงสุด ซึ่งนอกจากจะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนแล้ว ยังต้องมีการแบ่งระดับการศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละวัย

4.2.2 ระดับการศึกษา

การจัดการศึกษาอาจแบ่งออกได้หลายระดับแล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้จัด เช่น แบ่งออกเป็นการศึกษาระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา เป็นต้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา ซึ่ง ปรัชญา เวสารัชช์ (2546) ได้อธิบายไว้ดังนี้

4.2.3 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวปฏิรูปการศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับบุคคลเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคม แต่อาจไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพ ยกเว้นอาชีพที่ได้รับการอบรมฝึกฝนมาจากครอบครัว หรือจากสภาพแวดล้อมวัยเยาว์ การศึกษาระดับนี้ถือเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่รัฐต้องดูแลจัดหาให้ หรือส่งเสริมให้เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประชาชนร่วมจัดให้มีขึ้น และถือว่าประชาชนทุกคนควรต้องผ่านการศึกษาระดับพื้นฐานหากมองสภาพตามความเป็นจริง ประชาชนยังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ครบถ้วน รัฐก็ต้องกำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ

เป็นขั้นต่ำไว้ก่อน สำหรับประเทศไทยได้กำหนดการศึกษาภาคบังคับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้
 เก้าปี ซึ่งรัฐต้องกำกับดูแลให้เกิดผลให้ได้มากที่สุด หลังจากนั้นก็ควรยกระดับการศึกษาภาคบังคับ
 ให้สูงขึ้นในโอกาสต่อไปให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้การศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษา
 แห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดว่าประกอบด้วย การศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา
 การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
 (มาตรา 16) ตามมาตรา 18 กำหนดให้การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดใน
 สถานศึกษา คำว่า สถานศึกษานั้นมีความหมาย 3 ประการ ซึ่ง ประชญา เวสารัชช์ (2546) ได้อธิบาย
 ไว้ดังนี้

1. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก
 ก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กที่มีความต้องการ
 พิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

2. โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบัน
 พุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

3. ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล
 ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน
 ศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันทาง
 สังคมอื่นเป็นผู้จัดการจัดการสถานศึกษานั้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีคณะกรรมการและ
 ผู้บริหารเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบโดยแต่ละโรงเรียนต้องมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำ
 หน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา กรรมการประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง
 ผู้แทนครูผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา
 และผู้ทรงคุณวุฒิ(มาตรา 40) โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการสำหรับโรงเรียน
 เอกชนซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้เป็นนิติบุคคลก็ต้องมี
 คณะกรรมการบริหารด้วยเช่นกัน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทน
 ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิการจัดการสถานศึกษาที่มี
 คณะกรรมการและผู้บริหารเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบนั้น โดยทั่วไปผู้อำนวยการสถานศึกษาจะทำหน้าที่
 เป็นเลขานุการของคณะกรรมการ สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกันคือ การแยกบทบาทระหว่าง
 คณะกรรมการกับผู้บริหาร คณะกรรมการมีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดนโยบายทิศทาง ให้ความ
 เห็นชอบการตัดสินใจสำคัญของสถานศึกษา และกำกับให้ผู้บริหารปฏิบัติตามนโยบาย หลักเกณฑ์
 หรือระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของสถานศึกษา แต่ผู้บริหารมีหน้าที่บริหารและต้องรับผิดชอบในการ

ตัดสินใจดำเนินการของตน ความรับผิดชอบนี้ไม่อาจปิดบังไปให้คณะกรรมการ(ปรัชญา
เวสารัชช, 2546)

4.3 แนวคิดพื้นฐานและประเด็นสำคัญของการศึกษาในสามจังหวัดชายแดน

ภาคใต้

การศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายในสถาบันการศึกษา
และการจัดการศึกษา ด้วยหน้าที่ของการเป็นมุสลิมที่ดี ชุมชนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
จึงได้จัดการศึกษาวิชาศาสนาและต่อมาเสริมด้วยวิชาสามัญได้อย่างลงตัว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ
การจัดการศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ซึ่งแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม น่าจะเป็น
แบบอย่างที่ดีและเป็นคำตอบสำคัญสำหรับปัญหาความไม่ลงตัวระหว่างการเรียนในวิชาสามัญและ
วิชาศาสนา ชุมชนชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาในส่วนที่
เป็นการศึกษาศาสนามาโดยตลอด แต่การยอมรับในการศึกษาในวิชาภาษาไทยและวิชาสามัญอื่นๆ
ได้เริ่มเกิดขึ้นในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ด้วยเหตุที่ว่าผู้ปกครองเริ่มตระหนักถึงความสำคัญใน
การเรียนวิชาภาษาไทยและวิชาสามัญที่อาจช่วยให้บุตรหลานและครอบครัวของตนสามารถดำรง
อยู่ในเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้(อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

4.3.1 ระบบการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระบบการศึกษาของประชากรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถจำแนกออก
ได้เป็น 2 ส่วนคือ การศึกษาในวิชาสามัญ และ การศึกษาในวิชาศาสนา ซึ่งในมุมมองของชาวไทย
เชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาในวิชาศาสนาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการ
เป็นมุสลิมที่ดี ในขณะที่เดียวกัน การศึกษาในวิชาสามัญก็เริ่มมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น(โดยเฉพาะใน
สายตาของผู้ปกครองมุสลิม) (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549) ที่จะทำให้ผู้ที่จบการศึกษานั้น
สามารถหางานทำและดำเนินชีวิตได้ในระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย แม้ว่าการศึกษา
ในวิชาสามัญจะมีบทบาทและความสำคัญเพิ่มมากขึ้นสำหรับชาวไทยเชื้อสายมลายู แต่ก็มิได้
หมายความว่าชาวไทยเชื้อสายมลายูเหล่านี้จะละเลยหรือให้ความสำคัญกับการศึกษาในวิชาศาสนา
น้อยลง ในทางตรงกันข้าม กลุ่มคนเหล่านี้กลับพยายามให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งในวิชา
ศาสนาและสามัญควบคู่กันไปอย่างลงตัว(อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

ซึ่งสามารถอธิบายถึงระบบการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัด
ชายแดนใต้ได้ดังนี้(อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

4.3.2 ก่อนประถมศึกษา

เริ่มแรกในชั้นเรียนอนุบาล เด็กไทยเชื้อสายมลายูส่วนใหญ่เริ่มเข้าชั้นเรียนในระดับอนุบาลในโรงเรียนของรัฐบาลซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากและกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะในเขตชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลนั้นเด็กนักเรียนเหล่านี้ต้องใช้บริการของรัฐบาลเป็นหลัก การเรียนการสอนก็เป็นวิชาสามัญตามหลักสูตรของรัฐบาล ภาษาที่ใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอน (พูด อ่าน และเขียน) คือภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณี ครูผู้สอนได้ใช้ภาษามลายูถิ่นในการพูดสื่อสารกับนักเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนเข้าใจบทเรียนได้มากขึ้น แม้ว่าก่อนหน้านี้รัฐบาลได้ออกกฎระเบียบห้ามใช้ภาษาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของรัฐบาลก็ตาม ในส่วนของการเรียนวิชาศาสนานั้น นักเรียนในระดับอนุบาลยังไม่ต้องเรียนวิชาศาสนาในโรงเรียน แต่หากในพื้นที่หรือชุมชนของตนมีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด (เรอาเงาะห์) เด็กนักเรียนไทยเชื้อสายมลายูเหล่านี้ก็จะไปเรียนศาสนาที่ศูนย์แห่งนี้ (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

ตารางที่ 2.2 จำนวนสถาบันการศึกษาประเภทต่างๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน

ปีการศึกษา 2547-2548 (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

จังหวัด	โรงเรียนของรัฐ					
	อนุบาล-ประถม	อนุบาล-ม.ต้น	ประถม	ประถม-มัธยม	ม.ต้น	มัธยมศึกษา
ยะลา	196	27	1	0	3	10
นราธิวาส	303	47	2	3	0	16
ปัตตานี	287	33	1	0	0	17
รวม	768	107	4	3	3	43

ตารางที่ 2.3 แสดงจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี

การศึกษา 2547-2548 (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

จังหวัด	โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม				
	อนุบาล-ประถม	อนุบาล-ม.ปลาย	ประถม-มัธยม	ม.ต้น	มัธยมศึกษา
ยะลา	0	0	3	6	19
นราธิวาส	0	0	0	24	22
ปัตตานี	1	1	1	15	37
รวม	1	1	4	45	73

ตารางที่ 2.4 แสดงจำนวนโรงเรียนเอกชน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปีการศึกษา 2547-2548
(อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

จังหวัด	โรงเรียนเอกชน				
	อนุบาล	อนุบาล-ประถม	อนุบาล-ม.ต้น	ประถม	ประถม-ม.ต้น
ยะลา	3	4	4	1	2
นราธิวาส	5	9	5	0	0
ปัตตานี	3	6	2	1	0
รวม	11	19	11	2	2

ระดับประถมศึกษา

เมื่อขึ้นชั้นเรียนต่อในระดับประถมศึกษา นักเรียนไทยเชื้อสายมลายูส่วนมากยังคงศึกษาต่อในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาล ในส่วนของวิชาสามัญนั้น นักเรียนจะได้รับการศึกษาในวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และอื่นๆ อย่างเข้มข้น (ประมาณ 23 ชั่วโมงจาก 25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) โดยมีภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอน ขณะที่การศึกษาในวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาหรืออิสลามศึกษาจะไม่เข้มข้น (ประมาณ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) หากเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างวิชาสามัญศึกษากับวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาในโรงเรียนของรัฐแล้วพบว่า จากจำนวนชั่วโมงการเรียน (ซึ่งคำนวณมาจากคาบการเรียน) ทั้งสิ้น 25 ชั่วโมง วิชาสามัญศึกษามีสัดส่วนสูงมากถึงร้อยละ 90 ขณะที่วิชาศาสนามีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 10 ความเข้มข้นที่ค่อนข้างน้อยของการเรียนในวิชาที่เกี่ยวกับศาสนา ขณะที่สัดส่วนการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาศาสนาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาแห่งหนึ่งนั้นเท่ากับร้อยละ 55 ต่อ 45 ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือแม้ว่าสัดส่วนการเรียนวิชาสามัญศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐจะค่อนข้างสูง แต่ผู้ปกครองหลายรายก็ได้กำหนดว่าคุณภาพการเรียนการสอนวิชาสามัญนั้นค่อนข้างต่ำเนื่องจากข้อจำกัดด้านภาษาซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนและระยะเวลา ตัวเลขผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในปี 2546 แสดงให้เห็นว่านักเรียนประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีคุณภาพการศึกษาในวิชาสามัญที่สำคัญ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ) ต่ำกว่านักเรียนประถมศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย

ตารางที่ 2.5 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่ต่างๆของประเทศไทยในปี 2546(อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

พื้นที่/วิชา	ภาษาไทย(%)	คณิตศาสตร์(%)	วิทยาศาสตร์(%)	อังกฤษ(%)
สามจังหวัดชายแดนใต้	38.77	36.92	37.91	40.18
ภาคใต้อื่นๆ	46.07	41.65	43.05	41.10
ภาคอื่นๆไม่รวม กทม.	45.27	41.95	42.44	40.98

จากตารางที่ 2.5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 4 วิชานั้นจะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าของนักเรียนระดับเดียวกันในภูมิภาคอื่น

เมื่อพิจารณารูปแบบการศึกษาของเด็กนักเรียนไทยเชื้อสายมลายูในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลก็จะพบว่า ในวันจันทร์ถึงศุกร์ นักเรียนเข้าเรียนวิชาสามัญศึกษา (และวิชาศาสนาบางส่วน) ในโรงเรียนของรัฐบาลตั้งแต่เวลาประมาณ 9.00-15.00 น. หลังจากนั้นในเวลาประมาณ 17.00-19.00 น. จะไปศึกษาศาสนาในตาดีกา ยกเว้นในวันศุกร์ นักเรียนไม่ต้องไปตาดีกา เนื่องจากเป็นวันหยุดตามหลักศาสนาอิสลาม และเมื่อกลับถึงบ้านก็จะฝึกอ่านคัมภีร์อัลกุรอานต่อจนเข้านอน ในวันเสาร์-อาทิตย์ นักเรียนต้องไปเรียนศาสนาที่ตาดีกา ระหว่างเวลา 8.30-15.30 น. จากแบบจำลอง ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นเป็นนัยว่าชีวิตในวัยประถมศึกษาของเด็กๆ เหล่านี้เต็มไปด้วยการเรียน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน(อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

สำหรับนักเรียนที่เรียนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นั้นก็ต้องเรียนทั้งวิชาสามัญศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาและวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาควบคู่กันไป สิ่งสำคัญที่ทำให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แตกต่างจากโรงเรียนของรัฐบาลก็คือ ความเข้มข้นในการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับศาสนา กล่าวคือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่เปิดการเรียนการสอนในวันอาทิตย์ถึงพฤหัสบดี หยุดวันศุกร์-เสาร์ ซึ่งในช่วงเช้าของแต่ละวันเป็นการเรียนในวิชาสามัญ ขณะที่ในช่วงบ่ายเป็นการเรียนวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาในระดับอิมติคาอียะฮ์ สัดส่วนการเรียนในวิชาสามัญต่อการเรียนวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาเท่ากับร้อยละ 55 ต่อ 45 กล่าวคือเรียนวิชาสามัญจำนวน 5 คาบและเรียนวิชาศาสนาจำนวน 4 คาบต่อวัน รวมแล้วในหนึ่งสัปดาห์นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีจำนวนชั่วโมงเรียนทั้งวิชาศาสนาและสามัญ จำนวนประมาณ 34 ชั่วโมง ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชน

สอนศาสนาอิสลาม มักไม่ส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในคาตีกา เนื่องจากเห็นว่าการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นั้นเข้มข้นอยู่แล้ว ยกเว้นในบางกรณีที่มีผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานของตนเรียนศาสนาเพิ่มเติม ก็จะส่งไปเรียนยังคาตีกาหรือที่มีสติคในชุมชน (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

และ อัมมาร สยามวาลา และคณะ(2549) ได้กล่าวถึง ปัญหาสำคัญที่พบในระบบการศึกษาขั้นประถมศึกษาของนักเรียนไทยเชื้อสายมลายูก็คือทักษะหรือความรู้ความสามารถในวิชาภาษาไทยและสามัญอื่นๆ ของนักเรียนไทยเชื้อสายมลายูที่เรียนในโรงเรียนของรัฐบาลนั้นอยู่ในระดับต่ำ แม้ไม่สามารถหาข้อมูลที่แสดงถึงทักษะในวิชาภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายมลายูเปรียบเทียบกับนักเรียนไทยพุทธได้ แต่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ครูผู้ปกครอง และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

และได้ให้ความเห็นถึงปัญหาในเรื่องคุณภาพหรือทักษะในวิชาภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายมลายู ยิ่งไปกว่านั้น จากการสัมภาษณ์ยังพบว่านักเรียนไทยเชื้อสายมลายูที่อยู่ในโรงเรียนในเขตชนบทห่างไกลมีทักษะในวิชาภาษาไทยที่ต่ำกว่านักเรียนไทยเชื้อสายมลายูที่เรียนอยู่ในเขตเมืองหรือเขตเทศบาล พบว่าสาเหตุของปัญหาดังกล่าวนี้ น่าจะมาจากการจัดหลักสูตรการศึกษาในวิชาภาษาไทยในระดับชั้นเด็กเล็ก(อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549) อย่างเช่น ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาตอนต้น กล่าวคือในขณะที่เด็กเริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการในวัยก่อนประถมศึกษาภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันหรือภาษาแม่ นั่นคือ “ภาษามลายูถิ่น” ในวัยขณะนั้นทักษะในการพูดอ่าน และเขียนภาษามลายูก็ถือว่ายังไม่ดีเท่าที่ควร แต่เมื่อครั้งต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียน เด็กนักเรียนเหล่านั้นก็จะต้องพบกับการเรียนการสอนใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาที่สองที่เข้ามา ขณะที่ภาษาที่หนึ่งยังไม่ดีเท่าที่ควรและต้องมาเริ่มเรียนภาษาที่สองอย่างเข้มข้น และสื่อการเรียนการสอนโดยเฉพาะวิชาต่างๆ เกือบทั้งหมดเป็นภาษาไทย ทำให้เด็กปรับตัวได้ลำบาก เช่น อาจเกิดปัญหาในการเทียบเสียงพยัญชนะ เมื่อเป็นเช่นนั้นทักษะในการเรียนภาษาไทยก็จะตกต่ำตามไปด้วย ปัญหาที่ตามมาก็คือคุณภาพการเรียนในวิชาสามัญที่มีภาษาไทยเป็นสื่อกลางนั้นก็พลอยตกต่ำไปด้วย (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2549)

โดยสรุปการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ส่วนคือ การศึกษาในวิชาสามัญ และ การศึกษาในวิชาศาสนา ซึ่งการศึกษาในวิชาศาสนาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเป็นมุสลิมที่ดี ในขณะเดียวกัน การศึกษาในวิชาสามัญก็เริ่มมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน แม้ว่าการศึกษาในวิชาสามัญจะมีบทบาทและความสำคัญเพิ่มมากขึ้นสำหรับชาวไทยเชื้อสายมลายู แต่ก็มีได้หมายความว่าชาวไทยเชื้อสายมลายูเหล่านี้จะละเลยหรือให้ความสำคัญกับการศึกษาในวิชาศาสนาน้อยลง ในทางตรงกันข้าม กลุ่มคนเหล่านี้กลับ

พยายามให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งในวิชาศาสนาและสามัญควบคู่กัน ไปอย่างลงตัว ส่วนคุณภาพของการศึกษานั้นถือว่ายังด้อยคุณภาพเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นของประเทศ ซึ่งเหตุผลสำคัญเนื่องมาจากการที่นักเรียนยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆในโรงเรียน

5. แนวคิดและวิธีการดำเนินการ ในการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.1 ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ : ระดับก่อน

อุดมศึกษา

ประเทศชาติจะพัฒนาไปอย่างมั่นคงถาวรนั้นต้องอาศัยกำลังคนในชาติที่มีความรู้ความสามารถ อันเป็นผลมาจากการได้รับการศึกษาอบรมที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานเป็นสำคัญ มีหลายๆครั้งที่เรามองเห็นว่าการศึกษาเป็นเพียงดอกผลของการเศรษฐกิจ นั่นก็คือ เราคิดเอาเองว่า ถ้าบ้านเมืองมีความเจริญในด้านเศรษฐกิจดีขึ้น จะทำให้มีการศึกษาดีขึ้นด้วยคือเห็นว่าเศรษฐกิจต้องดีก่อนแล้วการศึกษาจึงจะดีตาม แต่แท้จริงแล้วเราคงต้องมองว่าการศึกษาเป็นได้ทั้งสองอย่าง คือเป็นดอกผลจากเศรษฐกิจ ในเวลาเดียวกันมันก็เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ทำให้เศรษฐกิจของชาติเจริญได้ด้วย

ด้วยความต้องการที่จะให้พลเมืองของชาติมีคุณภาพสังคมจึงเรียกร้องให้โรงเรียนและสถานศึกษาซึ่งเคยชินต่อการจัดการศึกษาแบบเลือกสรรเฉพาะคนเก่ง ให้หันมาจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคนทุกๆ หมู่เหล่า ระบบการจัดการศึกษาที่ดำเนินการอยู่กำลังได้รับการพิจารณาจากสังคมถึงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานานในหลายประเทศได้มีการสร้างวิสัยทัศน์ทางการศึกษาแล้วนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาของตน การปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่างๆเหล่านี้ ล้วนมีเป้าหมายไปสู่การปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษาของตัวผู้เรียนให้ได้มาตรฐานที่วางไว้เป็นสำคัญ (กมล สูดประเสริฐ, ม.ป.ป.)

5.1.1 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

โรงเรียนหรือสถานศึกษาภายใต้การนำของผู้บริหาร โรงเรียน ทำหน้าที่พัฒนาเด็กและผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตรที่ทางการหรือโรงเรียนได้กำหนดไว้ องค์ประกอบสำคัญของระบบโรงเรียนที่มีผลต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สามารถพิจารณาวิเคราะห์ในเชิงระบบ (system analysis) ได้เป็นสามส่วน คือ (กมล สูดประเสริฐ, ม.ป.ป.)

(1) ปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ ตัวนักเรียน/ผู้เรียนทั้งในด้านพื้นฐานความรู้ ทักษะและเจตคติ ตัวครูผู้สอนพร้อมด้วยความรู้ ทักษะ และเจตคติในการสอน ตัวพ่อแม่ผู้ปกครองของผู้เรียน

พร้อมด้วยแรงคลใจที่ปลูกฝังให้แก่ลูก สื่อการสอนการเรียนรวมถึงอาคารสถานที่ และการจัดการ การศึกษา

(2) กระบวนการ ของการเรียนการสอนประกอบด้วยกระบวนการและวิธีการเรียน แบบต่างๆ และการสอนที่หลากหลาย ตลอดจนวิธีการวัดผลประเมินผลนักเรียน ที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ ดีและ

(3) ผลลัพธ์ซึ่งแสดงถึงคุณภาพที่ได้มาตรฐานด้านเนื้อหาวิชา มาตรฐานด้านผล การปฏิบัติงานและมาตรฐาน โอกาสการเข้ารับการศึกษา

5.1.1.1 ปัจจัยเบื้องต้น

ปัจจัยเบื้องต้นของโรงเรียนหรือสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาซึ่ง ควรนำมาวิเคราะห์ให้เห็นเป็นปัญหาในเชิงคำถามของการวิจัย พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ (กมล สุก ประเสริฐ, ม.ป.ป.)

(1) ผู้เรียน โรงเรียนหรือสถานศึกษา มีกลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มปกติหรือไม่ หรือเป็น กลุ่มที่มีการคัดเลือกเอาแต่ผู้ที่มีประสบการณ์ดีๆ ไปหมดแล้วหรืออย่างไร พ่อแม่ผู้ปกครองของ กลุ่มผู้เรียน สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรบ้างหรือไม่

(2) ครู โรงเรียนหรือสถานศึกษามีกลุ่มครูที่มีโครงสร้างที่ถูกต้อง เช่นมีครูที่มี ประสบการณ์ในการสอนวิชาต่างๆ ครบครัน มีครูฝีมืออาชีพและครูชำนาญการที่ทำหน้าที่เป็นที่ เลี้ยงแก่ครูใหม่ อย่างสมดุลหรือไม่อย่างไร

(3) หลักสูตร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ โรงเรียนหรือสถานศึกษามีหลักสูตร สื่อ หนังสือ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอนเอาไว้ครบครันหรือไม่ (หรือว่ายังต้องวิ่งซื้อหาปีต่อปี) โรงเรียนหรือ สถานศึกษายังปล่อยให้ขาดศูนย์สื่อที่ไม่อยู่ในสภาพเป็นโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ดีหรือไม่ อย่างไร

(4) งบประมาณ การเงิน โรงเรียนหรือสถานศึกษามีงบประมาณ การเงินที่เพียงพอ ในการดำเนินงานตลอดปีหรือไม่ งบประมาณคิดเป็นรายหัวที่เหมาะสมหรือไม่ มีการหารายได้ เพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

(5) การบริหารจัดการการศึกษา โรงเรียนหรือสถานศึกษามีระบบบริหารจัดการ หรือไม่มีคณะกรรมการบริหารจัดการ โรงเรียนหรือสถานศึกษาหรือไม่ อย่างไร มีประชาชนเข้า มาร่วมในการบริหารจัดการหรือไม่

5.1.1.2 กระบวนการ

กระบวนการต่างๆ ในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบโรงเรียน ปัญหาในเชิงคำถามวิจัยในกระบวนการเหล่านี้จึงเป็นเรื่องสำคัญเช่นกันซึ่ง กมล สูด ประเสริฐ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายรายละเอียดไว้ดังนี้

ก. วิสัยทัศน์ โรงเรียนหรือสถานศึกษาและชุมชนโรงเรียนมีการสร้างวิสัยทัศน์ให้เห็นจุดหมายทิศทางของการทำงานร่วมกันของโรงเรียนหรือสถานศึกษาหรือไม่อย่างไร

ข. ภาระหน้าที่ โรงเรียนหรือสถานศึกษามีการกำหนดภาระหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการโรงเรียน อาคารสถานที่ บริการนักเรียนให้แก่คณะผู้ปฏิบัติงานหรือไม่อย่างไร

ค. งานสำคัญที่ต้องปฏิบัติ โรงเรียนหรือสถานศึกษามีการกำหนดงานหลักที่ต้องพัฒนา (key performance areas) ในสาขาต่างๆ โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นจุดเน้นหรือไม่อย่างไร

ง. เป้าหมาย มาตรฐานการศึกษา โรงเรียนหรือสถานศึกษากำหนดเป้าหมาย มาตรฐานการศึกษาจากงานหลักเหล่านั้นหรือไม่อย่างไรมีเป้าหมายในด้านการเรียนการสอนที่ชัดเจนตรงกันหรือไม่ว่าจะให้เด็ก/ผู้เรียนมีความเป็นเลิศในด้านอะไรและด้วยวิธีการใด

จ. แผนยุทธศาสตร์ โรงเรียนหรือสถานศึกษามีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน และการประเมินโครงการต่างๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและมาตรฐานที่กำหนด หรือไม่ อย่างไร มีนวัตกรรมใดบ้างที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่น แผนปรับปรุงโรงเรียน (School Improvement Plan) หรือไม่

ฉ. การปฏิบัติงาน โรงเรียนหรือสถานศึกษามีการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์อย่างไรบ้าง โรงเรียน/สถานศึกษาใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการและพัฒนาการเรียนการสอนจากฐานข้อมูลนักเรียนหรือไม่อย่างไร

ช. การติดตามประเมินผล โรงเรียนหรือสถานศึกษามีระบบการติดตามประเมินผลหรือไม่ อย่างไร มีการนำเอาผลการเรียนมาวิเคราะห์ให้รู้แจ้งเห็นจริงบ้างหรือไม่อย่างไร

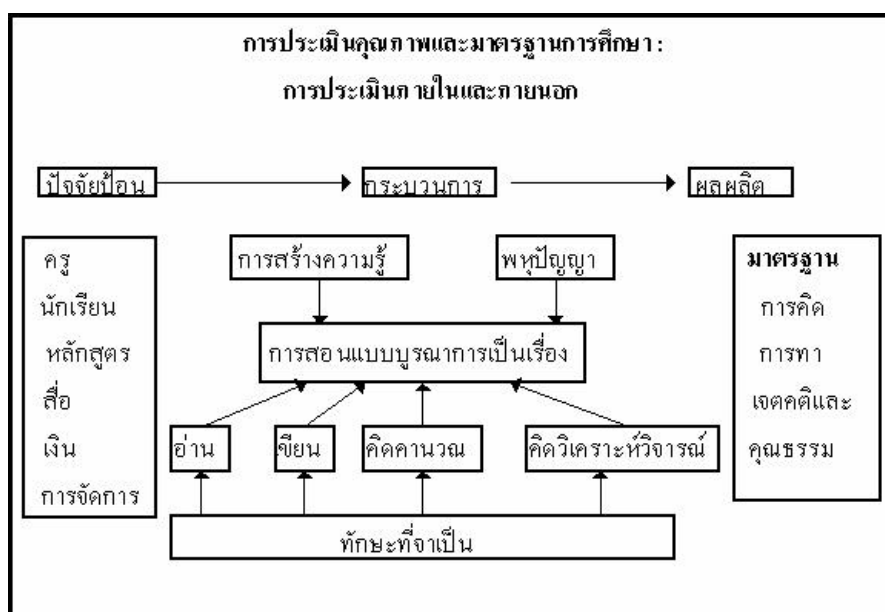
ซ. การตอบสนองกลับ โรงเรียนหรือสถานศึกษามีการนำเอาผลการติดตามประเมินผลมาจัดทำรายงานให้สาธารณชนได้ทราบหรือไม่อย่างไร และนำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ วางเป้าหมายการศึกษาของโรงเรียนหรือสถานศึกษาใหม่บ้างหรือไม่

5.1.1.3 ผลลัพธ์

ผลลัพธ์หรือผลผลิตที่บังเกิดขึ้นในตัวเด็ก/ผู้เรียนในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ที่ควรตั้งคำถามเชิงวิจัยที่เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาก็คือ (กมล สูดประเสริฐ, ม.ป.ป.)

มาตรฐานด้านเนื้อหาวิชา โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนได้ มาตรฐานในเนื้อหาวิชาเป็นอย่างไร มีความเป็นเลิศในเนื้อหาวิชาด้านใดบ้าง มาตรฐานด้านการปฏิบัติงานของนักเรียน โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนได้มาตรฐานในการปฏิบัติงานของนักเรียนเป็นอย่างไร ทักษะการอ่านเป็นอย่างไร ทักษะการเขียนเป็นอย่างไร ทักษะการคิดเลขเป็นอย่างไร และทักษะการคิดวิเคราะห์ห้วงการณ์เป็นอย่างไร เป็นต้น

มาตรฐานด้านโอกาสการเข้าเรียน โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้นักเรียนได้มีโอกาสในการเข้าเรียนสู่ห้วงปัญหาต่างๆ ได้มากน้อยเพียงใด หรือว่าเน้นแค่การเรียนภาษาและคณิตศาสตร์

แผนภาพที่ 2.8 แสดงระบบการศึกษาที่ต้องมีการประเมินในส่วนต่างๆ (กมล สูดประเสริฐ, ม.ป.ป.)

ปัจจุบันเกือบทุกประเทศในโลกต่างยังมอบหมายให้โรงเรียนเป็นองค์กรที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามเป้าหมายและมาตรฐานที่วางไว้ แม้แต่ประเทศไทยเองก็ได้มอบหมายให้โรงเรียนดำเนินการเรียนการสอนตามแนวทางหรืออุดมการณ์ของหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และได้กำหนดให้โรงเรียนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนของนักเรียนเองโดยยึดหลัก “ผู้ใดสอนผู้นั้นสอบ” (ซึ่งในสมัยก่อนนั้นกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้สอบไล่ปลายปี) (กมล สูดประเสริฐ, ม.ป.ป.)

การที่โรงเรียนและครูทำหน้าที่วัดผลประเมินผลเอง นับเป็นการกระจายความรับผิดชอบ ในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ซึ่งโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนของตน แต่ก็ยังเป็นที่น่าเคลงใจในคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา หากบุคลากร และองค์ประกอบของระบบ โรงเรียนเหล่านั้นขาดความรับผิดชอบ และไม่เกื้อหนุนต่อคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาอย่างเพียงพอ การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจึงมีความจำเป็น ทั้ง ในด้านการประเมินภายในที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาและหน่วยงานเจ้าสังกัดจัดขึ้น เพื่อเป็นการ นำเอาผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างทันทั่วถึง และการประเมินภายนอกที่ หน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และเป็นอิสระเป็นผู้จัดขึ้นเพื่อเป็นการตรวจสอบและเปรียบเทียบ กันเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ารัฐ โรงเรียนหรือสถานศึกษา จัดการศึกษาที่ได้คุณภาพและมีมาตรฐาน ทัดเทียมกัน (กมล สุคประเสริฐ, ม.ป.ป.)

5.1.2 ผลที่อาจเกิดขึ้นหากขาดการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

กมล สุคประเสริฐ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นหากขาดซึ่งการการ ประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ว่าหากไม่มีการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เราจะไม่สามารถประกันได้เลยว่า การบริหารจัดการใน โรงเรียนต่างๆ เหล่านั้นมีประสิทธิภาพที่ สมบูรณ์เอื้อต่อการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่พึงพอใจ เป็นที่ ยอมรับกันว่าทั่วไปว่า กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนกระบวนการบริหารจัดการ โรงเรียน หรือสถานศึกษานั้นมีความสลับซับซ้อนที่ต้องอาศัยนักวิชาการการศึกษา ผู้รู้/ภูมิปัญญาจากชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าช่วยเหลือเป็นอันมาก การจัดการศึกษาที่ปล่อยให้เป็นที่หน้าของโรงเรียน และครูฝ่ายเดียวอาจไม่สนองตอบความต้องการของชุมชนและประเทศชาติ

ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับมีส่วนกระตุ้นให้การเรียนการสอนใน โรงเรียนหรือสถานศึกษา และการเรียนการสอนนอกสถานศึกษาได้ดำเนิน ไปอย่างต่อเนื่อง การ ติดตามและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้การทำงานของครูและ โรงเรียนไม่หลง ทิศทางอีกต่อไป แต่กลับจะช่วยส่งเสริมให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาได้พัฒนาไปตามเป้าหมายและ ทิศทาง ที่เกิดจากวิสัยทัศน์ของชุมชนเหล่านั้น การขาดการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่ให้เห็นความบกพร่องในการบริหารจัดการการศึกษา ที่ผู้บริหารในระดับต่างๆ มิได้มุ่งเน้นที่ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเท่าที่ควร ส่งผลให้กำลังคนของชาติขาดความรู้ความสามารถที่จะ แข่งขันในสังคมโลก ขาดความรู้ที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ไม่สามารถสื่อสารที่ถูกต้องขาดทักษะ ในการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุและผล อันเป็นผลให้ประเทศชาติต้อง ตกอยู่ในสภาวะวิกฤต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการวิกฤตในด้าน การศึกษาเอง(กมล สุคประเสริฐ, ม.ป.ป.)

5.2 ขอบเขตของการศึกษาและความหมาย

การจัดการศึกษาอาจแบ่งออกได้หลายระดับแล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้จัด เช่น แบ่งออกเป็นการศึกษาระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา เป็นต้น พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และ การศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือระดับต่ำกว่า ปริญญา และระดับปริญญา(ปรัชญา เวทาร์ชซ์, 2546)

ในที่นี้ขอกล่าวถึงระบบการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษาหรือระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานเท่านั้น

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง จากกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับและ ประเภทการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้แบ่งการศึกษาในระบบที่เป็นการศึกษาขั้น พื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ การศึกษาระดับก่อนประถม การศึกษาระดับประถม การศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งระดับมัธยมแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับ มัธยมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภท สามัญศึกษา กับประเภทอาชีพศึกษา ซึ่งการศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษา การศึกษาค้นคว้าในเรื่อง การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษานี้ มีขอบเขตตั้งแต่การศึกษาของ เด็กระดับก่อนประถมศึกษา อัน ได้แก่ ระดับเด็กเล็กและอนุบาล ระดับประถมศึกษา จนถึง การ ประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ทั้งมัธยมศึกษา ตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และการอาชีพศึกษาที่มีการจัดขึ้นในระดับมัธยมศึกษา เพื่อรับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ป.ว.ช.) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (กมล สุคประเสริฐ, ม.ป.ป.)

ก. ระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่เด็กเล็กประมาณอายุ 3 ขวบถึง 5 ขวบ ปัจจุบันมี ความคิดเห็นว่าเด็กระดับนี้เป็นเด็กที่อยู่ในระยะที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ที่ดีที่สุด การเรียน การ สอนในระดับนี้จัดเป็นการเตรียมหรือสร้างความพร้อมและวุฒิภาวะในด้านต่างๆ ทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจึงควรมุ่งเน้นการ ประเมิน โครงการ หรือระบบการอบรมเลี้ยงดูทั้งระบบ คือ ทั้งด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ/ วิธีการตลอดจนด้านผลลัพธ์ในการจัดการอบรมเลี้ยงดูให้มีความพร้อมและวุฒิภาวะ

ข. ระดับประถมศึกษา ได้แก่เด็กที่อายุระหว่าง 6 - 11 ขวบหรือ 7 - 12 ปีที่เข้าเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 ถึงชั้นประถมปีที่ 6 เด็กระดับประถมศึกษาเป็นระดับที่จะต้องได้รับการ ส่งเสริมให้พัฒนาสติปัญญาด้านต่างๆ ทั้งในทางมิติสัมพันธ์ กายสัมพันธ์ ดนตรี ภาษา การคิด คำนวณ การปรับเข้าสังคมและทางการรู้ตนและปรับตนเอง การประเมินคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาโครงการพัฒนานักเรียนในด้านต่างๆ แล้ว ยังต้องมุ่งเน้นการประเมินทักษะของการ

สื่อสารด้านต่างๆ ได้แก่ การอ่าน การเขียน ทักษะการคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ห้วิจารณ์เพื่อสร้างพื้นฐานให้แก่ระดับมัธยมศึกษาเป็นสำคัญ

ค. ระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาระดับมัธยม ได้แก่เด็กอายุระหว่าง 12 - 17 ปี ซึ่งกำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่นจนถึงวัยรุ่นที่ต้องการอยากรู้อยากเห็นและเผชิญต่อความเสี่ยงต่างๆ สนใจในการเข้าสู่โลกอาชีพและการทำงาน และรายละเอียดในวิชาเฉพาะต่างๆ มากขึ้น การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระดับนี้อาจมุ่งสู่การประเมินความถนัดและความสามารถในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ของนักเรียนมากยิ่งขึ้น

5.3 การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสมศ.

การดำเนินงานประเมินคุณภาพภายนอก(รอบแรก): ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น ได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีสาระที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการ รวมทั้งแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และได้รับอนุมัติในหลักการจากคณะรัฐมนตรีแล้วในการประชุมเมื่อ วันที่ 4 มกราคม 2543 และวันที่ 25 มกราคม 2543(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี้, 2543)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงานและสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี้, 2543)

สำนักงานฯ ได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทยวิสัยทัศน์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ลักษณะของสังคมไทยและคนไทยที่พึงประสงค์ เป้าหมายและแนวทางการจัดการศึกษามาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8รวมทั้งหลักการและจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรของแต่ละระดับการศึกษา แล้วสังเคราะห์จัดทำเป็นร่างมาตรฐานการศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี้, 2543)

หลังจากนั้น สำนักงานฯ ได้จัดประชุมระดมความคิดและสอบถามความคิดเห็นจากบุคคลหลายฝ่ายเพื่อปรับปรุงร่างมาตรฐานและจัดทำตัวบ่งชี้ ดังนี้ จัดประชุมระดมความคิดเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2541 โดยเชิญผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิประมาณ 60 คน มาร่วมกันพิจารณาและปรับปรุงร่างมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของชาติ แล้วจัดทำตัวบ่งชี้

เชิญผู้แทนและนักวิชาการที่รับผิดชอบในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษากรมอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สภาสถาบันราชภัฏกรมการศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานศึกษากรุงเทพ-มหานคร สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน และ

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูของสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้ปกครองจำนวนประมาณ 60 คน มาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 27-29 เมษายน 2541 เพื่อช่วยกันปรับปรุงร่างมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของชาติและจัดทำตัวบ่งชี้จำแนกตามระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2543)

นอกจากนี้ ได้จัดส่งร่างมาตรฐานและตัวบ่งชี้ให้กับเครือข่ายการประเมินผลของสำนักงานฯ และผู้ที่เข้ารับฟังการบรรยายเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ประมาณ 750 คนพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งได้เชิญครูต้นแบบของสำนักงานฯ มาร่วมพิจารณาด้วย การดำเนินงานพัฒนาร่างมาตรฐานข้างต้น เป็นการร่วมกันคิดร่วมกันทำระหว่างหน่วยงานต่างๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่อยู่ในส่วนกลางมากกว่าผู้ที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งควรเข้ามามีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน สำนักงานฯ จึงได้ประสานกับผู้แทนครูในท้องถิ่นในการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และกำหนดความต้องการทางการศึกษาที่คาดหวัง โดยการจัดประชุมระดมความคิดของประชาชนทุกกลุ่มทุกฝ่ายในระดับท้องถิ่น ในทุกเขตการศึกษารวม 12 เขต และกรุงเทพมหานคร มีการจัดประชุมทั้งหมด 13 ครั้ง ในระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2541 และมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดประมาณ 750 คน การประชุมยึดหลักให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เป็นอิสระ และปราศจากการครอบงำทางความคิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2543)

สำนักงานฯ ได้ประมวลและสังเคราะห์ความคิดเห็นของทุกกลุ่มทุกฝ่าย แล้วปรับปรุงร่างมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ แล้วนำไปจัดทำโพล (Poll) กับประชาชนทั่วประเทศ

จำนวน 21,437 คนเพื่อสำรวจความคิดเห็นและจัดลำดับความสำคัญของร่างมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า ประชาชนมากกว่าร้อยละ 90 เห็นด้วยกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้แต่ละข้อ

ดำเนินการปรับปรุงร่างมาตรฐานและตัวบ่งชี้โดยพิจารณาปรับแก้และตัดตัวบ่งชี้ บางข้อออกเพื่อลดความซ้ำซ้อน แต่ยังคงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์และความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความเหมาะสมและนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพร่าง มาตรฐานการศึกษาที่สำนักงานฯ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่าย พัฒนาขึ้นนี้มีสาระสอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการ รวมทั้งแนวการจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นสำคัญโดยมีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่ง ออกเป็น 3 ด้าน คือมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย

หลังจากนั้น ได้นำเสนอร่างมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 27 มาตรฐาน และมาตรฐานที่พิจารณาคัดเลือกเพื่อเป็นมาตรฐาน สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก 17 มาตรฐาน ต่อคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในการประชุมครั้งที่ 3/2542 เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2542 ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบในหลักการ ตามที่เสนอ โดยให้คัดเลือกมาตรฐานที่มีความสำคัญเป็นมาตรฐานหลักและให้เน้นมาตรฐานด้าน กระบวนการ สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก แล้วให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อ พิจารณา

สำนักงานฯ ได้จัดลำดับความสำคัญของร่างมาตรฐานการศึกษา โดยพิจารณาทั้ง ในประเด็นที่เป็นมาตรฐานที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานหลักที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของ มาตรฐานอื่นรวมทั้งสามารถประเมินผลได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ แล้วสรุปเป็นมาตรฐาน การศึกษาเพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก สำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน 10 มาตรฐาน 42 ตัวบ่งชี้ โดยได้มีการนำตัวบ่งชี้บางข้อของมาตรฐานที่ตัดออก มาเพิ่มไว้ในบาง มาตรฐานเพื่อให้มีความครอบคลุม แล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาใน คราวประชุมเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2543 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการร่างมาตรฐาน การศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก 10 มาตรฐาน และ ให้กระทรวงศึกษาธิการปรึกษารื้อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติ(สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2543)

มาตรฐานการศึกษา 10 มาตรฐานดังกล่าว คือ

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

จากการปรึกษาหารือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงศึกษาธิการได้ขอให้เพิ่มมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรกอีก 4 มาตรฐาน เป็น 14 มาตรฐาน และเสนอให้มีการปรับตัวอย่างชั่วคราวให้สอดคล้องกับ

มาตรฐาน โดยนำเสนอให้คณะรัฐมนตรีทราบในคราวประชุมเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2543 ซึ่งมาตรฐานการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการขอเพิ่มเติม ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2543)

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

ซึ่งมาตรฐานการศึกษานี้ เป็นมาตรฐานที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการ ซึ่งสำนักงานฯ จะได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนและ

สอดคล้องในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้นต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนัก
นายกรัฐมนตรี, 2543)

6. การประกันคุณภาพการศึกษาของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)(สมศ.)

6.1 แนวคิดและหลักการของการประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. เป็นการประเมินโดยใช้รูปแบบ
“กัลยาณมิตรประเมิน” โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อกระตุ้นให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาที่ดี รวมทั้งมีการประเมินสภาพ
การดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อสะท้อนจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนา เชื่อมโยงความสำเร็จ
ของสถานศึกษานั้นๆ พร้อมเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับ
สถานศึกษา และรายงานผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบต่อไปด้วย (สำนักงาน
รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ข))

ดังนั้น สมศ.จึงได้กำหนดรูปแบบกัลยาณมิตรประเมินขึ้นเพื่อให้การประเมิน
คุณภาพภายนอกเป็นการประเมินที่มีคุณภาพประสิทธิภาพสูงสุด พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมตาม
นัยของความเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังมีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้(สำนักงาน
รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ข))

6.1.1 รูปแบบ “กัลยาณมิตรประเมินคุณภาพภายนอก”

การประกันคุณภาพภายนอกโดยใช้รูปแบบกัลยาณมิตร มีขั้นตอนใน
การดำเนินงานดังนี้(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน),
ม.ป.ป.(ก))

ขั้นที่ 1 ส่งเสริมและพัฒนา คือ การสร้างเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพ
การศึกษา โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพภายนอกและส่งเสริมพัฒนาให้สถานศึกษาพร้อมพัฒนาสู่
คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันและพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกจาก สมศ.

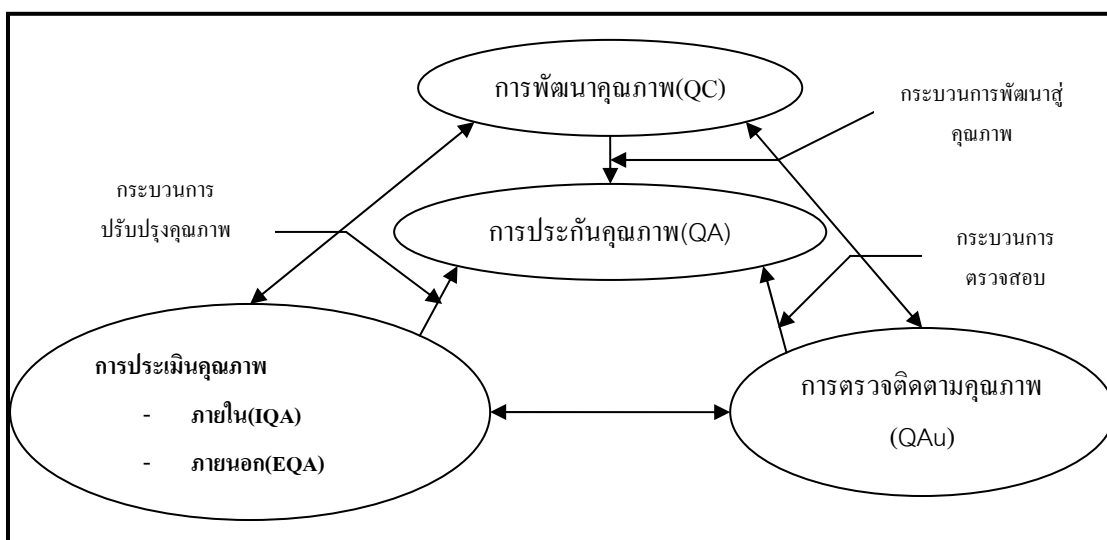
ขั้นที่ 2 สร้างศรัทธาต่อหอโรงเรียน คือ การสร้างสัทธาที่มีความไว้วางใจต่อผู้
ประเมินภายนอกและมีความเป็นมิตรต่อกัน ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาคัดสรรผู้ประเมินภายนอกที่มี
ความเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้สถานศึกษาเกิดศรัทธาและไว้วางใจต่อผู้ประเมินภายนอกและมีความ
เป็นมิตรต่อกัน ในการปฏิบัติการกิจกรรมประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน
ของสถานศึกษา

ขั้นที่ 3 เพียรประเมินอย่างกัลยาณมิตร คือ การประเมินสภาพจริงเพื่อยืนยันผล ประเมินจากการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสู่มาตรฐาน โดยการบูรณาการ การประเมินตนเอง การประเมินเชิงประจักษ์ การประเมินเสริมพลัง การประเมินเชิงคุณภาพ และการประเมินเทียบมาตรฐาน

ขั้นที่ 4 ชี้นำและเสริมแรงพัฒนา คือ การช่วยเหลืออย่างจริงใจและให้แรงเสริม ซึ่งเป็นรูปแบบการรายงานผลการประเมินอย่างตรงไปตรงมา โดยการชื่นชมความสำเร็จของ สถานศึกษาที่จุดพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาที่พึงประสงค์ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 51) พร้อมทั้งร่วมมือกับต้นสังกัดในการให้แรง เสริมเพื่อให้สถานศึกษาที่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยให้หนังสือ รับรองคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาในอนาคตด้วย

6.2 แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา

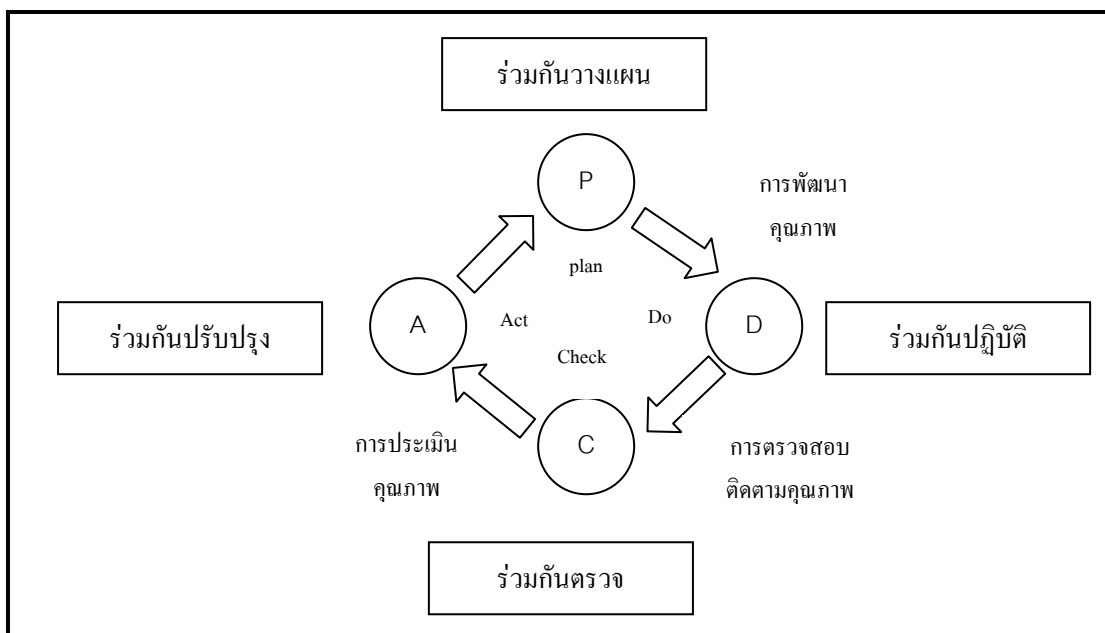
การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารและการดำเนินกิจกรรม ตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องสร้างความมั่นใจให้ ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน และผู้ปกครอง และผู้รับบริการ ทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม(สำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

แผนภาพที่ 2.9 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา มีวิธีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้
(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

1. การพัฒนาคุณภาพ 2. การตรวจติดตามคุณภาพ 3. การประเมินคุณภาพ

แผนภาพที่ 2.10 ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

6.3 กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการประเมินภายนอกซึ่งอาจเป็นนิติบุคคล คณะบุคคล หรือสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่ง สมศ. ได้เริ่มกระบวนการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอกโดยวิธีการจัดให้มีการฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก

6.3.1 ผู้ประเมินภายนอก

6.3.1.1 ประเภทของผู้ประเมินภายนอก

โดยผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 3 ประเภทด้วยกันคือ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

ประเภทที่ 1 นิติบุคคล กระบวนการในการคัดเลือก ผู้ประเมินภายนอกประเภทที่ 1 สมศ. มีคณะกรรมการฯ พิจารณาคัดเลือกในเบื้องต้น แล้วดำเนินการสอบคัดเลือกเข้ารับ

การฝึกอบรม ผู้ที่จะผ่านการอบรมและได้รับการรับรองจาก สมศ. ต้องผ่านเกณฑ์ในการพิจารณา 5 ข้อด้วยกันคือ

1. เวลาในการเข้ารับการอบรมเต็มเวลา
2. สอบได้คะแนนตามหลักสูตรการอบรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60
3. มีความสามารถในการนำเสนอผลประเมินและให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สถานศึกษาอย่างเหมาะสม
4. มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมและมีมนุษยสัมพันธ์ดี
5. เป็นผู้มีความสามารถประเมินสถานศึกษาได้ตรงสภาพจริงและจัดทำ

รายงานการประเมินผลตามรูปแบบที่กำหนดและมีคุณภาพไม่ต่ำกว่าระดับดี

ประเภทที่ 2 คณะบุคคล อยู่ในระหว่างการพิจารณาระบบ คุณสมบัติ และเกณฑ์ในการคัดเลือก

ประเภทที่ 3 สถาบันอุดมศึกษา ผู้ประเมินที่มาจากสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ทั่วประเทศ ทั้งนี้ ต้องผ่านการอบรม และได้รับการรับรองเป็นผู้ประเมินภายนอกจาก สมศ.

ทั้งนี้การดำเนินการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอกทั้ง 3 ประเภทดังกล่าว ยังไม่เพียงพอต่อการรับรองการประเมินภายนอก ซึ่งผู้ประเมินภายนอกจะต้องมีความรู้ความสามารถทางด้านการประกันคุณภาพ การวิจัยการวัดและการประเมินผล รวมไปถึงการพัฒนาตัวบ่งชี้และความรู้ทางด้านการศึกษาในปัจจุบัน สำนักงานฯจึงเห็นควรให้มีการรับรองผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เรียนจบหลักสูตรตามข้อกำหนดของสำนักงาน(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์กรมหาชน), 2546)

ซึ่งสำหรับผู้ที่จะประสงค์จะเป็นผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์กรมหาชน), 2546)

6.3.1.2 คุณสมบัติของผู้ประเมินภายนอก

1. มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์ มติกรรมการบริหารให้อายุเกิน 65 ปีได้
2. มีสัญชาติไทย
3. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแผน ก. ระดับบัณฑิตศึกษาขึ้นไปที่ต้องทำวิทยานิพนธ์
4. ต้องเรียนวิชาที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพ ไม่น้อยกว่า 2 หน่วยกิต หรือเทียบเท่า และวิชาที่ว่าด้วยการวิจัย การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา การพัฒนาตัวบ่งชี้ การ

พัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและอื่นๆที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งวิชาที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพแล้ว ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต หรือเทียบเท่า

5. ต้องมีการฝึกงานการประเมินคุณภาพสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 60 ชั่วโมง โดยมีหนังสือรับรองจากหัวหน้าภาคหรือประธานหลักสูตร/ หรือผู้อำนวยการโครงการ

6.3.1.3 คุณสมบัติเฉพาะของผู้ประเมินภายนอก(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2546)

1. ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกของ สมศ. คือ
 - 1.1 เข้ารับการประเมินพิเศษเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกตามระบบของสมศ. โดยครบถ้วน
 - 1.2 มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมและมีมนุษยสัมพันธ์ดี โดยมีหนังสือรับรองจากหัวหน้าภาค/หรือประธานหลักสูตร หรือ ผู้อำนวยการโครงการ

6.3.1.4 ลักษณะต้องห้ามของผู้ประเมิน มีดังนี้(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2546)

1. เป็นผู้มียกยติการหรือจติตรบพร่องอับเป็นเหตุให้เป็นผู้ย่อนสมรรถภาพในการเป็นผู้ประเมินภายนอก
2. เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
3. อยู่ในระหว่างลงโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
4. เคยได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
5. ในกรณีของผู้ที่เคยรับราชการต้องไม่เคยได้รับโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง

6.3.1.5 ขั้นตอนการเป็นผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2546)

1. กรอกแบบฟอร์มใบสมัครพร้อมแนวกเอกสารหลักฐานการรับสมัครมายัง สมศ. (ใบแสดงวุฒิการศึกษา / Transcript / หนังสือรับรองการฝึกงานการประเมินคุณภาพสถานศึกษา / หนังสือรับรองในการทำงานเป็นทีม และมีมนุษยสัมพันธ์ดี / และเอกสารอื่นๆที่ สมศ. กำหนด)
2. สมศ. เสนอให้คณะกรรมการ พิจารณาคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ สมศ. กำหนด
3. ได้รับการประเมินพิเศษเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกตามระบบของสมศ.
4. สมศ. พิจารณา และเสนอให้คณะกรรมการบริหาร สมศ. รับรองเป็นผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

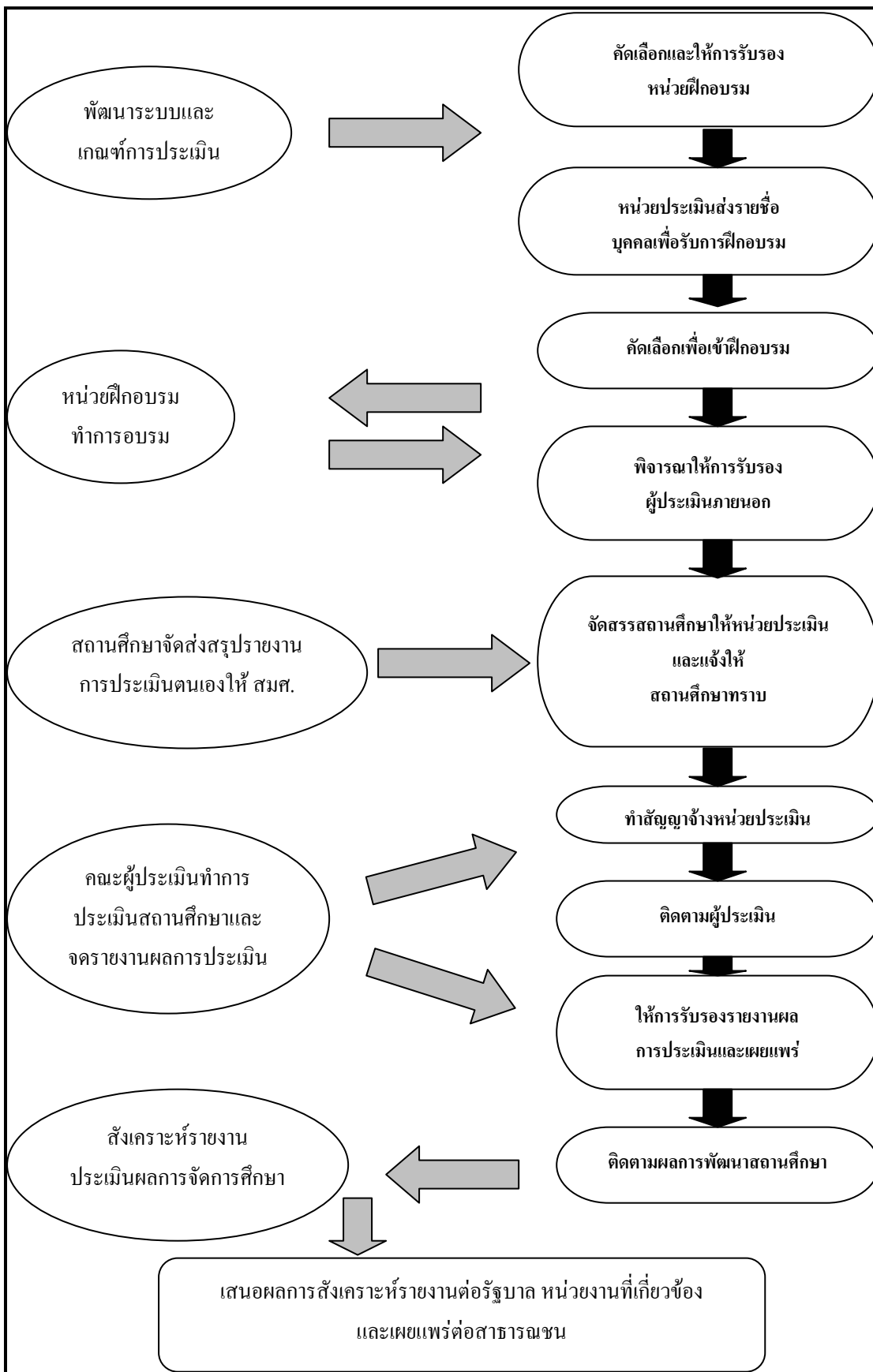
6.3.2 การบวนการจัดสรรสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินสถานศึกษาสำหรับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมศ. มีการจัดสรรสถานศึกษา ให้นักเรียนประเมินภายนอกเป็นระบบ โดยใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดสรรสถานศึกษา และมีคณะกรรมการจัดสรรสถานศึกษาพิจารณาแผนการประเมินของหน่วยประเมินอย่างเป็นระบบก่อนที่จะดำเนินการจัดสรรสถานศึกษาให้กับหน่วยประเมินในแต่ละแห่งอย่างโปร่งใสและยุติธรรม นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาและสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเก็บข้อมูลหน่วยประเมิน ข้อมูลผู้ประเมินภายนอก ให้สามารถสืบค้น และประมวลผลข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2546)

6.3.3 การติดตามประเมินผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมศ. มีการควบคุมคุณภาพของผู้ประเมินหลายกระบวนการด้วยกัน นับตั้งแต่การให้ใบอนุญาตเป็นผู้ประเมินภายนอก สมศ. มีมาตรการควบคุมโดยกำหนดระยะเวลาการเป็นผู้ประเมินภายนอก 3 ปี หากผู้ประเมินภายนอกมีความประพฤติ หรือปฏิบัติผิดจรรยาบรรณตามที่ สมศ. กำหนดในขั้นแรกจะเป็นกล่าวตักเตือนในเบื้องต้น ขั้นต่อมาเป็นการถอดถอนใบอนุญาต ซึ่งไม่สามารถเป็นผู้ประเมินภายนอกได้อีก แนวทางในการควบคุมซึ่งเป็นแนวทางคู่ขนานมาด้วยกันก็คือการควบคุมโดยการประเมินจากสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินภายนอกแล้ว รวมทั้งการควบคุมที่ได้รับความร่วมมือจากวุฒิสภาจากคณะกรรมการตรวจสอบประเมินผลเป็นผู้ร่วมติดตามผู้ประเมินภายนอก นอกจากนี้ในการควบคุมคุณภาพของผู้ประเมินภายนอก สมศ. ได้ให้การสนับสนุนหน่วยประเมินภายนอกให้มีระบบการติดตามของหน่วยประเมินภายนอกเองด้วย เพื่อให้มีมาตรฐานสมดังเจตนารมณ์ ที่หน่วยประเมินภายนอกต้องมีระบบการพัฒนาผู้ประเมินภายนอกของหน่วยประเมินเอง(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

กระบวนการการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แผนภาพที่ 2.11 แสดงกระบวนการการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน),
ม.ป.ป.(ก))

6.4 วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมศ. ใช้วิธีการประเมินภายนอกที่เรียกว่า “การประเมินเพื่อยืนยันสถานภาพจริง” หรือ Conformity Assessment ซึ่งมีขั้นตอนในการประเมินตามสภาพจริง นับตั้งแต่ก่อนการตรวจเยี่ยม ระหว่างการตรวจเยี่ยม และหลังการตรวจเยี่ยม โดยมีรายละเอียดดังนี้(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

6.4.1 ก่อนการตรวจเยี่ยม

ก่อนที่จะมีการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาต้องมีการแจ้งความจำนงเพื่อขอรับการประเมินภายนอก โดยสถานศึกษาที่จัดทำรายงานการประเมินตนเองแล้ว สามารถจัดส่งรายงานการประเมินตนเองไปยังหน่วยงายต้นสังกัด และสำเนาส่ง สมศ. จำนวน 2 ชุด เพื่อแจ้งความจำนงขอรับการประเมินภายนอกจากสมศ. ได้ทันที

หลังจากนั้น สมศ. จะจัดสรรสถานศึกษาให้หน่วยประเมินภายนอก เพื่อจัดเตรียมคณะผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรอง จากนั้น ที่ผู้ประเมินภายนอกทำการรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา เพื่อกำหนดของเขตการประเมิน กำหนดประเด็นและรายการข้อมูลที่ต้องการจะตรวจสอบ ว่าต้องการข้อมูลจากแหล่งใด และกำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูล แล้วจึงวางแผนการตรวจเยี่ยมและแผนการประเมินสถานศึกษา กำหนดตารางการปฏิบัติงาน และมอบหมายภาระงานในทีมผู้ประเมิน

หลังจากนั้น จึงนัดวันตรวจเยี่ยมกับสถานศึกษา โดยทีมผู้ประเมินภายนอกจะแจ้งกำหนดวันตรวจเยี่ยม และรายชื่อผู้ประเมินภายนอกต่อ สมศ. ซึ่ง สมศ. จะแจ้งรายละเอียดดังกล่าวให้สถาบันทราบอย่างน้อยล่วงหน้า 2 สัปดาห์ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

6.4.2 ระหว่างการตรวจเยี่ยม

กระบวนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา จะใช้เวลา 3 วัน โดยในวันแรก(ช่วงเช้า) ทีมผู้ประเมินจะชี้แจงหลักการและวิธีการในการประเมินภายนอกแก่ครูและผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้เกิดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ หลักการ และวิธีการของการประเมินภายนอกร่วมกัน และแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับแผนและตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก

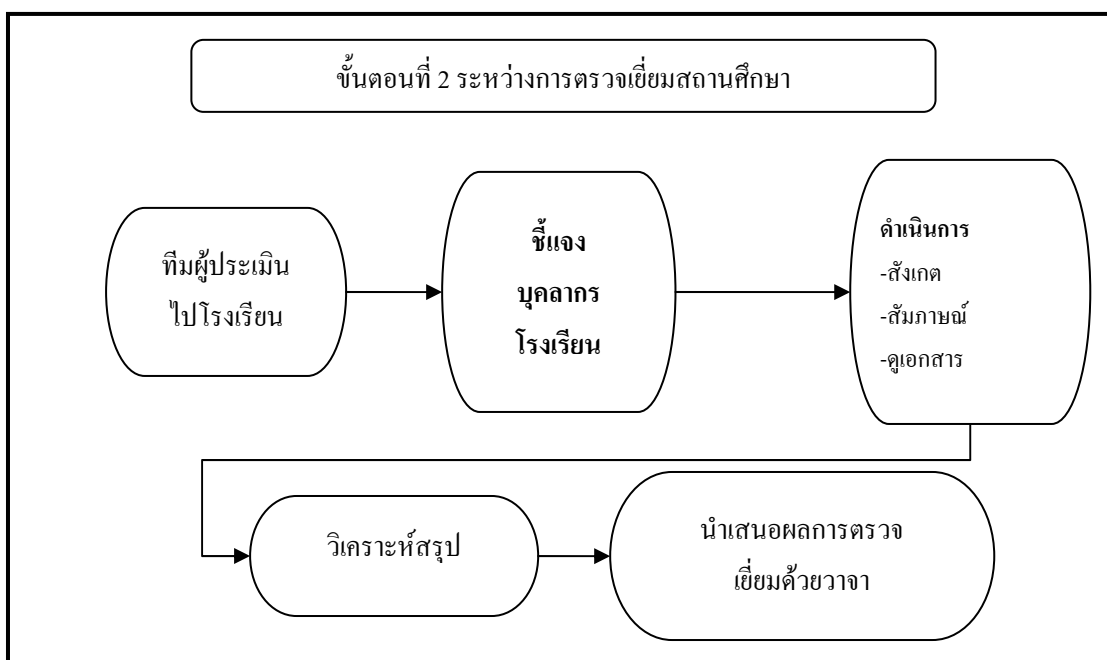
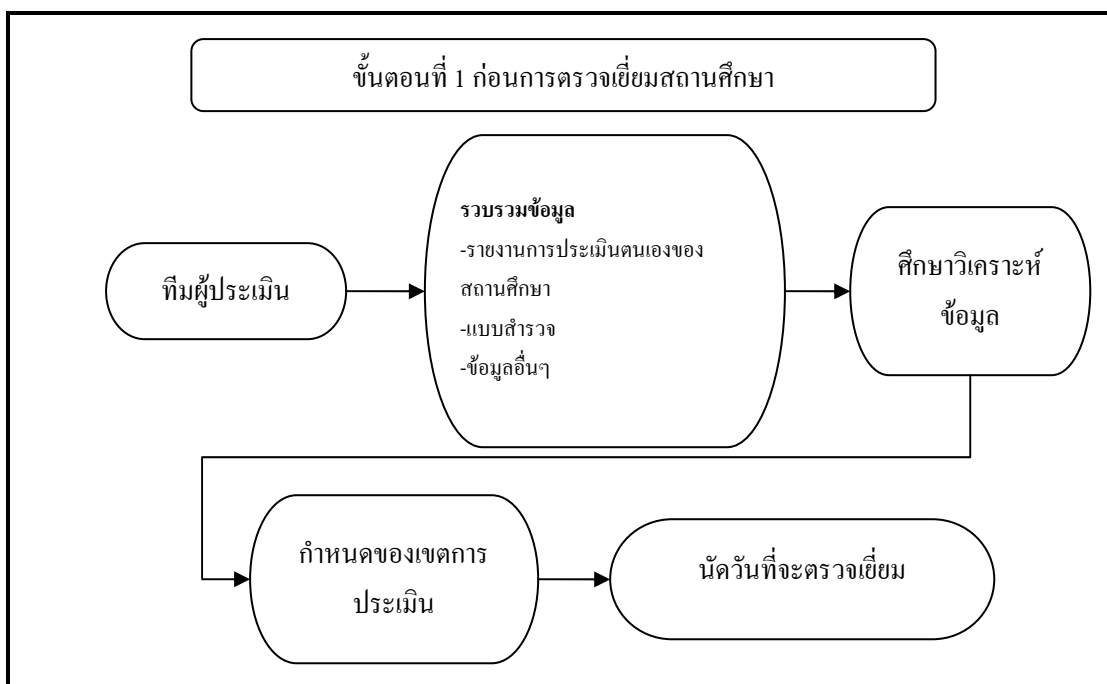
ผู้ประเมินภายนอกจะเก็บข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์นักเรียน ผู้สอน ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการศึกษาเอกสารหลักฐานตามที่สถานศึกษาทำขึ้นในการปฏิบัติงานจริง เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วน จึงวิเคราะห์สรุปรายงานผลการประเมิน และรายงานให้สถานศึกษารับทราบด้วยวาจา พร้อมทั้งให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพแก่สถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้แสดงความคิดเห็น และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

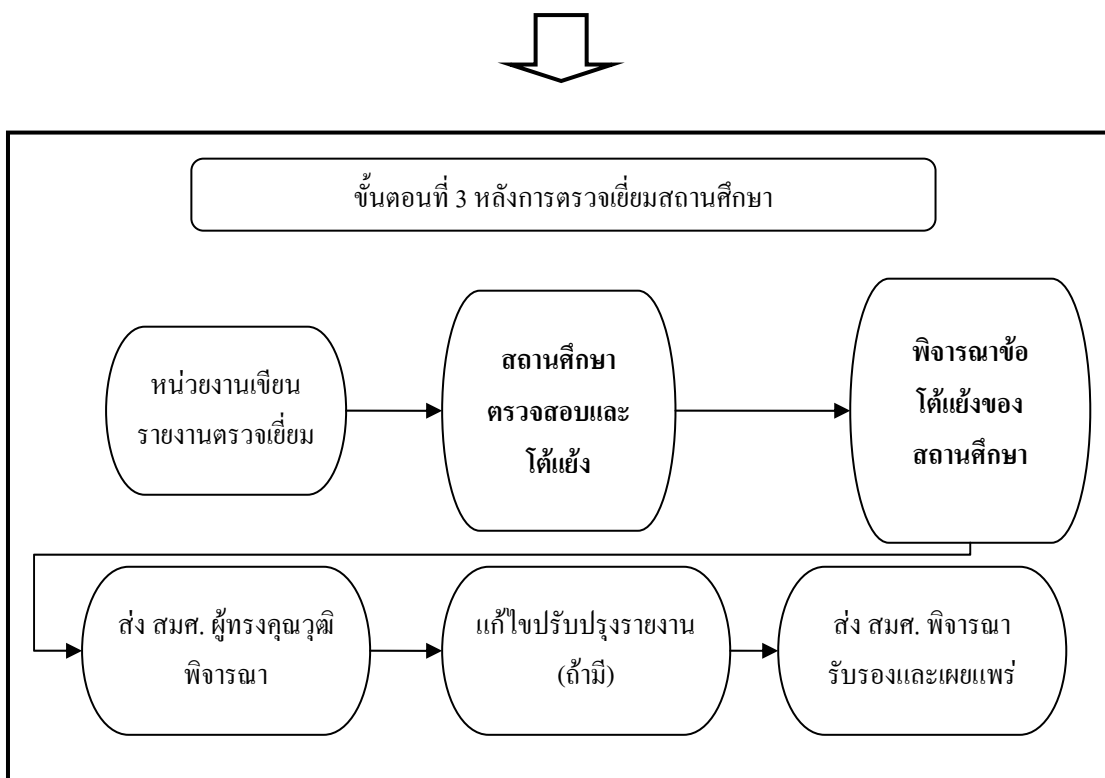
6.4.3 หลังการตรวจเยี่ยม

หลังจากที่ได้ประเมินสถานศึกษาแล้ว ทีมผู้ประเมินภายนอกจะร่วมกันเขียนรายงานการประเมินสถานศึกษา แล้วส่งสถานศึกษาเพื่อตรวจสอบทักท้วง จากนั้นผู้ประเมินภายนอกพิจารณาข้อทักท้วง ของสถานศึกษาและส่งรายงานต่อ สมศ. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณารับรองรายงานผลการประเมิน และจึงจะจัดส่งรายงานให้กับสถานศึกษาและเผยแพร่ผลการประเมินต่อสาธารณชน

ทั้งนี้ สมศ. จะจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงพัฒนารายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษา จากนั้น สมศ. จะสังเคราะห์ผลการประเมินในรอบปี เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี สำนักงานประมาณ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายการศึกษา และจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาต่อไป

ซึ่งขั้นตอนในการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ทั้ง 3 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

แผนภาพที่ 2.12 แสดงขั้นตอนในการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ทั้ง 3 ขั้นตอน(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์กรมหาชน), ม.ป.ป.(ก))

7. มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานฯ ได้จัดลำดับความสำคัญของร่างมาตรฐานการศึกษา โดยพิจารณาทั้งในประเด็นที่เป็นมาตรฐานที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานหลักที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของมาตรฐานอื่นรวมทั้งสามารถประเมินผลได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ แล้วสรุปเป็นมาตรฐานการศึกษาเพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 มาตรฐาน 42 ตัวบ่งชี้ โดยได้มีการนำตัวบ่งชี้บางข้อของมาตรฐานที่คัดออก มาเพิ่มไว้ในบาง

มาตรฐานเพื่อให้มีความครอบคลุม แล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาในคราวประชุมเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2543 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการร่างมาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก 10 มาตรฐาน และให้กระทรวงศึกษาธิการปรึกษารื้อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติ มาตรฐาน

การศึกษา 10 มาตรฐานดังกล่าว คือ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนัก
นายกรัฐมนตรี, 2543)

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และ
พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับ
ผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่าง
เป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนใน
การพัฒนาศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการ
เรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

จากการปรึกษาหารือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กระทรวงศึกษาธิการได้ขอให้เพิ่มมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก
อีก 4 มาตรฐาน เป็น 14 มาตรฐาน และเสนอให้มีการปรับตัวบ่งชี้บางตัวให้สอดคล้องกับ

มาตรฐาน โดยนำเสนอให้คณะรัฐมนตรีทราบในคราวประชุมเมื่อวันที่ 25
มกราคม 2543 ซึ่งมาตรฐานการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการขอเพิ่มเติม ได้แก่

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี
วิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมี
ประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครู
เพียงพอ

ซึ่งมาตรฐานการศึกษาฉบับนี้ เป็นมาตรฐานที่คณะกรรมการอำนวยการ ซึ่ง สำนักงานฯ จะได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนและ สอดคล้องในทางปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนัก นายกรัฐมนตรี, 2543)

7.1 มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ มีดังนี้(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2543)

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา

2. ซื่อสัตย์สุจริต (และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สำหรับระดับอาชีวศึกษา)

3. มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

4. ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวมตลอดจน ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างประหยัดและคุ้มค่า)

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

1. สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด

2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้ อย่างสันติและมีความถูกต้องเหมาะสม

3. มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา/หมวดวิชาที่สำคัญไม่ ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิชาเฉพาะสาขาสำหรับอาชีวศึกษา)

2. มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

1. มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล
2. รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ
2. ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง
3. สามารถทำงานเป็นทีม (ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม)
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อนและบุคคลทั่วไป
4. รู้จักดูแลสุขภาพ และป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ โทษของสิ่ง เสพย์ติด และสิ่งมอมเมาไม่เสพสิ่ง เสพย์ติด และปลอดภัยจากสิ่งมอมเมา

**มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
ตัวบ่งชี้**

1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารชัดเจน
2. มีปรัชญา แผนพัฒนา/ธรรมนูญสถานศึกษา แผนการดำเนินงานของสถานศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ

3. มีการปฏิบัติตามแผน
4. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม
5. มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลเปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
6. มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน

7. มีการบันทึกและรายงานผลการประเมิน
8. มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา
2. มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชน เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน
3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
4. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพ อย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา
7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
2. ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง
3. ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

**มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมี
ประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**

ตัวบ่งชี้

1. ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
2. ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการ
เรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนและการนำผลการ
ประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

**มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมี
ครูเพียงพอ**

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความถนัด/ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ
2. มีจำนวนครูตามเกณฑ์

**มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการ
เรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้**

ตัวบ่งชี้

1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมาย
การศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
2. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

8. การจัดกลุ่มด้วยเทคนิค (Cluster Analysis)

8.1 ความหมายของการจัดกลุ่มด้วยเทคนิค Cluster Analysis

กัลยา วาณิชย์บัญชา(2548(ช)) ได้ให้ความหมายของ Cluster Analysis ว่าเป็น
เทคนิคที่ใช้จำแนกหรือแบ่ง Case (หมายถึง คน สัตว์ สิ่งของ หรือ องค์กร ฯลฯ) หรือแบ่งตัว
แปรออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป

Case ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีลักษณะที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน ส่วน Case ที่
อยู่ต่างกลุ่มกันจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้น การพิจารณาเลือกลักษณะหรือตัวแปรที่จะ

นำมาใช้ในการแบ่งกลุ่ม Case จึงมีความสำคัญ นอกจากนั้น Case ใด Case หนึ่งจะต้องอยู่ในกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว

ถ้านำเทคนิค Cluster Analysis มาใช้ในการแบ่งกลุ่มตัวแปร จะให้ตัวแปรอยู่ในกลุ่มเดียวกันมีความสัมพันธ์กันมากกว่าตัวแปรที่อยู่ต่างกลุ่มกัน ตัวแปรที่อยู่ต่างกลุ่มกันมีความสัมพันธ์กันน้อยหรือไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ส่วนใหญ่การแบ่งกลุ่มตัวแปรจะใช้เทคนิค Factor ส่วนการแบ่งกลุ่ม Case (คน สัตว์ สิ่งของ) จะใช้เทคนิค Cluster Analysis

8.2 วัตถุประสงค์ของ Cluster Analysis

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์(2540) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของ เทคนิควิธี Cluster Analysis ว่า เทคนิค Cluster Analysis มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ การจัดกลุ่มหน่วยวิเคราะห์ การจัดกลุ่มตัวแปร ซึ่งมีความสอดคล้องกับ กัลยา วานิชย์บัญชา (2548(ข)) และสามารถกล่าวโดยรวมคือ เพื่อจัดกลุ่ม Case ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในงานด้านต่าง ๆ เช่น การตลาด การแพทย์ การปกครอง ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ใช้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคของกลุ่มผู้บริโภคที่อยู่ต่างกลุ่มกัน ซึ่งจะทำให้สามารถวางกลยุทธ์ทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การที่จะสามารถแยกกลุ่มผู้บริโภคออกเป็นกลุ่มย่อยได้ จะต้องพิจารณาถึงตัวแปรที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มผู้บริโภค ที่จะทำให้ผู้ที่อยู่ต่างกลุ่มกันมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่แตกต่างกัน ตัวแปรดังกล่าวอาจจะประกอบด้วยอาชีพ อายุ รายได้ เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 2 ใช้วางแผนเพื่อการทดสอบตลาด เช่น อาจจะมีการแบ่งกลุ่มพื้นที่หรือจังหวัดโดยรวมพื้นที่ หรือจังหวัดที่คล้ายกันไว้ด้วยกัน เพื่อจะได้กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่แตกต่างกันสำหรับพื้นที่ที่อยู่ต่างกลุ่มกัน สำหรับตัวแปรที่ควรนำมาพิจารณาในการแบ่งกลุ่ม อาจจะเป็นจำนวนประชากร รายได้เฉลี่ย อาชีพของคนในพื้นที่ พฤติกรรม ทักษะของคนในพื้นที่ เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 3 การเปรียบเทียบรถยนต์ยี่ห้อต่าง ๆ โดยที่ 1 Case คือ รถยนต์ 1 ยี่ห้อ ซึ่งพิจารณาจากตัวแปร เช่น ความถี่ในการซ่อม ลูกสูบ ระบบเบรก ค่าใช้จ่ายต่อกิโลเมตร ราคา เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 4 การแบ่งกลุ่มประเทศ อาจใช้ดัชนีทางด้านสาธารณสุข เป็นตัวแปรที่ใช้ในการแบ่งกลุ่ม เช่น จำนวนแพทย์ เกสัชกร พยาบาล จำนวนเตียงในโรงพยาบาล สัดส่วนของไขมัน และแป้งในอาหาร ในที่นี้ 1 Case คือ 1 ประเทศ โดยให้ประเทศที่มีระบบสาธารณสุขคล้ายกันอยู่ด้วยกัน ถ้าประเทศที่มีระบบสาธารณสุขต่างกันจะอยู่ต่างกลุ่มกัน

จากตัวอย่างที่ 1 และ 2 ข้างต้น จะพบว่าการเลือกตัวแปรเพื่อนำมาใช้แบ่งกลุ่ม Case มีความสำคัญมาก เพราะถ้าผู้วิจัยเลือกตัวแปรที่ไม่ได้ทำ Case แยกต่างหากแล้ว จะทำให้ไม่สามารถแบ่งกลุ่มได้ถูกต้อง การเลือกจะต้องพิจารณาว่าตัวแปรใดบ้างที่มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่าง ในตัวอย่างที่ 2 การแบ่งกลุ่มจังหวัด ถ้าไม่ได้เป็นตัวแปร จำนวนประชากร รายได้ อาชีพ เข้ามาพิจารณาแบ่งกลุ่มก็อาจไม่สามารถสร้างเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มได้ถูกต้อง

และเมื่อแบ่ง Case เป็นกลุ่มย่อยแล้ว จะสามารถศึกษาถึง Profile หรือลักษณะของกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มได้ เพื่อนำมาใช้วางแผนด้านการตลาดต่อไป (กรณีที่เป็นเรื่องการศึกษา พฤติกรรมผู้บริโภค) เมื่อใช้จัดกลุ่มตัวแปร การจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ด้วยกัน จะเป็นการลดจำนวนข้อมูลที่มีจำนวนมากให้น้อยลง ทำให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ เช่น เดิมมี 100 Case 20 ตัวแปร รวมข้อมูลทั้งหมด 2,000 ค่า (100×20) แต่ถ้าจัดกลุ่มตัวแปร 20 ตัว เหลือเพียง 3 กลุ่ม จะทำให้ข้อมูลลดลงเหลือเพียง 300 ค่า (3×100) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

นอกจากนั้น การจัดกลุ่มตัวแปรทำให้ทราบว่าตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรบางตัวย่อมมีผลกระทบต่อตัวแปรอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรดังกล่าว(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

8.3 คุณสมบัติของเทคนิควิธี Cluster Analysis

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์(2540)ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของเทคนิควิธี Cluster Analysis ไว้หลายประการด้วยกันซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความต้องการทางด้านข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์จัดกลุ่มหน่วยวิเคราะห์ ผู้วิจัยอาจใช้ข้อมูลที่ระบุหน่วยวิเคราะห์และตัวแปรตามที่จัดเก็บมาได้เลย เช่นการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนการวิเคราะห์จัดกลุ่มตัวแปร ผู้วิจัยไม่อาจจะใช้เพิ่มข้อมูลดังกล่าวได้โดยใช้เมตริกแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แทนได้

2. แนวคิดพื้นฐาน สิ่งสำคัญที่สุดของการวิเคราะห์การจัดกลุ่มคือ ตัวแปรที่ใช้ หากผู้วิจัยไม่ได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่สำคัญๆ ผลที่ได้ก็จะไม่ดีหรือทำให้ไขว้เขวได้ ทั้งนี้เพราะตัวแปรที่เลือกไว้ตั้งแต่แรกจะเป็นสิ่งที่กำหนดคุณสมบัติของสิ่งที่ระบุความเป็นกลุ่มย่อย เช่นในการจัดกลุ่มโรงเรียนในเมือง หากผู้วิจัยไม่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนและครู ขนาดของโรงเรียนก็ไม่อาจเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มได้

3. ความคล้ายกันของหน่วย ความคิดเกี่ยวกับความคล้ายของหน่วยศึกษา เป็นเทคนิคของการวิเคราะห์ทางสถิติหลายวิธี โดยทั่วไปการวัดความคล้ายจะพิจารณาจากความห่างระหว่างวัตถุ หรือพิจารณาจากความคล้ายกัน ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

4. การวัดความห่าง วิธีการวัดความห่างสามารถวัดได้หลายวิธี วิธีการหนึ่งที่นิยมวัดกันมากที่สุดคือ วิธีที่เรียกว่า ระยะห่างเชิงยูคลิดยกกำลังสอง (Squared Euclidean distance) คือ ผลรวมของผลต่างยกกำลังสองของทุกตัวแปร เช่นต้องการดูความห่างกันของเบียร์ 2 ยี่ห้อ ซึ่งเราทราบราคาต้นทุน และแคลอรีของเบียร์ทั้ง 2

ตารางที่ 2.6 แสดงค่าของแคลอรีและต้นทุน(สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540)

ยี่ห้อเบียร์	แคลอรี	ต้นทุน
บัดไวเซอร์	114	43
โลเวนบราว	157	48

จากตารางที่ 2.6 ความแตกต่างระหว่างเบียร์ทั้ง 2 คือ $(114 - 157)^2 + (43 - 48)^2$ เท่ากับ $13^2 + 5^2$ หรือ 194

อย่างไรก็ดี ความแตกต่างระหว่างหน่วยของการวัดในแต่ละตัวแปรก็จะเป็นปัญหาในการวัดค่าความห่าง ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้อง ทำให้ตัวแปรทุกตัวอยู่ในมาตรวัดเดียวกัน คือการทำให้ตัวแปรทุกตัวมีค่าเฉลี่ยเป็น 0 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 1 ซึ่งผลที่ได้คือ ค่าคะแนนมาตรฐาน ซึ่งจะได้เป็นค่า ดังตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 แสดงคะแนนมาตรฐานของค่าของแคลอรีและต้นทุน(สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540)

ยี่ห้อเบียร์	แคลอรี	ต้นทุน
บัดไวเซอร์	0.38	-0.46
โลเวนบราว	0.81	-0.11

ไม่ว่าจะทำการคำนวณหาความห่างหรือความคล้ายด้วยวิธีใดก็ตาม ผู้วิจัยจะต้องตัดสินใจว่าจะปรับสเกลตัวใดบ้าง เพื่อให้ตัวแปรมีสเกลเหมือนกัน มีฉะนั้นแล้วค่าความห่างหรือความต่างจะขึ้นอยู่กับขนาดของมาตรวัดของตัวแปรที่มีขนาดใหญ่กว่า ซึ่งการปรับทำได้หลายวิธีเช่น การหารด้วยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าพิสัย ค่าเฉลี่ย

เมื่อทำการปรับค่ามาตรฐานแล้ว จึงคำนวณหาค่าความต่างหรือความคล้ายกัน ชนิดต่างๆ ซึ่งวิธีต่างๆนั้นจะให้น้ำหนักของข้อมูลที่ต่างกัน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดของสูตรที่ใช้ ในการวิเคราะห์แต่ละวิธีต่อไป

8.4 ประเภทของเทคนิค Cluster Analysis

เทคนิค Cluster Analysis แบ่งเป็นหลายประเภทหรือเทคนิคย่อย โดยเทคนิคที่ใช้ กันมากมี 2 เทคนิค คือ(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548:127(ข))

8.4.1 Hierarchical Cluster Analysis

8.4.2 K-Means Cluster Analysis

นอกจากนี้ ยังมีเทคนิค 2 Step Cluster Analysis และเทคนิคดังกล่าวมี วัตถุประสงค์ และวิธีการที่แตกต่างกัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงเทคนิค Hierarchical Cluster Analysis โดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

8.5 เทคนิค Hierarchical Cluster Analysis

เป็นเทคนิคที่นิยมใช้กันมากในการแบ่งกลุ่ม Case หรือแบ่งกลุ่มตัวแปร โดยมี เงื่อนไขดังนี้(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548:127(ข))

1. ในกรณีที่ใช้ในการแบ่ง Case นั้น จำนวน Case ต้องไม่มากนัก (จำนวน Case ควรต่ำกว่า 200 ถ้าตั้งแต่ 200 ขึ้นไปใช้ K-Means Cluster) และจำนวนตัวแปรต้องไม่มาก เช่นกัน
2. ไม่จำเป็นต้องทราบจำนวนกลุ่มมาก่อน
3. ไม่จำเป็นต้องทราบว่าตัวแปรใดหรือ Case ใดอยู่กลุ่มใดก่อน

8.5.1 ขั้นตอนของเทคนิค Hierarchical Cluster สำหรับการแบ่งกลุ่ม Case

กัลยา วานิชย์บัญชา(2548(ก))ได้เสนอขั้นตอนของเทคนิค Hierarchical Cluster สำหรับการแบ่งกลุ่ม Case ไว้ 3 ขั้นตอนด้วยกันซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกตัวแปรหรือปัจจัยที่คิดว่ามีอิทธิพลที่ทำให้ Case ต่างกัน นั่นคือ ตัวแปรนั้นจะทำให้สามารถแบ่งกลุ่ม Case ได้ชัดเจน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญดังได้กล่าว แล้วในหัวข้อที่ 8.3

ขั้นที่ 2 เลือกวิธีการวัดระยะห่างระหว่าง Case แต่ละคู่ หรือเลือกวิธีการคำนวณ เพื่อวัดค่าความคล้ายของ Case แต่ละคู่ ซึ่งจะกล่าวถึงแต่ละวิธีในหัวข้อต่อไป

ขั้นที่ 3 เลือกหลักเกณฑ์ในการรวมกลุ่ม หรือรวม Cluster

8.5.2 การวัดความคล้าย (Similarity Measure)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วถึงหลักเกณฑ์ของเทคนิค Cluster ที่จะใช้ในการจัด Case ที่คล้ายกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน หรือจัดกลุ่มตัวแปรที่สัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มเดียวกัน นั่นคือ จะมีการวัดความคล้ายกันของ Case ทีละคู่ ในกรณีที่เป็นการจัดกลุ่ม Case ส่วนการจัดกลุ่มตัวแปร การวัดความคล้ายจะเป็นการวัดความคล้ายของตัวแปรแต่ละคู่ คือ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เมื่อต้องการจัดกลุ่ม Case จะต้องหาความคล้ายของ Case ถึง nC_2 คู่ เมื่อมีข้อมูล Case = n แต่ถ้าต้องการจัดกลุ่มตัวแปรจะต้องหาความสัมพันธ์ของตัวแปรทีละคู่รวมถึง kC_2 คู่ เมื่อมีตัวแปร k ตัว (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ก))

การวัดความคล้ายของ Case แต่ละคู่อาจจะวัดด้วยระยะห่าง (Distance) หรือวัดด้วยค่าความคล้าย (Similarity) แต่การวัดความสัมพันธ์ของตัวแปรจะวัดด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation) สำหรับวิธีการคำนวณระยะห่าง หรือค่าความคล้ายของ Case แต่ละคู่ จะแตกต่างกันเมื่อชนิดของข้อมูลต่างกัน ซึ่งชนิดของข้อมูลหรือตัวแปรที่สามารถใช้เทคนิค Hierarchical Cluster ได้ มี 3 ประเภท คือ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

1. ข้อมูลเป็นสเกลอันดับ (Interval scale) หรือสเกลอัตราส่วน (Ratio scale)
2. ข้อมูลที่อยู่ในรูปความถี่ (Count Data)
3. ข้อมูลอยู่ในรูป Binary นั่นคือ มีได้ 2 ค่า คือ 0 กับ 1 หรือกล่าวได้ว่า ข้อมูลที่นำมาใช้ในเทคนิค Hierarchical จะเป็นข้อมูลชนิดตัวเลข หรือเป็นเชิงปริมาณ (Interval หรือ Ratio scale) หรือข้อมูลอยู่ในรูปความถี่ หรือ Binary

กรณีที่วัดความคล้ายด้วยระยะห่าง ถ้าระยะห่างระหว่าง Case คู่ใดต่ำ แสดงว่า Case คู่ นั้นอยู่ใกล้กัน หรือมีความคล้ายกัน ควรจะจัดให้อยู่ในกลุ่ม หรือ Cluster เดียวกัน สำหรับวิธีการคำนวณจะขึ้นอยู่กับชนิดของข้อมูลทั้ง 3 ชนิดข้างต้น (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

กรณีที่วัดความคล้ายด้วยของ Case ถ้าค่าความคล้ายของ Case คู่ใดมีค่ามาก แสดงว่า Case คู่ นั้นคล้ายกันมาก จึงควรจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน การคำนวณค่าความคล้ายจะแตกต่างกัน ถ้าชนิดของข้อมูลแตกต่างกัน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

กรณีที่วัดความคล้ายของตัวแปรด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ถ้าตัวแปรคู่ใด มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มาก แสดงว่าคู่นั้นสัมพันธ์กันมาก
ควรจัดไว้ในกลุ่มเดียวกัน(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

8.5.3 หลักการการรวมกลุ่ม (Methods for Combining Cluster)

สำหรับหลักการในการรวมกลุ่มของเทคนิค Hierarchical Cluster นั้นมีหลายวิธี
วิธีที่นิยมกันมาก คือ Agglomerative Hierarchical Cluster Analysis หรือในโปรแกรม SPSS
เรียกว่า Agglomerative Schedule ซึ่งหลักการเกณฑ์ของ Agglomerative schedule จะทำการ
รวมกลุ่ม Cluster อย่างเป็นขั้นตอนดังนี้(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

ก่อนทำการวิเคราะห์จะกำหนดให้ 1 กลุ่ม หรือ 1 Cluster มี Case 1 Case นั้น
คือ ถือว่าแต่ละ Case เป็น 1 Cluster จึงมีจำนวน Cluster เท่ากับจำนวนข้อมูลหรือจำนวน Case
กรณีที่มีจำนวนข้อมูล n Case จะมี n Cluster หรือ n กลุ่ม

ขั้นที่ 1 : รวม Case 2 Case ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือ Cluster เดียวกัน โดย
พิจารณาจากค่าระยะห่างหรือค่าความคล้าย

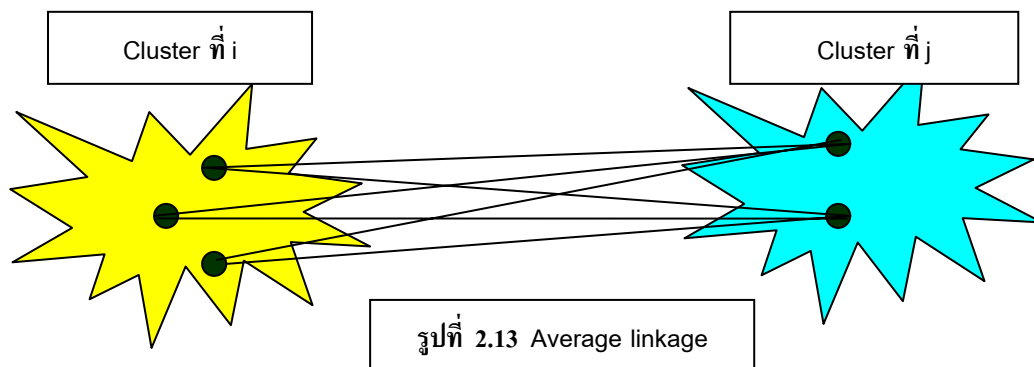
ขั้นที่ 2 : พิจารณาว่าควรจะรวม Case ที่ 3 เข้าอยู่ในกลุ่มเดียวกับ 2 Case
แรก หรือควรจะรวม 2 Case ใหม่เข้าอยู่ในกลุ่มใหม่อีกกลุ่มหนึ่ง โดยพิจารณาจากค่าระยะห่าง
หรือค่าความคล้าย

ทำขั้นที่ 3, 4, ... โดยใช้เกณฑ์เดียวกับขั้นที่ 2 นั่นคือ ในแต่ละขั้นอาจจะรวม
Case ใหม่เข้าไปในกลุ่มที่มีอยู่แล้ว หรือรวม Case ใหม่ 2 Case เป็นกลุ่มใหม่ ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้
ทุก Case อยู่ในกลุ่มเดียวกัน นั่นคือ สุดท้ายมีเพียง 1 กลุ่มหรือ 1 Cluster และ
Case ใดที่ถูกจัดกลุ่มแล้วจะไม่มีเปลี่ยนแปลง

หลักเกณฑ์ในการรวมกลุ่ม

หลักเกณฑ์ในการรวมกลุ่มในแต่ละขั้นตอนข้างต้นมีหลายวิธี ในที่นี้จะกล่าวถึง
เฉพาะวิธีที่มีในโปรแกรม SPSS ซึ่งจะปรากฏในคำสั่ง Method ดังนี้(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548
(ข))

1. Between – groups Linkage หรือเรียกว่าวิธี Average Linkage Between Groups หรือเรียกว่า UPGMA (Unweighted Pair-Group Method Using Arithmetic Average)

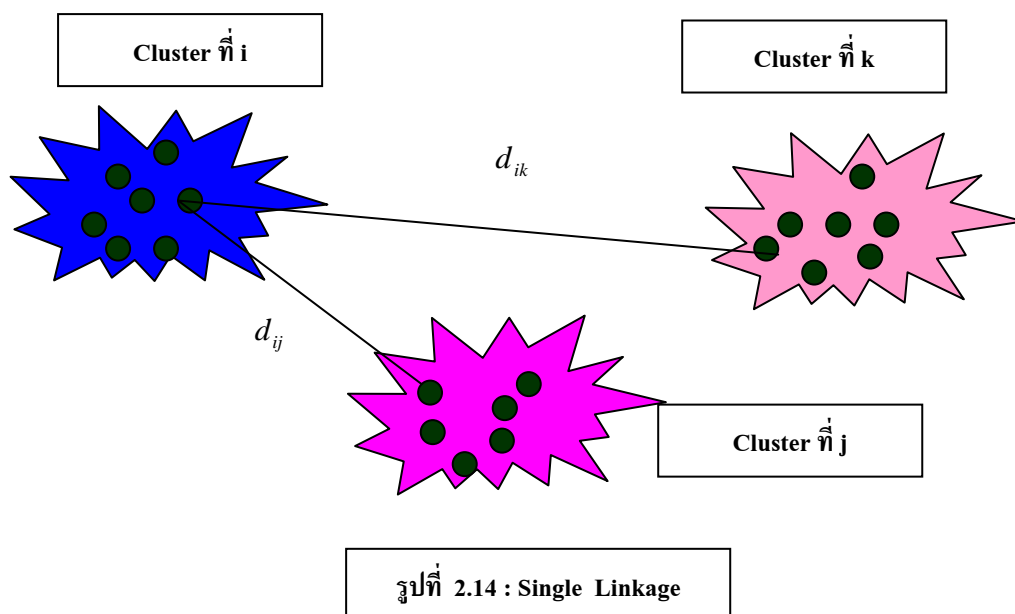

วิธีนี้จะคำนวณหาระยะห่างเฉลี่ยของทุกคู่ของ Case โดยที่ Case หนึ่งอยู่ใน Cluster ที่ i ส่วนอีก Case หนึ่งอยู่ใน Cluster ที่ $j, i \neq j$

ถ้า Cluster ที่ i มีระยะห่างเฉลี่ยจาก Cluster ที่ j สั้นกว่าระยะห่างจาก Cluster อื่นจะนำ Cluster ที่ i และ j รวมกันเป็น Cluster เดียวกัน

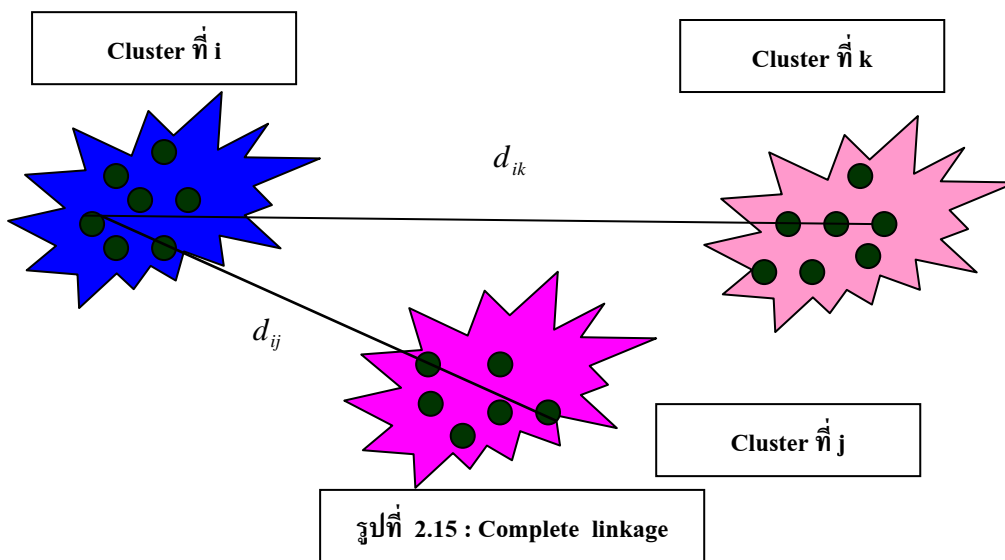
2. Within-group Linkage Technique หรือเรียกว่า Average Linkage Within Groups Method วิธีนี้จะรวม Cluster เข้าด้วยกันถ้าระยะห่างเฉลี่ยระหว่างทุก Case ใน Cluster นั้น ๆ มีค่าน้อยที่สุด

3. Nearest Neighbor หรือเรียกว่า Single Linkage

วิธีนี้จะรวม Cluster 2 Cluster เข้าด้วยกันโดยพิจารณาจากระยะห่างที่สั้นที่สุด โดยที่ d_{ik} เป็นระยะห่างที่สั้นที่สุดระหว่าง Cluster i และ j ในรูปที่ 5.2 จะรวม Cluster i และ j เข้าด้วยกันเพราะ $d_{ij} < d_{ik}$

4. Furthest Neighbor Technique หรือเรียกว่า Complete Linkage

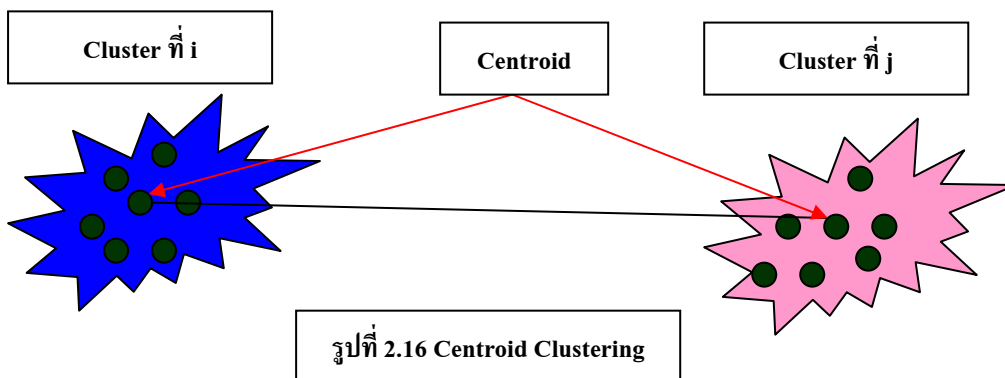
วิธีนี้จะรวม Cluster 2 Cluster เข้าด้วยกันโดยพิจารณาจากระยะห่างที่ยาวที่สุด

d_{ik} = ระยะห่างที่ยาวที่สุดของ Cluster ที่ i และ k

d_{ij} = ระยะห่างที่ยาวที่สุดของ Cluster ที่ i และ j

ในที่นี้ $d_{ij} < d_{ik}$ จึงรวม Cluster ที่ i และ j เข้าเป็น Cluster เดียวกัน

5. Centroid Clustering

วิธีนี้จะรวม Cluster 2 Cluster เข้าด้วยกันโดยพิจารณาจากระยะห่างของจุดกลางของ Cluster (กลุ่ม)

วิธีการนี้จะคำนวณหาระยะห่างระหว่าง Centroid ของ Cluster ที่ละคู่ ในที่นี้จะเรียกค่าเฉลี่ย หรือค่ากลางของแต่ละ Cluster ว่า Centroid ของ Cluster เนื่องจากการแบ่งกลุ่ม Case จะพิจารณาจากตัวแปรหลาย ๆ ตัวพร้อม ๆ กัน จึงเรียกค่ากลางหรือค่าเฉลี่ยว่า Centroid

ถ้าระยะห่างระหว่าง Centroid ของ Cluster คู่ใดต่ำกว่ารวม Cluster คู่ นั้นเข้าเป็น Cluster เดียวกัน

6. Median Clustering

วิธีนี้จะรวม Cluster 2 Cluster เข้าด้วยกัน โดยให้แต่ละ Cluster สำคัญเท่ากัน (ให้น้ำหนักเท่ากัน) ในขณะที่วิธีของ Centroid Clustering จะให้ความสำคัญแก่ Cluster มีขนาดใหญ่มากกว่า Cluster ที่มีขนาดเล็ก (ให้น้ำหนักไม่เท่ากัน)

Median Clustering จะใช้ค่า Median เป็นค่ากลางของ Centroid ถ้าระยะห่างระหว่างค่า Median ของ Clustering จะใช้ค่า Median เป็นค่ากลางของ Centroid ถ้าระยะห่างระหว่างค่า Median ของ Cluster คู่ใดต่ำกว่ารวม Cluster คู่ นั้นเข้าด้วยกัน

7. Ward's Method

หลักการของวิธีนี้จะพิจารณาจากค่า Sum of the squared within-cluster distance โดยจะรวม Cluster ที่ทำให้ค่า Sum of square within-cluster distance เพิ่มขึ้นน้อยที่สุด โดยค่า Square within-cluster distance คือค่า Square Euclidean distance ของแต่ละ Case กับ Cluster Mean

8.5.4 การพิจารณาเลือกจำนวนกลุ่มที่เหมาะสม

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ผลลัพธ์ของเทคนิค Cluster ไม่ได้ให้ค่าสถิติ หรือผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อให้ตัดสินใจหาจำนวนกลุ่มที่เหมาะสม ผู้วิเคราะห์จะต้องพิจารณาความเหมาะสมเอง โดยอาจใช้ระยะห่าง หรือความคล้าย โดยใช้ dendrogram ซึ่งผู้วิเคราะห์สามารถพิจารณาจำนวนกลุ่มจาก dendrogram โดยการกำหนดตัวเลขระหว่าง หรือความคล้ายเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548:152(ข))

1) การใช้ Dendrogram สำหรับ Dendrogram ถ้ากำหนดระยะห่างระหว่างกลุ่มเป็นหน่วยที่แตกต่างกันไปก็จะได้จำนวน Cluster ที่แตกต่างกันไป คือยิ่งระยะห่างยิ่งมาก จำนวน Cluster ก็จะเพิ่มขึ้น

2) การพิจารณาลักษณะ (Profile) ของแต่ละกลุ่มย่อย

8.6 K-Means Clustering

การจำแนกกลุ่มแบบ K-Means Cluster Analysis หรือที่เรียกอีกอย่างว่า การวิเคราะห์กลุ่มแบบไม่เป็นขั้นตอน(Nonhierarchical Cluster Analysis) หรือ การแบ่งส่วน (Partitioning)(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ก)) ซึ่งเป็นวิธีที่แตกต่างจากเทคนิคการวิเคราะห์แบบเป็นขั้นตอนคือเทคนิคHierarchical Cluster Analysis โดยวิธีนี้ผู้วิจัยจะต้องกำหนดเองว่าจะต้องแบ่งเป็นกี่กลุ่ม เช่น k กลุ่ม จึงเรียกรูปแบบนี้ว่า K-Means Clustering โดย Hartigan (1975 อ้างถึงใน กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข)) ได้ศึกษาขั้นตอนการวิเคราะห์ของวิธี K-Means สามารถสรุปได้ดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

8.6.1 หลักการของเทคนิค K-Means Clustering

เป็นเทคนิคการจำแนก Case ออกเป็นกลุ่มย่อย จะใช้เมื่อมีจำนวน Case มาก โดยจะต้องกำหนดจำนวนกลุ่ม หรือจำนวน Cluster ที่ต้องการ เช่นกำหนดให้มี k กลุ่ม เทคนิค K-Means จะมีการทำงานหลาย ๆ รอบ (Iteration) โดยในแต่ละรอบจะมีการรวม Cases ให้ไปอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเลือกกลุ่มที่ Case นั้นมีระยะห่างจากค่ากลางของกลุ่มน้อยที่สุด แล้วคำนวณค่ากลางของกลุ่มใหม่ จะทำเช่นนี้จนกระทั่งค่ากลางของกลุ่มไม่เปลี่ยนแปลง หรือครบจำนวนรอบที่กำหนดไว้(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

8.6.2 ชนิดของตัวแปรที่ใช้ในเทคนิค K-Means Clustering

ตัวแปรที่ใช้ในเทคนิค K-Means Clustering จะต้องเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ คือ เป็นสเกลอันตรภาค(Interval Scale) หรือสเกลอัตราส่วน(Ration Scale) โดยไม่สามารถใช้กับข้อมูลที่อยู่ในรูปความถี่ หรือ Binary เหมือนเทคนิค Hierarchical(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

8.6.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ของวิธี K-Means

การวิเคราะห์จำแนกกลุ่มด้วยเทคนิควิธี K-Means Clustering สามารถสรุปขั้นตอนของการวิเคราะห์ได้ 4 ขั้นตอนดังนี้(กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548(ข))

ขั้นที่ 1 แบ่งกลุ่มข้อมูลเป็น k กลุ่ม ซึ่งมีการแบ่งได้หลายวิธีดังนี้

- แบ่งอย่างสุ่ม
- แบ่งด้วยผู้ศึกษาเอง

ขั้นที่ 2 คำนวณหาจุดกึ่งกลางกลุ่มของแต่ละกลุ่ม เช่น จุดกลางกลุ่มของกลุ่มที่ C คือ \bar{x}_C

ขั้นที่ 3 มีวิธีการพิจารณา 2 แบบ โดยจะคำนวณ

แบบที่ 1 คำนวณหาระยะห่างจากแต่ละหน่วยไปยังจุดกลางกลุ่มของทุกกลุ่มและจะพิจารณาย้ายหน่วยไปยังกลุ่มที่มีระยะห่างต่ำสุด

แบบที่ 2 คำนวณระยะห่างกำลังสองของแต่ละหน่วยไปยังจุดกลางกลุ่มที่หน่วยนั้นอยู่ โดยให้ ESSZ(Error Sum Square) เท่ากับระยะห่างกำลังสองของแต่ละหน่วยไปยังจุดกลางกลุ่ม

$$ESS = \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}_{C(i)})^2$$

โดยที่ $C(i)$ หมายถึงกลุ่มของหน่วยที่ i

ESS = ผลบวกของระยะห่างจากแต่ละหน่วยในกลุ่มไปยังจุดกลางกลุ่มรวมทุกกลุ่ม กลุ่มใดที่มีค่า ESS ต่ำ แสดงว่าหน่วยที่อยู่ในกลุ่มนั้นมีความคล้ายคลึงกัน

ขั้นที่ 4 การพิจารณาย้ายกลุ่ม จะใช้เกณฑ์การย้ายตามค่าที่คำนวณได้ในขั้นที่ 3

แบบที่ 1 จะทำการย้ายหน่วยที่ i ไปยังกลุ่มที่ทำให้ระยะห่างจากหน่วยที่ i ไปยังจุดกลางกลุ่มมีค่าต่ำสุด

แบบที่ 2 จะทำการย้ายหน่วยที่ i ไปยังกลุ่มที่ทำให้ค่า ESS มีค่าต่ำสุด

ถ้าขั้นที่ 4 ไม่มีการย้ายกลุ่มอีกแล้ว แสดงว่ากลุ่มที่แบ่งได้นั้นเหมาะสมแล้ว แต่ถ้าในขั้นที่ 4 มีการย้ายกลุ่ม กลุ่มที่มีหน่วยย้ายเข้าหรือย้ายออกจะต้องทำการคำนวณหาจุดกลางกลุ่มใหม่นั้นคือต้องกลับไปทำขั้นที่ 2

8.6.4 ข้อแตกต่างระหว่างเทคนิค Hierarchical กับวิธี K-Means

กัลยา วานิชย์บัญชา (2548(ช)) ได้จำแนกข้อแตกต่างระหว่างเทคนิค Hierarchical กับวิธี K-Means ไว้ดังนี้

1. เทคนิค K-Means ใช้เมื่อมีจำนวน Case หรือจำนวนข้อมูลมาก โดยทั่วไปนิยมใช้เมื่อ $n \geq 200$ เพราะเมื่อ n มาก เทคนิค K-Means จะง่ายกว่า และใช้ระยะเวลาในการคำนวณน้อยกว่าการใช้เทคนิค Hierarchical หรือกล่าวได้ว่าเมื่อมีจำนวน Case ไม่มากควรใช้เทคนิค Hierarchical

2. เทคนิค K-Means นั้น ผู้ใช้จะต้องกำหนดจำนวนกลุ่มที่แน่นอนไว้ล่วงหน้า กรณีที่ผู้วิเคราะห์ยังไม่แน่ใจว่าควรมีกี่กลุ่มจึงจะเหมาะสม ผู้วิเคราะห์อาจจะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

- ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธี K-Means หลาย ๆ ครั้ง แต่ละครั้งกำหนดจำนวนกลุ่มแตกต่างกันไป เช่น เป็น 3, 4 หรือ 5 กลุ่ม แล้วพิจารณาหาจำนวนกลุ่มที่เหมาะสม แต่เมื่อมีข้อมูลมากวิธีนี้จะทำให้เสียเวลามาก

- ใช้ข้อมูลบางส่วนทำการวิเคราะห์โดยวิธี Hierarchical เพื่อหาจำนวนกลุ่มที่ควรจะเป็นจากนั้นจึงใช้เทคนิค K-Means กับข้อมูลทั้งหมดที่มี

3. เทคนิค Hierarchical นั้น ผู้วิเคราะห์จะ Standardized ข้อมูลหรือไม่ก็ได้ แต่โดยวิธี K-Means จะต้องทำการ Standardized ข้อมูลก่อนเสมอ

4. วิธี K-Means จะหาระยะห่างโดยวิธี Euclidean Distance โดยอัตโนมัติ ขณะที่ Hierarchical ผู้วิเคราะห์มีสิทธิ์ที่จะเลือกวิธีการคำนวณระยะห่าง หรือความคล้ายได้

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

9.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

อภิรักษ์ บินมามะ(2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่พร้อมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก จากการศึกษา ปัญหาการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ยังขาดความตระหนักและความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดงบประมาณ และการนิเทศ ติดตาม ใช้วิธีการที่ไม่หลากหลาย ปัญหาการดำเนินงานด้านตรวจสอบและการประเมิน พบว่า บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประเมินผล และรูปแบบการจัดทำเครื่องมือ การจัดทำสรุปผล รายงานการประเมินตนเองของโรงเรียน มาจากความคิดเห็นของบุคลากรภายในโรงเรียนเพียงฝ่ายเดียว และการจัดทำสรุปผลรายงานการประเมินตนเอง มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาจึงรีบเร่งในการจัดทำ

ปัญหาด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า บุคลากรในโรงเรียนเกิดความวิตก กังวลในการรับการประเมินจากองค์กรภายนอก เพราะไม่มั่นใจในความถูกต้องของการดำเนินงานตามความต้องการของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาและจำนวนเอกสารสารสนเทศมีจำนวนมากเกินไป จึงเป็นปัญหาในการจัดเก็บและดูแลรักษา

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา นั้น หน่วยงานต้นสังกัดควรสร้างความตระหนักในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในส่วนการประเมินควรประเมินเฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียน เพราะหากมาตรฐานด้านผู้เรียนมีคุณภาพ มาตรฐานด้านอื่นๆ ก็มีคุณภาพตามไปด้วย ซึ่งช่วยลดภาระของครูในการจัดทำหลักฐานตามมาตรฐานอื่นๆ และควรให้คณะศึกษานิเทศก์จังหวัด/อำเภอเป็นผู้ประเมินแทนบริษัทที่ทางสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพจัดให้ เพราะเป็นการช่วยลด

ค่าใช้จ่ายของรัฐ และเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

อนงนาฏ ไบแสง(2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบประเมินคุณภาพภายนอกด้านกระบวนการตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานคุณภาพของแบบประเมิน จากการศึกษาพบว่า แบบประเมินทุกฉบับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับสูง โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างร่องรอยหลักฐานกับตัวบ่งชี้จากผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 แบบประเมินทุกฉบับ มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างอยู่ในระดับสูง โดยการตรวจสอบความเหมาะสมของการกำหนดมิติคุณภาพของร่องรอยหลักฐานจากผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในมิติคุณภาพด้านความตระหนักถึงความสำคัญ (Awareness) มิติคุณภาพด้านความพยายาม (Attempt) และมิติคุณภาพด้านการบรรลุผลตามเกณฑ์ (Achievement) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 แบบประเมินทุกฉบับ มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง โดยการพิจารณาจากค่าร้อยละความสอดคล้องของผลการประเมินที่มีความถี่สูง จากการประเมินโดยผู้ประเมินที่เป็นนิติบุคคลภายนอก มีร่องรอยหลักฐานที่มีค่าร้อยละความสอดคล้องของผลการประเมินที่มีความถี่สูงสุดอยู่ในระดับสูง (มีค่าร้อยละ 65.00-100.00) จำนวน 79 รายการคิดเป็นร้อยละ 81.44 และจากการประเมินโดยผู้ประเมินที่เป็นนิติบุคคลภายในโรงเรียนร่องรอยหลักฐานทุกรายการและในทุกฉบับ ทั้งหมด 97 รายการ มีค่าร้อยละความสอดคล้องของผลการประเมินที่มีความถี่สูงสุดอยู่ในระดับสูง (มีค่าร้อยละ 65.00-100.00) ทุกรายการ คิดเป็นร้อยละ 100.00

ศุขฉวี โยเหลา(2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยระดับบุคคลและระดับโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 จากการศึกษาพบว่า ครู-อาจารย์มีการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษาครบทั้ง 4 ขั้นตอน และพบว่าครูมีปริมาณการยอมรับการประกันคุณภาพการศึกษาสูงที่สุดรองลงมา คือ การมุ่งใจสู่การประกันคุณภาพการศึกษา การนำการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ และความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ตามลำดับ ตัวแปรระดับโรงเรียนที่มีความสำคัญคือภาวะผู้นำทางความคิด และในการอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งสิ้นพบว่า ตัวแปรระดับบุคคลที่มีความสำคัญ คือ พฤติกรรมการสื่อสาร และการรับรู้คุณลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษา ความแตกต่างของการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นจากตัวแปรในระดับบุคคลมากกว่าตัวแปรในระดับโรงเรียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ให้ข้อมูลที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการมองต่างมุม แต่ผลทั้ง

สองด้านเมื่อนำมารวมกันแล้วจะได้ความชัดเจนของแนวการปฏิบัติเพื่อความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มุมที่หนึ่งมองความสำเร็จที่พฤติกรรมของครู กล่าวคือ กำหนดว่าครูมีความรู้ ความรู้สึกพอใจ และปฏิบัติงานตามแนวทางของการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเป้าหมาย ผลการวิจัยมีข้อค้นพบว่าจะบรรลุเป้าหมายต้องส่งเสริมให้ครูได้รับข่าวสารข้อมูลด้านการประกันคุณภาพการศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาให้มากขึ้น และมองเห็นประโยชน์ของการประกันคุณภาพการศึกษาในหลายแง่มุม ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการ โรงเรียนต้องเป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับ วางใจ ยกย่องจากครูและต้องสามารถวางระบบการทำงานได้ดีด้วย ในอีกแง่มุมหนึ่งมองว่าโรงเรียนทั้งโรงเรียนมีความสำเร็จด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเป้าหมาย การวิจัยมีข้อค้นพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องมุ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้อิสระทางความคิด ให้ความสนใจในการติดตามผลงาน ชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการและครูมีความรักต่อการเป็นครูและรักเด็กอย่างจริงใจ ครูมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการแบ่งงานกันทำจากมุมมองทั้งสองด้านดังกล่าวอาจสรุปได้ว่าการที่โรงเรียนจะประสบความสำเร็จด้านการประกันคุณภาพ การศึกษาต้องมีปัจจัยอย่างน้อย 2 ด้าน

- 1) ด้านบรรยากาศในการทำงานทุกระดับต้องมีความร่วมมือ ความยอมรับ วางใจให้อำนาจตัดสินใจระหว่างชุมชน-โรงเรียน ผู้บริหาร-ครู-นักเรียน
- 2) ด้านความรู้ ทักษะ ความรู้สึกพอใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับกรรมการ โรงเรียน และครู-อาจารย์ โดยปัจจัยในข้อแรกเป็นพื้นฐาน และเมื่อเพิ่มปัจจัยที่สองเข้าไป ความสำเร็จของโรงเรียนด้านการประกันคุณภาพก็จะเกิดขึ้น

นภาพร จุทอง(2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนวิเชียรชม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา จากการศึกษาพบว่า การเตรียมการก่อนดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในโรงเรียน ให้มีความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง ฐันโยบายการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อการมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปัญหาที่พบในกลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับโครงสร้างและนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของไทย คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งมีเวลาปฏิบัติงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้เพราะมีการกิจประจำทำให้ต้องมาปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ ข้อเสนอแนะ กลุ่มผู้บริหารมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดทำ เอกสารประกอบการศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา คือ ควรสรุป เป็นประเด็นหรือขั้นตอนที่สำคัญเพื่ออำนวยความสะดวกการเข้าใจและย่นระยะเวลาการศึกษา

คณะกรรมการดำเนินการฝ่ายต่างๆเกี่ยวกับประกันคุณภาพภายใน ควรเป็นผู้มีความรู้ติดตามเรื่องราวการประกันคุณภาพการศึกษามา โดยตลอดจากการสังเกตการสัมภาษณ์ กลุ่มครูตอบคำถามด้วยความมั่นใจและทิศทางเดียวกัน

ศรีวัฒนา ชีระเผ่าพงษ์(2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการนำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี จากการศึกษาพบว่า

1. ปัญหาและความต้องการการสนับสนุนในการนำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเอกชน

1) ด้านปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมมีระดับปัญหาและความต้องการไม่แตกต่างกัน โดยมีปัญหาและความต้องการอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อแยกเป็นประเด็นย่อยๆ จะพบว่ามีความแตกต่างกันในประเด็นย่อยๆ เหล่านี้ คือความชัดเจนด้านการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายของโรงเรียนกับเป้าหมายจัดการศึกษาของประเทศและการแปลงแนวคิดและอุดมการณ์ทางปรัชญาของโรงเรียนสู่การปฏิบัติจริง โดยมีระดับความต้องการสูงกว่าระดับปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอนในภาพรวม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างความต้องการและระดับปัญหาและเมื่อแยกเป็นประเด็นย่อย ๆ พบว่า มีความแตกต่างกันในประเด็นย่อยๆ 7 ข้อ ใน 10 ข้อ โดยพบว่ารายชื่อที่ปัญหาและความต้องการไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนมุ่งพัฒนาการคิดของผู้เรียนและความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดทำแฟ้ม (portfolio) ของนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตามแนวคิดการปฏิรูปการศึกษา โดยทั้งหมดมีความต้องการและระดับปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ด้านบุคลากรในภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างความต้องการและระดับปัญหาในการนำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อแยกประเด็นย่อยๆ พบว่า มีความแตกต่างกันประเด็นย่อยๆ เหล่านี้ คือ ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรครูต่อการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรครู ในการสนับสนุนให้ศึกษาต่อการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง โดยทั้งหมดมีความต้องการสูงกว่าระดับปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ด้านทรัพยากรการเรียนการสอนในภาพรวม พบว่า มีความต้องการและระดับปัญหาและความต้องการในการนำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกเป็นประเด็นย่อย ๆ พบว่า มีความแตกต่างกันในประเด็นย่อยๆเหล่านี้ คือ การจัดทำข้อมูลและ

ระบบสารสนเทศ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การประสาน และการ
ร่วมใจของชุมชนในการสนับสนุนแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยทั้งหมดมี
ความต้องการสูงกว่าระดับปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ด้านบริหารและการจัดการ ในภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างความ
ต้องการและระดับปัญหาและความต้องการในการนำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อแยกเป็นประเด็นย่อยๆพบว่า มีความแตกต่างกันใน
ประเด็นย่อยๆ เหล่านี้ คือ การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมี
ประสิทธิภาพ การเขียนรายงานผลการปฏิบัติประจำปีสู่สาธารณชน และการวางแผนงบประมาณ
ของโรงเรียนทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยทั้งหมดมีความต้องการสูงกว่าระดับปัญหาอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6) ด้านกิจการนักเรียนในภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างความต้องการ
และระดับปัญหาและความต้องการในการนำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมี
นัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และเมื่อแยกเป็นประเด็นย่อย ๆ พบว่า มีความแตกต่างกันในประเด็นย่อยๆ
เหล่านี้ คือ การจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา และรูปแบบ
และเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อการปูพื้นฐานของนักเรียนในอนาคต โดยทั้งหมดมี
ความต้องการสูงกว่าระดับปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7) ด้านสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนในภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างความ
ต้องการและระดับปัญหาและความต้องการในการนำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อแยกเป็นประเด็นย่อยๆ พบว่า มีความแตกต่างกันใน
ประเด็นย่อยๆ เหล่านี้ คือ ผลการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจเมื่อเทียบกับผลการเรียน
โดยเฉลี่ยของนักเรียนทั่วประเทศ ซึ่งวัดจากการทดสอบมาตรฐาน ผลงานจากการเรียนรู้ของ
นักเรียนมีความก้าวหน้าตามลำดับนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ได้รับการแก้ไข และมีผลในการ
พัฒนาที่ดี และนักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
โดยทั้งหมดมีความต้องการสูงกว่าระดับปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. การเปรียบเทียบระดับปัญหา และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในการ
นำโรงเรียนไปสู่การประกันคุณภาพมาตรฐานการศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน คุณวุฒิของ
ผู้บริหาร และประสบการณ์ในการบริหาร พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

มนัสวีร์ โนนห้าวร (2546) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การประเมินตัวบ่งชี้มาตรฐาน
การศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : การประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงกระบวนการลำดับ
ลดหลั่นจากการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์ชี้ให้นักความสำคัญของมาตรฐานการศึกษาหลักทั้ง 3

ด้าน พบว่ามาตรฐานด้านผู้เรียนมีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด .400 รองลงมา คือ มาตรฐานด้านกระบวนการมีน้ำหนักความสำคัญ .332 และที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มีน้ำหนักความสำคัญ .269

ผลการวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของมาตรฐานด้านผู้เรียน พบว่า มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด .101 รองลงมา คือ มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยมีน้ำหนักความสำคัญ .092 และ .091 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของมาตรฐานด้านกระบวนการ พบว่า มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษาจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด .203 รองลงมา คือ มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครูตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น โดยมีน้ำหนักความสำคัญเท่ากัน คือ .169

ผลการวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของมาตรฐานด้านปัจจัย พบว่า มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด มีค่าเท่ากัน คือ .126 รองลงมา คือ มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญานความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม โดยมีน้ำหนักความสำคัญ .126

ผลการวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้การศึกษาในแต่ละมาตรฐาน พบว่า ตัวบ่งชี้ในมาตรฐานด้านผู้เรียนมีตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด 19 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ในมาตรฐานด้านกระบวนการมีตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด 12 ตัวบ่งชี้ และตัวบ่งชี้ในมาตรฐานด้านปัจจัยมีตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด 11 ตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ ตัวบ่งชี้ที่ว่าด้วย มีการจัดแนวการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรความต้องการของผู้เรียน/ท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ให้สามารถเชื่อมโยงแก้ปัญหาท้องถิ่นได้และนำไปปฏิบัติได้จริง มีน้ำหนักความสำคัญ .060 รองลงมา คือ ตัวบ่งชี้ที่ว่าด้วย มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา และตัวบ่งชี้ที่ว่าด้วย ไม่เสพสิ่งเสพติดและปลอดภัยจากสิ่งมอมเมาและไม่แสวงหาผลประโยชน์ มีน้ำหนักความสำคัญเท่ากัน คือ .041

ปิยะมาศ หวังช่วยกลาง(2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถภาพที่พึงประสงค์ของผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาพบว่า

1. สมรรถภาพที่พึงประสงค์ของผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีตัวแปรทั้งหมด 84 ตัวแปร

2. ตัวแปรสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบร่วมกัน 7 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้ความสามารถในการประเมิน 2) ความสามารถในการสื่อสารและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม 3) จรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก 4) การเป็นนักประชาธิปไตย 5) ความรู้ด้านการบริหารสถานศึกษา 6) ความสามารถในการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สถานศึกษา และ 7) ความสามารถทางด้านคอมพิวเตอร์ ซึ่งร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรได้ร้อยละ 66.941

3. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสังกัดเดิมของสถานศึกษาระหว่างสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กับสังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา มีค่าเฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบสูงกว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ในองค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถในการประเมินและองค์ประกอบด้านความสามารถในการสื่อสารและการทำงานอย่างมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามข้อโต้แย้งของสถานศึกษาระหว่างมีข้อโต้แย้งกับไม่มีข้อโต้แย้ง พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีข้อโต้แย้งมีค่าเฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบสูงกว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่มีข้อโต้แย้งในองค์ประกอบด้านความสามารถในการสื่อสารและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พัชรี กรรมราษฎร์(2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองใหญ่จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียน โดยรวม มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านจำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิรุฬห์ แสงงาม(2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประกันคุณภาพเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในจังหวัดปัตตานี พบว่า ปัจจัยที่มีผล

ต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในจังหวัดปัตตานี คือ ผู้บริหาร โรงเรียน บุคลากร นักเรียน สื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ หรือเป็นปัญหาในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เอกชนประเภทสามัญศึกษา ในจังหวัดปัตตานี คือ การเปลี่ยนบุคลากรของโรงเรียน สภาพการ จัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับธรรมนูญโรงเรียน ทักษะในการตรวจสอบและประเมิน ตนเอง ระบบการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และความรู้ความเข้าใจในแนวทางการประกันคุณภาพ

วิลาวัลย์ ศรีแผ้ว(2546) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการ การประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาการเปรียบเทียบ สภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการบริหาร โรงเรียน พบว่า แตกต่างกัน

อุไร ทองด้วง(2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานการประกันคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนนาร่อง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง จากการศึกษา ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนนาร่อง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามทัศนะของบุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ในโรงเรียนปัจจุบัน ต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระดับ .05 ในด้านผู้เรียน ด้าน กระบวนการ และโดยภาพรวม โดยบุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ประเมิน การปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนนาร่องสูงกว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 5 ปี ส่วนด้านปัจจัยไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะใน การปรับปรุงการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนนาร่อง สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง พบว่าข้อที่มีความถี่สูงสุดในแต่ละด้านคือ ด้านผู้เรียน ควรนำนักเรียน เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ในวันศุกร์ การประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ด้านกระบวนการ ควรจัดทำวารสาร จุลสาร เพื่อประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน ของโรงเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชนรับทราบอย่างต่อเนื่อง ด้านปัจจัย ผู้บริหารควรปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดีตามคุณลักษณะของผู้นำ

ฉัตรชัย ติ่งปิ่นตา(2544) ได้ศึกษาเรื่อง การเตรียมโรงเรียนเพื่อการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 จากการศึกษา พบว่า ระดับการดำเนินการเตรียมโรงเรียนเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) การศึกษาและการเตรียมการ 2) การ

วางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา 3)การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา 4) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน 5)การพัฒนาและปรับปรุง 6)การเตรียมรับการประเมินจากหน่วยงานที่กำหนด ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

10.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิค การวิเคราะห์การรวมกลุ่ม(Cluster Analysis)

อัจฉราพร สิริธัญวงศ์ และธรรณชัย คงสกนธ์(2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องแบบวัด

Hamilton Rating Scale for Depression : การวิเคราะห์การรวมกลุ่ม วัดดูประสงค์ เพื่อค้นหาโครงสร้างภายในของแบบวัด Hamilton Rating Scale for Depression (HRSD-17) ฉบับภาษาไทยที่พัฒนาโดย มาโนช หล่อตระกูลและคณะ และเพื่อจำแนกและค้นหาคุณลักษณะของกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าที่มารับบริการเป็นครั้งแรก ศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์การรวมกลุ่ม (cluster analysis) จากข้อมูลประเมินอาการซึมเศร้าใน กลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าที่มารับการรักษาครั้งแรก ณ แผนกตรวจโรคผู้ป่วยนอก ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี ในระหว่างเดือนมิถุนายน-ธันวาคม 2542 จำนวน 79 คน ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์การรวมกลุ่มแบบ Ward's method สามารถจำแนกกลุ่มอาการในแบบวัด HRSD-17 ฉบับภาษาไทย ออกเป็น 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มอาการซึมเศร้าและวิตกกังวล 2) กลุ่มอาการนอนหลับ 3) กลุ่มอาการแสดงออกทางกายภาพ และ 4) กลุ่มอาการทางความคิด สำหรับการจำแนกกลุ่ม ผู้ป่วยที่มารับบริการเป็นครั้งแรก สามารถจำแนกกลุ่มผู้ป่วยออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีปัญหาการนอนหลับ 2) กลุ่มที่มีอาการภายในจิตใจ และ 3) กลุ่มที่มีอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรงโดยมีอาการต่างๆมากทุกอาการ

ปราโมช โสภา(2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดกลุ่มจังหวัดตามคุณภาพชีวิตของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปีพ.ศ. 2545 โดยใช้เทคนิค Cluster Analysis พร้อมทั้งสร้างสมการจำแนกกลุ่มจังหวัดด้วยเทคนิค Discriminant Analysis ผลการวิจัยพบว่า หมวดที่ 1 ด้านสุขภาพดีสามารถจัดกลุ่มจังหวัดได้ 2 กลุ่ม หมวดที่ 2 ด้านมีที่อยู่อาศัยสามารถจัดกลุ่มจังหวัดได้ 2 กลุ่ม หมวดที่ 3 ด้านการฝึกฝนการศึกษาสามารถจัดกลุ่มจังหวัดได้ 2 กลุ่ม หมวดที่ 4 ด้านรายได้ก้าวหน้าสามารถจัดกลุ่มการศึกษาได้ 3 กลุ่ม หมวดที่ 5 ด้านการปลูกฝังค่านิยมไทยสามารถจัดกลุ่มจังหวัดได้ 2 กลุ่ม และหมวดที่ 6 ด้านร่วมใจพัฒนาสามารถจัดกลุ่มจังหวัดได้ 3 กลุ่ม และเมื่อนำกลุ่มจังหวัดที่จัดได้ทั้ง 6 หมวดไปทำการวิเคราะห์จำแนกกลุ่มเพื่อสร้างสมการจำแนกพบว่า สมการที่ได้ทำนายกลุ่มได้ถูกต้อง 100% ทุกหมวด

สรรพชญ เทียงเกตุ(2546) ได้ศึกษาเรื่องการแบ่งกลุ่มจังหวัดตามการมีงานทำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจำนวน ผู้มีงานทำ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอาชีพ ด้านอุตสาหกรรม ด้านขั้นการศึกษาที่สำเร็จ และด้านสถานะภาพการทำงาน ด้วยการวิเคราะห์การจัดกลุ่มเทคนิค cluster analysis เทคนิค โดเมตชันนอลสเกลลิ่ง(Multidimensional Scaln) และการวิเคราะห์ ดิสคริมิแนนต์ (Discriminant Analysis) ในการศึกษาครั้งนี้จัดให้จังหวัดนครราชสีมา เป็นกลุ่มจังหวัดที่จัดแล้วหนึ่งกลุ่ม เนื่องจากมียอดรวมของผู้มีงานทำสูงกว่าจังหวัดเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงเหลือจังหวัดในการจัดกลุ่ม 18 จังหวัด ผลการวิจัยพบว่าจำนวนผู้มีงานทำ 4 ด้าน สามารถแบ่งกลุ่มได้ 4 กลุ่ม โดยที่จังหวัดขอนแก่นไม่สามารถรวมกับจังหวัดอื่นได้ และมีจังหวัด 8 จังหวัด ได้แก่จังหวัดอำนาจเจริญ มุกดาหาร หนองบัวลำภู โยโสธร เลย นครพนม หนองคาย และสกลนคร จะถูกจัดให้อยู่กลุ่มเดียวกันเสมอ ไม่ว่าจะแบ่งกลุ่มผู้มีงานทำในด้านใดก็ตาม และเมื่อพิจารณาการแบ่งกลุ่มด้านอุตสาหกรรมและสถานภาพทำงานจะพบว่า จังหวัดอุดรธานีและจังหวัดบุรีรัมย์ ไม่สามารถรวมกับจังหวัดอื่นได้ ส่วนจังหวัดอื่นๆ ที่เหลือจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละด้าน และเมื่อนำผลการวิจัยมาสร้างสมการ Discriminant โดยวิธีการคัดเลือกตัวแปร Stepwise สามารถทำงานกลุ่มได้ถูกต้อง 94.4%, 100%, 100%, และ 94.4% ตามลำดับ

วิริยา แสงประสาน(2545) ได้ศึกษาเรื่องการแบ่งกลุ่มอำเภอในจังหวัดสกลนคร โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านยาเสพติดด้วยเทคนิค Cluster Analysis พร้อมทั้งสร้างสมการจำแนกกลุ่มอำเภอด้วยเทคนิค Discriminant Analysis พบว่าอำเภอเมืองสกลนครมีลักษณะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่เจริญมากซึ่งแตกต่างจากอำเภออื่นทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มใดได้ ดังนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยไม่พิจารณาอำเภอเมืองสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การแบ่งกลุ่มตัวแปร โดยใช้ตัวแปรทางด้านสังคม 14 ตัวแปร และตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ 11 ตัวแปรสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอได้ 3 กลุ่ม และเมื่อแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้ตัวแปรด้านสังคม 14 ตัวแปร ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ 11 ตัวแปร และข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจข้อมูลทางด้านยาเสพติด 13 ตัวแปร พบว่าสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอได้ 3 กลุ่มเท่าเดิม แต่สมาชิกในกลุ่มเปลี่ยนแปลงไป แสดงว่าข้อมูลด้านยาเสพติดมีผลต่อการจัดกลุ่มอำเภอ ซึ่งสมการที่ถูกสร้างด้วยวิธีการคัดเลือกตัวแปรนั้นสามารถทำนายกลุ่มได้ 100% และเมื่อแบ่งกลุ่มอำเภอ 18 อำเภอ โดยใช้ข้อมูลเฉพาะข้อมูลปัญหา ยาเสพติดสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอได้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มอำเภอที่มีปัญหา ยาเสพติดมาก มีสมาชิก 11 อำเภอ และกลุ่มอำเภอที่มีปัญหา ยาเสพติดน้อย มีสมาชิก 7 อำเภอ สมการจำแนกกลุ่มด้วยวิธีการคัดเลือกตัวแปร พบว่าสามารถทำนายถูกต้อง 100%